

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE 6-8.SINIFLAR TÜRKÇE DERSİ DİNLEME
ALANI KAZANIMLARININ YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİNE KATKISI

Ebru ALDIĞ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN

Sivas - 2016

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE 6-8. SINIFLAR TÜRKÇE DERSİ DİNLEME
ALANI KAZANIMLARININ YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİNE KATKISI

Ebru ALDIĞ

Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Ortaöğretim Sosyal Alanlar
Eğitimi Anabilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN

SİVAS

Mayıs 2016

KABUL VE ONAY

Ebru ALDIĞ'ın hazırlamış olduğu “Öğretmen Görüşlerine Göre 6-8.Sınıflar Türkçe Dersi Dinleme Alanı Kazanımlarının Yaratıcı Düşünme Becerisine Katkısı” başlıklı bu çalışma, 30.05.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, “Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr.Mehmet Fatih DERVIŞOĞLU (Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Mehmet Akif ÇEÇEN

(Üye)

Yrd.Doç.Dr. Ayla ARSEVEN

(Danışman)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../

Prof.Dr.Zafer CİRHİNLİOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)'nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

30/05/2016

Ebru ALDIĞ

ÖN SÖZ

Yapılandırmacı eğitim sisteminin hayatımıza girmesiyle beraber meydana gelen değişim ve yenileşmelerden öğretim programının etkilenmemesi söz konusu değildir. Bu değişimlerden sonra öğretmen ve yöneticilere büyük iş düşmektedir. İdareciler öğretmenlerle iş birliği içerisinde olmalı, öğretmenler ise öğretim programını öğrencilere uygularken belli kriterleri göz önünde bulundurmalıdır. Bu çalışmada yapılandırmacı eğitimle yakından ilişkili olduğu düşünülen dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine olan katkısı incelenmiştir.

Engin bilgileri ve deneyimleriyle çalışmamın her aşamasında yanımda olan ve beni destekleyen Prof. Dr. Fatih DERVİŞOĞLU' na, bu çalışmamın planlanması ve uygulanması sürecinde değerli katkılarını esirgemeyen ve her daim yanımda olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN'e teşekkürü borç bilirim. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde bilgilerini esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Celal Teyyar UĞURLU'ya, Sayın Yrd. Doç. Dr. Hikmet YILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın istatistiksel analizlerinde yardımını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAS'a, çevirilerimde yardımcı olan İngilizce öğretmeni arkadaşım Şeyma UYSAL'a, araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izin işlemlerinde kolaylık sağlayan Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, Veri toplamak için bana zaman ayıran okul müdürleri ve öğretmen arkadaşlarıma anlayışları için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitimim ve hayatımın her alanında yanımda olan, maddi ve manevi her zaman destekçim olan çalışmalarım sebebiyle yeteri kadar zaman ayıramadığım sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ebru ALDIĞ

ÖZET

ALDIĞ, Ebru, “Öğretmen Görüşlerine Göre 6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Dinleme Alanı Kazanımlarının Yaratıcı Düşünme Becerisine Katkısı” Yüksek Lisans, Sivas,2016.

Öğrenci merkezli eğitimle beraber öğrenciler bilgileri sorgulama, öğretmenler ise bu bilgileri sorgulama görevlerini üstlenmişlerdir. Hayatımıza giren yapılandırmacı eğitim sistemiyle öğretmenler rehber görevindedir. Bu yolculukta öğretmen ve öğrencilerin yararlanacağı kaynakların katkısı büyüktür. Dört temel dil becerilerinden biri olan dinleme becerileri kazanımlarının yapılandırmacı eğitim sisteminde yeri büyüktür. Çünkü bu kazanımlarla beraber öğrenciler hayata hazırlanır ve öğrendiklerini günlük hayata yansıtırlar. Dinleme alanı kazanımları bu kadar önemli olmasını rağmen kazanımların öğrenci başarısına etkisi üzerine çalışmalar yapılmamıştır. Bu yüzden bu çalışma ile alan yazındaki eksikliğin giderilebileceğine inanılmakta ve çalışmanın bu alanda yapılacak olan diğer çalışmalara veri kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın evrenini, Sivas il merkezindeki 48 ortaokulda görev yapan 240 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma evreninde yer alan okullardan “Basit Tesadüfi Örneklem” yöntemiyle 35 okul belirlenmiştir. Araştırma, örneklem giren okullarda görev yapan 150 Türkçe öğretmeninden oluşan gruplar üzerinde yapılmıştır. Araştırmada 13 öğretmen ile Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkısına ilişkin görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma hem nicel hem de nitel bir araştırmadır. Araştırmada Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarından oluşan anket soruları ve araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır.

Toplanan veriler SPSS 23 programına girilmiş ve bu program aracılığıyla çözümlenmiştir. MEB Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısı hakkındaki Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek için frekans, yüzde değerleri ve aritmetik ortalama ve Kay-Kare testi kullanılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre MEB ortaokul Türkçe dersi programı dinleme alanı kazanımlarının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç çeşitli değişkenlere (cinsiyet, kıdem, mezun olunan bölüm, öğrenim durumu) göre farklılık göstermemiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve öğretmenlere yöneltelen görüşme yoluyla elde edilen verilerde nicel sonuçları destekler niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Yaratıcı dşnme, dinleme becerileri, yapılandırmacı eğitim, ğretim programı.

ABSTRACT

ALDIĞ, Ebru, Contribution of Grade 6 to 8 Turkish Course Listening Acquisitions to the Creative Thinking Skills according to Teachers Opinions Sivas, 2016

Along With the student- centered education, the students started to question the information whereas the teachers have taken on the task of making them question that information. Teachers now act as a guide thanks to the constructivist education system introduced into our lives. In this journey, the resources to be utilized by both the teachers and the students has a great contribution. The acquisitions from listening skills which constitute one of the four basic language skills have an important place in the constructivist education system. Because, the students are prepared for life thanks to these acquisitions and they can reflect what they have learned to their everyday lives. Although they are of great importance, the acquisitions on the student achievement. Thus, it is believed in the literature may be remedied and the study may provide a source of data for the future studies to be conducted in this field.

The study population was composed of 240 Turkish teachers working in 48 secondary schools in the city center of Sivas. Among the schools included in the study population, 35 was identified through “Simple Random Sampling” method. The study was conducted on the groups formed from a total of 150 Turkish teachers working in the schools included in the sample. Within the study, 13 teachers were interviewed on the contribution of Turkish teaching program grade 6th, 7th and 8th listening acquisitions on the creative thinking skills.

The research constitutes both a quantitative and qualitative research. In the study, the survey questions in the Turkish course curriculum grade 6th, 7th and 8th listening acquisitions and a “Semi-Structured Interview Form” prepared by the researcher in consultation with experts were utilized.

The collected data were entered in the SPSS 23 program and were analyzed through this program. In order to identify the Turkish teachers views on the contribution of MEB (Ministry of National Education) Turkish course curriculum grade 6th, 7th and 8th listening acquisitions to the creative thinking skills, the frequency, percentage values,

arithmetic mean and Chi-Square tests were used. The data obtained from interviews with the teachers were analyzed using content analysis technique.

It was concluded from the study that MEB secondary school Turkish course curriculum listening acquisitions contribute to the students creative thinking skills. This results did not vary according to various variables (gender, seniority, graduated section, educational background). The data obtained through interviews with teachers through questions prepared by researchers also support the quantitative results.

Key Words: Creative thinking, listening skills, constructivist education, curriculum.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZÜ	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
YDB: Yaratıcı Düşünme Becerileri	xii
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	6
1.3. Alt Problemler	6
1.4. Araştırmanın Amacı	7
1.5. Araştırmanın Önemi	7
1.6. Sayıtlar	8
1.7. Sınırlılıklar	9
1.8. Tanımlar	9
BÖLÜM II	10
2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Yapılandırmacılık nedir?	10
2.2. Yapılandırmacı Eğitim	12
2.3. Yaratıcı düşünme	14
2.3.1. Yaratıcılık	14
2.3.2. Yaratıcı düşünme	16
2.4. Yaratıcı Düşünmenin Geliştirilmesi	19
2.5. Türkçe Dersinde Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi	20
2.6. Türkçe Dersinde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştiren Yöntem ve Teknikler	22
2.6.1. Yaratıcı problem çözme	23
2.6.2. Örnek Olay İnceleme:	24
2.6.3. Soru- cevap tekniği	25
2.6.4. Drama tekniği	25
2.6.5. Kavram haritası	25
2.6.6. Balık kılıcı tekniği	27
2.6.7. Zihin haritaları	27
2.6.8. Altı şapkalı düşünme tekniği	27

2.6.9. Nitelik Sıralama	29
2.7. MEB 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı	29
2.7.1. Programdaki Temel Yaklaşım.....	33
2.8. Dinleme eğitimi.....	34
2.9. Günlük Hayatta Dinlemenin Yeri ve Önemi.....	35
2.10. Dinleme Becerisinin Türkçe Eğitim Programındaki Yeri.....	37
2.11. Dinleme Türleri ve Eğitimi	38
2.11.1. Ayırıştırıcı Dinleme Eğitimi.....	38
2.11.2. İletişimsel Dinleme Eğitimi	38
2.11.3. Estetik dinleme ve eğitimi.....	39
2.11.4. Bilgi için Dinleme Eğitimi	40
2.11.5. Eleştirel Dinleme.....	41
2.12. İlgili yayın ve araştırmalar	44
2.13. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	48
2.14. Yaratıcı Düşünme Becerilerine İlişkin Yurt içi ve Yurt dışında Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi.....	49
BÖLÜM III	51
3. YÖNTEM	51
3.1. Araştırmanın Deseni	51
3.1.1. Nicel boyut	51
3.1.2. Nitel Boyut	51
3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu	52
3.2.1. Evren	52
3.2.2. Örneklem.....	52
3.2.3. Çalışma Grubu	52
3.3. Veri Toplama Araçları	53
3.3.1. Nicel Veri Toplama Aracı.....	53
3.3.2. Nitel Veri Toplama Aracı.....	53
3.4. Verilerin Toplanması	53
3.5. Verilerin Çözümlemesi	54
3.5.1. Nicel Verilerin Çözümlemesi.....	54
3.5.2. Nitel Verilerin Çözümlemesi	54
3.6. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Veriler	55
3.6.1. Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüme İlişkin Veriler	55
3.6.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	55
3.6.3. Katılımcıların Kıdemlerine İlişkin Veriler.....	56
3.6.4. Katılımcıların Öğrenim Durumuna İlişkin Veriler.....	56

BÖLÜM IV	57
4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	57
4.1. Birinci Alt probleme ait bulgular ve yorumlar.....	57
4.2. İkinci Alt probleme ait bulgular ve yorumlar.....	67
4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar.....	72
4.3.1. Dinleme alanı kazanımları ve yaratıcılık	73
4.3.2. Yaratıcı Düşünme.....	75
4.3.3. Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyi	75
4.3.4. Düşünme Becerileri Geliştirme	77
BÖLÜM V	80
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	80
5.1. Birinci alt probleme ait sonuçlar	80
5.2. Birinci alt probleme ait öneriler	89
5.3. İkinci alt probleme ait sonuçlar.....	89
5.4. İkinci alt probleme ait öneriler	90
5.5. Üçüncü alt probleme ait sonuçlar.....	90
5.6. Üçüncü alt probleme ait öneriler	92
5.7. Araştırmacılara öneriler	92
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	100

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1: Ölçme araçlarına ilişkin veriler	54
Tablo 3.2: Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüme Göre Dağılımları	55
Tablo 3.3: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	55
Tablo 3.4: Katılımcıların kıdemlerine göre dağılımları	56
Tablo 3.5: Katılımcıların öğrenim durumlarına göre dağılımları	56
Tablo 4.1: MEB Türkçe dersi 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarına ilişkin öğretmen görüşleri	57
Tablo 4.2: Türkçe Öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı	67
Tablo 4.3: Türkçe öğretmenlerinin Cinsiyete göre Kay-Kare test sonuçları	68
Tablo 4.4: Türkçe Öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı	68
Tablo 4.5: Türkçe öğretmenlerinin Hizmet yılı değişkenine göre Kay-Kare testi sonuçları	69
Tablo 4.6: Türkçe öğretmenlerinin mezun oldukları bölüm değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı	70
Tablo 4.7: Öğretmenlerin mezun oldukları bölüme göre Kay-Kare sonuçları	71
Tablo 4.8: Türkçe öğretmenlerinin öğrenim durumu değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı	71
Tablo 4.9: Türkçe öğretmenlerinin öğrenim durumlarına göre Kay-Kare sonuçları	72

EKLER LİSTESİ

Ek 1: 6. 7. 8. Sınıflar Dinleme Kazanımları Değerlendirme Anketi	101
Ek 2: Görüşme Formu.....	106
Ek 3: Araştırma İzin Belgesi.....	108

KISALTMALAR

YDB: Yaratıcı Düşünme Becerileri

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber eğitim-öğretim sürecinde öğrenciler ön plana çıkmış, anlama ve anlatma becerileri bu süreçte önem kazanmıştır. Eğitim programlarında yer alan kazanımlar ve kazanımları destekleyecek etkinlikler de bu eğitim sistemiyle beraber hayatımıza girmiştir. Yeni programla birlikte öğretmenlerin, geleneksel bilgi aktarıcılığı rolünü bırakmaları, öğrencilerin öğrenmeyi öğrenmelerini sağlayacak şekilde davranmaları ve etkinlikleri o yönde uygulamaya çalışmaları öngörülmektedir. Bu nedenle öğrenciler için hazırlanan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında onların yaparak-yaşayarak öğrenebilecekleri etkinliklere yer verilmiş ve ders içinde sorumluluk alabilecekleri çalışmaları yapmaları istenmiştir. Özellikle dört temel dil becerilerine ağırlık verilmiş ve etkinlikler bu dört başlık altında hazırlanmıştır.

Yapılandırmacı öğrenme, var olanlarla yeni olan öğrenmeler arasında bağ kurma ve her yeni bilgiyi var olanlarla bütünleştirme sürecidir. Yapılandırmacı eğitimde temel amaç öğrencileri araştırmaya yönlendirmek ve onların düşünme becerilerini geliştirmektir. Özellikle bazı etkinliklerde ulaşılmak istenen öğrencilerin yaratıcılığını ortaya çıkarmak ve onların bu alanda kendilerini yetiştirmesini sağlamaktır. Bu çalışmada temel amaç dört temel dil becerilerinden biri olan dinleme eğitimini ön plana çıkarmak ve kılavuz kitapta yer alan kazanımların yaratıcı düşünmeye olan katkısını değerlendirmektir. Önemli olan dinleme eğitimi kazanımlarının ve bu kazanımlar doğrultusunda hazırlanan etkinliklerin öğrencilerin hayatında olumlu bir katkı yapıp yapmadığıdır. Çünkü yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber öğrencilerin araştırmasına ve düşüncelerinin gelişmesine katkıda bulunacak etkinlikler kazanımlara göre hazırlanmaktadır.

Özbay'a (2009) göre; "Sözle ya da yazıyla anlatılanları anlama, öğrencilere kazandırılması gereken önemli bir beceridir". Anlama, iletişim sürecinin temel basamaklarından biridir. Okullarda, öğrencilerin ihtiyaç duydukları bilgileri öğrenebilecek yeterliği kazanmaları, yani öğrenmeyi öğrenme yeterliliğini kazanmaları gerekmektedir. Eğitimin rolü, gerçek dünyayı öğrencilerin öğrenmesine yardım etmek

öğretmenlerin amacı ise olayları yorumlamaktır (Özden, 2000: 65). Öğrenmeyi öğretmek de dört temel dil becerilerinden geçmektedir. Okuma, dinleme, konuşma, yazma burada ön plana çıkmaktadır. Bu kazanımlardan yola çıkarak oluşturulan etkinlikler de öğrenciler için önem arz etmektedir. O zaman burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta kazanımların öğrencilerin hayatını olumlu yönde değiştirip değiştirmediğidir. Bunu anlamamanın yolu da kılavuz kitaplarında yer alan dinleme eğitimi kazanımları ile yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkiyi değerlendirmektir. Bu çalışmanın odak noktası dinleme eğitimi kazanımları olacak ve bu konuda öğretmenlerin görüşlerine yer verilecektir. Bu amaçtan hareket ederek hedefe öğretmenler konacak ve onlara sorulan sorulardan alınan cevaplara göre analizler yapılacaktır.

Yapılandırmacı eğitimle beraber düşünen, sorgulayan ve araştıran bireyler yetiştirilmek istenmektedir. Öğrendiklerini doğrudan kabullenmeyen, eleştiren ve araştırmalarına edindikleri bilgiler ışığında yön verebilen öğrenciler yetiştirmek programın temel amaçlarından bir tanesidir.

Bu sebeple öğrenciler bilgileri doğrudan almayı bilgiye ulaşmaya çalışmakta ve ulaştığı bilgileri anlayıp yorumlayabilmektedir. Burada Türkçe dersinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Okuduğunu anlayamayan ve yorumlayamayan bir öğrenciden derslerinde başarılı olması da beklenemez. Yine ezberleyen ve sorgulayamayan öğrenci de uzun vadede başarılı olamaz. Yapılandırmacı eğitimin temel hedeflerinden biri bilgiyi doğrudan alan öğrenciler yerine bilgiye ulaşan ve ulaştıkları hakkında yorum yapabilen öğrenciler yetiştirmektir.

Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı hemen her alanda hayatımıza girmiştir. Eğitimdeki temel amaç öğrenmeyi öğretmedir. Bilgiler sorgulanmalı ve öğrencilerin de sorgulamaları için yardımcı olunmalıdır. Yapılandırmacı eğitim öğrencilerin çok boyutlu düşünmesini sağlar ve bilgiler öğretmen rehberliğinde öğrencilere verilir. Bu rehberlik sayesinde öğrenciler olaylara çok farklı yönlerden bakmayı öğrenirler.

Düşünmek, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biridir. Düşünen insan sorgulayan insandır, düşünen insan eleştiren insandır. Düşünen insan olanla yetinmeyip olanın ardında yatan gerçeği bulmaya çalışan insandır. Burada önemli olan olaylardan yola çıkarak yeni düşüncelere ulaşmaktır. Çünkü düşünen insan aynı zamanda üreten insandır.

Dil öğretiminin temel hedefi, öğrencilerin, dilin farklı bağlamlarda aldığı görünümleri kavramaları, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleridir (MEB, 2006:2).

Dil ile düşünce arasında da önemli bir bağ vardır. Dil, düşünceyi geliştirir. Düşünen ve düşündüklerini sorgulayan insanın ise dili gelişir. Dil ile düşünce arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurduğumuzda düşünme becerilerine verilen önemin artırılması gerektiği sonucunu çıkarırız. Bu konuda farkındalık oluşturulmalı ve ona göre hareket edilmelidir.

Dil öğretiminde günümüzde uygulanan yapılandırmacı dil öğretim yaklaşımı Piaget, Vygotsky, Bruner gibi uzmanların çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Davranışçı yaklaşımın olumsuzluklarını gidermek için geliştirilen bu yaklaşımın görüş ve uygulamaları öncekilerden farklıdır. Bu yaklaşımda bireyin öğrenme ve zihin becerileri üzerinde durulur (Güneş, 2011: 136).

Düşünce becerilerinin gelişmesi kişiyi hem sosyal hayatında hem de öğrenim hayatında başarılı kılmakta önemli bir faktördür. Düşünen insanın kendisine ve çevresine faydası vardır. Bu nedenle, bizlerin de düşünme becerisine önem vermesi gerekmektedir. Bunun farkında olan kişiler de dil eğitiminde düşünme becerilerine gereken önemi vermeye başlamıştır.

Öğrettiğimiz dil, çocuğun çevresini kolayca algılamasına yardımcı olmalı, çocuğun kolayca iletişim kurmasını sağlayacak derecede öğretilmelidir (Ünalın, 2001: 3). Bu açıklamadan yola çıkacak olursak bize anlatılmak istenen; öğrencilerin kendilerini ifade edebilmeleri, toplumda yer edinebilmeleri, etkili iletişim kurabilmeleri için ek becerilere ihtiyacı vardır. Bu beceriler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Temel Beceriler" olarak adlandırılmaktadır. Bu becerilerde adı geçenlerden biri de yaratıcı düşünme becerileridir. Programla ulaşılması beklenen diğer beceriler ise şunlardır (MEB, 2006:5):

- Türkçeyi doğru, düzgün ve etkili kullanma.
- Eleştirel düşünme.
- Yaratıcı düşünme.

- İletişim kurma.
- Problem çözme.
- Araştırma.
- Karar verme
- Bilgi Teknolojilerini Kullanma.
- Girişimcilik.

Bu beceriler arasında yaratıcı düşünme becerileri önemli bir yer tutmaktadır. Yaratıcılık; her bireyde var olan ve insan yaşamının her bölümünde bulunabilen bir yeti, günlük yaşamdan bilimsel çalışmalara dek uzanan geniş bir alanı içine alan süreçler bütünü, bir tutum ve davranış biçimidir (San, 1979).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere yaratıcı düşünme hayatımızda önemli bir yere sahiptir. Kişinin kendini geliştirebilmesi ve diğer insanlara faydalı olabilmesi için yaratıcı düşünmeyi bilmesi şarttır. Çünkü yaratıcılık her bireyde zaten var olan bir özelliktir ve önemli olan onun ortaya çıkarılmasıdır. Burada da iş eğitimcilerine düşmektedir.

Bilgi çağında olduğumuz gerçeğini göz önünde bulundurursak, toplumun gelişimini sağlamak için yaratıcı düşünme konusuna eğilmemizin şart olduğunu da anlarız. Yaratıcı düşünme gücüne sahip insanlar meraklıdır. Onlar olanla yetinmez ve karşısına çıkan zorluklarda kaçmaz aksine onları bir fırsat olarak değerlendirirler. Yaratıcı düşünme becerisine sahip insanlar toplumda önemli yerlere gelmek için mücadele ederler. Onlar hayallerinin peşinde koşarlar ve hayallerini gerçekleştirmek için kararlı davranırlar. Zorluklarla mücadele etmek temel amaçlarındandır. Öz güveni yüksek olan bu kişilerin çevrelerine getirdikleri de oldukça fazladır. Bu getirilerden biri ekonomik bir diğeri de sosyal getiridir.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip insanlar ürettiklerinden ilerleyen zamanlarda bu kabiliyetleri kendilerine maddi anlamda getiri sağlayacaktır. Aynı zamanda lider ruha bürüneceklerinden karşıdaki insanı yönetmek isteyecek, onları anlamaya çalışacak ve problemlerini çözmek isteyecek bunun için çaba gösterecektir. Bu durumda çevresindekiler tarafından fark edilecek ve onu insanlar yüceltecektir. Bu yüzden yaratıcı

düşünme becerileri üzerinde durmak ve konu hakkına derinlemesine araştırmalar yapmak şarttır.

Eğitim sistemimizde yaratıcı düşünme becerilerini destekleyen öğretim yöntem ve tekniklerinin önemi büyüktür. Bu sebeple öğretmenler derslerinde sık sık beyin fırtınası tekniğini uygular. Çünkü ne kadar çok fikir ortaya konar ve sentez yapılırsa öğrenciler için o kadar faydalı olacaktır. Farklı kişilerden farklı fikirler bizlerin gelişmesini ve olaylara daha objektif bakmamızı sağlar.

Yukarıda saydığımız özellikler yaratıcı düşünmenin hayatımızdaki önemini ortaya koymakta ve bizi yönlendirmektedir. Öyleyse dil ile yaratıcı düşünme becerisi arasındaki ilişkiye daha fazla dikkat etmemiz ve bu konu üzerinde yoğunlaşmamız gerekmektedir.

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine sahip olması için uygun ortamlara ihtiyaçları vardır. Bunun için eğitimciler amaca, içeriğe, öğrenme ve öğretme süreçlerine, ölçme ve değerlendirme öğelerine dikkat etmelidir. Öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerilerini destekleyici kazanımlara ve bu kazanımlara uygun etkinliklere ihtiyaç vardır. Uzmanlar bu konuya dikkat etmeli ve program üzerinde titiz bir çalışma yapmalıdır. Öğretmenler de uygun çalışma kâğıtları ve ek etkinliklerle öğrencilerin bu becerilerini desteklemelidir.

Günümüzde eğitim sistemi öğrencilerin bilgiyi doğrudan almasını değil, bilgiye ulaşmasını hedeflemektedir. Öğrenci çok yönlü düşünebilmeli, olaylara tek taraflı bakmamalı ve yeni şeyler üretebilmelidir. Öğretmen öğrencilerini tanımak, onların ilgilerine, gelişim özelliklerine uygun bireyselleştirilmiş programı düzenleyip uygulayabilmelidir (Yenilmez, 2007: 98). Bu yüzden öğretim programları bizler için önemlidir. Bu programların ne kadarının amaca hizmet ettiği önemli bir konudur.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, kullanılmakta olan programda değişiklik yapmış ve 2005–2006 yılında yeni bir ilköğretim programı oluşturmuştur. Bu programda öne çıkan kavramlardan biri yapılandırmacılıktır. Yapılandırmacı eğitimle beraber hedeflediğimiz noktalara gelmemiz öngörülmektedir. Artık öğrenciler eleştirecek, olaylara farklı pencerelerden bakacak ve empati yapabilecektir. Yapılandırmacı anlayışın öğrenme ilkeleri de hedefimizi destekler niteliktedir.

Kavram olarak yapılandırmacılık, öğrenme kuramı bakımından “insanların nasıl öğrendiğini açıklamaya çalışan bir yaklaşımın adıdır.” Felsefi bakımdan ise bilgi bilimi ile ilgilidir. Kavram daha da açılacak olursa, öğrenenlerin kendileri için bilgiyi yapılandırması düşüncesini ifade eder. Çünkü her birey, öğrendiği sürede bireysel ve sosyal olarak anlam meydana getirmektedir. Bu düşünceden şu iki sonucu çıkarmak mümkündür (Hein, 1991; Akt: Arslan, 2007: 46):

- Öğretmenler konuya ya da derse değil kendi öğrenmesi üzerinde düşünen birey üzerinde yoğunlaşmalıdır.
- Öğrenenlerin deneyimlerine vermiş oldukları anlamlardan bağımsız bir bilgi yoktur.

Öğretmenler bu konuda öğrencilere rehber olan kişilerdir. Hedeflere ulaşabilmek için hazırlanan etkinliklerin faydasını ve kazanımların yaratıcı düşünmeye olan katkısını inceleyecek ve bu konuda yorum yapacak olan kişiler de yine onlardır. Bu düşünceden yola çıkarak çalışma öğretmenler üzerinden yapılmıştır. Öğrencilerle olan ilişkilerinin ve ders içinde edindikleri deneyimlerin sayesinde sorulacak sorulara verecekleri cevaplar yapılacak çalışma için önemlidir. Bu nedenle sorulan sorulara içtenlikle cevap verecekleri ortamı yaratmak da bu çalışmada güdülecek temel amaçlardan bir tanesidir.

1.2. Problem Cümlesi

Türkçe dersi öğretim programındaki 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkısına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

1.3. Alt Problemler

1.3.1. MEB Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımları ile yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkiye ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

1.3.2. MEB Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısı hakkındaki Türkçe öğretmenlerinin görüşleri;

a. Cinsiyet,

b. Kıdem,

c. Mezun oldukları okul,

d. Öğrenim durumu, değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

1.3.3. Türkçe öğretmenlerinin MEB Türkçe dersi öğretim programında yer alan 6.7.8.sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünmeye ilişkin katkısına yönelik görüşleri nasıldır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Türkçe dersi öğretim programında yer alan 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısını öğretmen görüşlerine göre inceleyerek irdelenmesini sağlamak, dolayısıyla Türkçe dersi öğretim programının uygulamalarının öğrenme sürecini nasıl etkilediğini saptamak ve kazanımlar boyutunun düşünme becerileri açısından bir değerlendirmesini yapmak amaçlanmıştır.

Değerlendirme sürecini ve sonuçlarını raporlaştırarak Türkçe dersi öğretim programında yer alan 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımları hakkında kılavuz kitabı hazırlayan kişilerin alacağı kararlar için temel bir veri kaynağı oluşturmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda Türkçe dersi öğretim programının geliştirilmesinde ve kazanımlar hazırlanırken düşünme becerilerinin katkısının göz önünde bulundurulmasında, öğretmenlerin dersi işlerken düşünme becerilerini hesaba katarak ek etkinlikler oluşturmasında, program geliştirme ve değerlendirme uzmanlarının yapacakları araştırmalarda kullanılabilmesi ve bu süreçte uzmanlara önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yaratıcı düşünme becerilerine önem veriliyor. Burada uzmanlardan beklenen öğrencinin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecek kazanımlar oluşturmaları, öğretmenlerden beklenen ise öğretim programının sağlıklı bir şekilde uygulanması için gerekli önlemleri almalarıdır. Türkiye'de yaratıcı düşünme becerilerine yönelik birçok araştırma yapılmış bu yüzden Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısının incelendiği bu çalışmanın alana sağlayacağı katkılar açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmayla beraber dört temel dil becerilerinin öneminin bir kez daha ortaya çıkacağı ve öğretmenlerin soyut olarak nitelendirdiği, lme ve değerlendirmesini yapmakta zorlandığı dinleme eğitimi hakkında farklı bilgiler elde edeceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin dinleme eğitimine bir kez de yaratıcı düşünme becerileri açısından bakacağı ve konunun ne derece önemli olduğunun bilincine varacakları öngörülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın sonunda öğretmenlerin kazanımlar konusundaki görüşlerinin ortaya çıkacağı düşünüldüğünden, kılavuz kitaplarını hazırlayanlar için de çalışmanın sonunda elde edilen bilgiler öneri niteliği taşıyacağından çalışma önem taşımaktadır. Türkiye’de yaratıcı düşünmeye ilişkin (akmak, 2010; Er, 2011) alışmalar mevcuttur. Bu çalışmalarda yaratıcı düşünme becerilerinin Türkçe dersi ğretim programına olan katkısına ve dinleme alanı kazanımlarının ğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesine değinilmiş ancak Türkçe dersi 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünmeye ilişkin katkısına yer verilmemiştir. Yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber amaç öğrencileri derslerde aktif hale getirmekse öncelikle kazanımların ve bu kazanımlar doğrultusunda hazırlanan etkinliklerin incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca kazanımların öğrencilerin hangi becerilerine olumlu etki ettiğinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Eleştirel ve yaratıcı düşüncenin ne çıktığı böyle bir eğitim sisteminde dinleme eğitimi kazanımları ile yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak öğrenciler-öğretmenler ve uzmanlar için önemli bir kazançtır.

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir.

1. Araştırmada, ğretmenlerin araştırma sırasında uygulanan ‘‘Türkçe dersi ğretim programı 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımları değerlendirme anketine ve ğretmen görüşme formundaki sorulara samimi ve doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

2. Veri toplama araçlarının araştırmanın amaçlarına cevap verecek kapsamda olduğu varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Sivas ili sınırları içerisinde yer alan 35 ortaokulda görev yapan Türkçe öğretmenlerinin görüşleriyle,

2. Konu olarak Türkçe dersi öğretim programında yer alan 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımları ile;

3. Araştırmacı tarafından geliştirilen “Türkçe dersi öğretim programındaki 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarını değerlendirme” anketi ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Öğretmen Görüşme Formu” ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Dinleme: Konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği sözlü mesajları doğru olarak anlayabilme etkinliğidir (Özbay, 2005)

Yaratıcılık: Değişik durumlarda esnek, akıcı, özgün, alışılmıştan farklı bir şekilde düşünmeyi kapsar (Senemoğlu, 1999).

Yapılandırıcılık: Bilginin öğrenci tarafından yapılandırılmasıdır (Özden, 2005).

Öğretim Programı: Belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların amaçlarını, etkinliklerini ve değerlendirmeyi içeren öğretim kılavuzudur (Büyükkaragöz ve Çivi, 1998).

Yaratıcı Düşünme Becerisi: Bireyin yeni ve orijinal fikirler ortaya koyma becerisidir.

Kazanım: Öğrenen için, eğitim yoluyla planlanarak öğretme-öğrenme süreci sonunda ulaşılması beklenen bilgi, beceri, tutum, kişilik, güdülenmişlik gibi değerler ve yaşantılara denir (Demirel ve Şahinel , 2006).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Yapılandırmacılık nedir?

Yapılandırmacılık, 2005 yılında MEB tarafından geliştirilen yeni programların dayanağı olan kuramdır. Bu sistemle beraber hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin üstlendiği görevler değişmiştir. Artık öğrenci sorgulayan, öğretmen ise bilgileri sorgulatan kişi konumundadır.

Günümüzde bireylerden, bilgi tüketmekten çok bilgi üretmeleri beklenmektedir. Çağdaş dünyanın kabul ettiği birey, kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul eden, yönlendirilmeyi ve biçimlendirilmeyi bekleyen değil, bilgiyi yorumlayarak anlamın yaratılması sürecine etkin olarak katılanlardır (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 9).

Yapılandırmacı eğitim ortamında hedef, öğrenenin bilgiyi temelden kurmasıdır. Öğrenenler sınıfa yaşantılarıyla gelirler ve öğrenmeye etkin katılarak bilgiyi zihinsel olarak yapılandırır. Öğrenenler kendi düşünce ve yorumlarını geliştirirler. Öğrenme aktarılan belirli bir bilgi kümesini almayı değil, öğrenenlerin etkili düşünme, usa vurma, sorun çözme ve öğrenme becerilerini kazanmasını içerir (Alkan ve diğerleri, 1995: 57).

Hedefler öğretmen ve öğrencinin ortak kararı ile belirlenir. Bu kararlara öğrencilerin katılması, öğrenenin hedefe ulaşması isteğini artırır (Ülgen, 1994: 174). Yapılandırmacılık, öğrenme kuramlarının öğrenen açısından anlamlı yönlerini irdeleyerek ve özüne inerek bu anlamları kendine özgü bir yorumla bütünleştirmektir (Erdem ve Demirel, 2002: 84).

Yapılandırmacı eğitim ortamları, bireylerin öğrenme ortamıyla daha fazla etkileşimde bulunmalarına, dolayısıyla zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu şekilde bireyler, daha önceki öğrendiklerini sınama, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinden vazgeçerek yerine yenilerini koyma fırsatı elde edeceklerdir (Yaşar, 1998: 596).

Yapılandırmacı yaklaşımda, süreç boyutu yani süreçte öğrenenin bilgileri zihinsel yapılandırması daha baskındır. Alışılmış hedef ve davranış ifadeleri ise yer almamaktadır (Erdem ve Demirel, 2002: 86).

Yapılandırmacılık yaklaşımında amaç, öğrenenlerin ne yapacaklarını önceden belirlemek değil, bireylere araçlar ve öğrenme materyalleri ile öğrenmeye kendi istekleri doğrultusunda yön vermelerini sağlamaktır (Erdem, 2001: 58).

Yapılandırmacı öğrenme, öğrenenin kendi yetenekleri, güdülere, inançları, tutumu ve tecrübelerinden edindikleri ile oluşan bir karar verme sürecidir. Birey öğrenme sürecinde seçicidir, yapıcıdır ve etkin şekilde rol alır (Ülgen, 1994: 144). Yapılandırma sürecinde birey, zihninde bilgiyle ilgili anlam oluşturmaya ve oluşturduğu anlamı kendisine mal etmeye çalışır. Yani, bireyler öğrenmeyi kendilerine sunulan biçimiyle almaz, zihinlerinde yapılandırdıkları biçimiyle oluştururlar (Yaşar, 1998: 695).

Eğitim, salt bir bilgi içeriğinin öğrencilere aktarılmasına indirgenemeyecek kadar özgür değerler üzerine kuruludur. Önemli olan öğrencilerimizin sadece bilgileri oluşturan kavramları verilen direktiflerle doğrudan anlamlandırmaya çalışması değil, bu kavramların ardındaki reel anlamı algılamasıdır (Özel ve Bayındır, 2008: 25).

Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenci (MEB, 2009: 146);

- Bilgileri araştırır, bulur, inceler, sorgular ve anlamlandırır.
- Ön bilgileriyle yeni bilgileri bütünleştirir ve zihinde yapılandırır.
- Dil ve zihinsel becerileri geliştirir ve öğrenmeyi sürdürür.

Sınıf yönetimi, hem çağdaş hem de yapılandırmacı anlayışla yoğrulmalıdır. Çünkü bireysel öğrenmelerin ve buna bağlı olarak işlemesi beklenen zihinsel öğelerin aynı zamanda çağdaş bir yönetim anlayışı ile şekillenmesi gerekir. Yapılandırmacılık burada hem bireyi hem de grubun bağlı olduğu sosyal ve akademik yaşantıları sistematize eder (Özel ve Bayındır, 2008: 41).

Yapılandırmacı yaklaşımda, öğrenme ortamı da öğrenciler için önemlidir. Ortam sınıf içi etkinlikleri uygulayabilecek şekilde düzenlenmelidir. Yapılacak olan etkinliklerde sınıfın fiziki durumu ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Her bir etkinlik için sınıf ortamı ayarlanmalı eksiklikler tamamlanmaya çalışılmalıdır. Bu şekilde hem öğrenciler dersi derste öğrenir hem de etkinlik tasarlayabilmek için kendilerinde gereken gücü bulurlar.

Türkçe öğretiminde becerileri geliştirme amacıyla öğrencilere alıştırma yerine gerçek yaşamda karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik etkinlik yaptırılmalıdır. Bu nedenle öğrenme-öğretme sürecinde gerçek yaşamda karşılaşılan sorunları çözmeye

ağırlık verilmelidir. Sorunlar işlenen metinlerden, öğrencinin günlük yaşantısından veya sınıf-okul ortamından seçilebilir. Sorunlara işbirliği içinde çözümler aranmalı, uygun çözüm önerileri belirlenmeli ve uygulamaya aktarılmalıdır. Üretilen çözümlerin farklı ve özgün olmasına dikkat edilmelidir (MEB, 2009: 147).

2.2. Yapılandırmacı Eğitim

Yapılandırmacı eğitim anlayışında temel hedef öğrencinin çok yönlü düşünmesini sağlamak ve onları ezberciliğe değil yaratıcılığa yönleltmektir. Özellikle metinler seçilirken öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri göz önünde bulundurulmalı ve bu doğrultuda hareket edilmelidir. Yapılandırmacı anlayışta yaratıcılık önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü öğrenci başarısızlığının altında yatan önemli sebeplerden biri de öğrencinin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişmemesidir. Eleştirmeyen, sorgulamayan, düşünmeyen, kitap okumayan öğrencilerden başarı beklenemez. Bu öğrenciler bilgiyi alır ama nerede kullanacaklarını dahi bilemezler. Burada önemli olan öğrencinin niçin okula geldiğinin bilincinde olmasıdır. Öğrenci sorumluluğunun farkında değilse ve kitap okuma alışkanlığı kazanamadıysa akademik başarısı da düşer. Önemli olan okuduğunu anlayan, anladığını yorumlayan ve düşüncelerini karşısındakine doğru bir şekilde aktarabilen kişiler yetiştirmektir. Okumayan öğrencinin söz varlığı gelişemez ve başarılı olamaz.

Yapılandırmacı eğitimde ulaşmak istediğimiz hedeflerden biri de öğrencilerin etkili iletişim becerilerine sahip olmasıdır. Burada amacımız etkili iletişimse eğer bu yönde etkinlikler hazırlamak öğrencinin başarısını da olumlu yönde etkileyecektir. Bugün başarısızlığın en önemli sebeplerinden bir tanesi, kendini ifade edemeyen öğrencilerin fazlalığıdır. Öğretim Programı bu yönde hazırlandıysa ve bizim amacımız da öğrenciyi yaşama hazırlamaksa eğer çalışmalarımızı bu doğrultuda hazırlamamız gerekir. Bunun için öğrencileri yaşlarına hitap eden kitaplara yönelmeliyiz. Bunlardan biri onların hayal dünyasını geliştiren masal türündeki eserler bir diğeri de fantastik ve bilim-kurgu türündeki eserlerdir. Bu sebeple dinleme becerilerinde öğrencilerin yaratıcılığını ön plana çıkarmak için metinlerimizi bu türlerden seçmek daha faydalı olacaktır.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin zihinsel gelişimlerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmeleri beklenir (MEB, 2006: 4). Çocukların okul başarısının artması da bu becerilerin geliştirilmesine bağlıdır.

Öğrencilerde yaratıcı düşünme becerilerini dinleme alanı kazanımları vasıtasıyla geliştirmek istiyorsak onları bu tür kitaplara yönleltmeli ya da dersimizde metinlerimizi seçerken bu eserlerden faydalanmalıyız. Yaratıcılık dediğimiz olay öğrencide özgün düşünceler oluşturmaksa eğer seçimlerimiz doğru ve yerinde bir karar olacaktır.

Yapılandırmacı anlayışın temel dayanakları, eğitim psikologlarının araştırma ve düşüncelerine dayanır. Eğitim psikologlarından Piaget ilk olarak bu kavramı ortaya atan kişidir. Piaget'in bilişsel gelişim ve bilginin oluşumu dahilinde gelişen bu anlayış, öz itibari ile “ öğretilmeden çok öğrenme” üzerinde durulmasını öngörür (Özel ve Bayındır, 2008: 4).

Yapılandırmacılık, bir öğretim kuramı değil, daha çok öğrenme felsefesidir. Yapılandırmacılık kuramına göre bilgi bireyden bağımsız değildir, öğrenen tarafından yapılandırılmakta ve anlam verilmektedir. Öğrenme bireyin ön bilgileriyle karşılaştırılarak gerçekleşmekte, zihinde bilişsel yapılar oluşturulmaktadır (Karadüz, 2009: 190).

Yapılandırmacı eğitimde önemli olan elde edilen bilgilerle eski bilgiler arasındaki bağlantıyı kurabilmektir. Öğrenciler önceki bilgilerini gözden geçirir ve öğrendiği bilgilerle aralarındaki ilişkiyi saptarlar. Burada önemli olan bilgileri bütünleştirmektir. Yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber hazırlanan programda da bilgileri bütünleştirmek ön plandadır. Bunun en açık kanıtı kazanımlarda yer alan metinler arası karşılaştırmalardır. Öğrenciler önceki metin ile yeni öğrendiği metin arasındaki ilişkiye bakar ve konuyu ona göre yorumlar. Burada önemli olan öğretmenin rehberliğidir.

Özel ve Bayındır' a (2008) göre; aslında yapılandırmacı anlayış öğretmenin rollerini büyük ölçüde farklılaştırmış, onu her bakımdan öğrenci gibi düşünmeye zorlamıştır. Öğretmen, eski mutlak hâkimiyetini bırakmış, hem akademik hem sosyal anlamda kendinden çok öğrenci ile birlikte düşünür olmuştur.

Yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber öğrenciler bilgiyi ezberlemek yerine araştırmaya yönelmektedir. Elde ettiği bilgileri öğretmenin rehberliğinde kontrol etmekte ve çalışmasını ona göre şekillendirmektedir. Öğrenciye verilen proje ödevlerinde öğretmenin rehberliği ön plandadır. Öğrenciler bir dönem boyunca edindiği bilgileri öğretmeniyle beraber gözden geçirmekte, araştırmasının eksiklerini görmekte ve araştırmasını öğretmenin gözetiminde tamamlamaya çalışmaktadır. Böylece öğrenci

bilgiyi elde ederken hazıra konmamakta öğrenmeyi öğrenmektedir. Yapılandırmacı eğitim sisteminin hedeflediği noktalardan biri de budur. Önemli olan bilgileri elde ederken öğrenilenlerdir. Öğrenciler öğrendiği bilgilerle mevcut bilgileri arasında bağlantı kurar ve bir çıkarımda bulunur. Bu çıkarım onun araştırmacı kişiliğinin gelişimi için önemlidir.

Özel ve Bayındır'a (2008) göre; yapılandırmacı eğitim sisteminde öğretmen, öğrenme sistematığının kazanılmasından ve beraberinde istenilen belli sonuç ve ürünleri getiren tarzdaki bir öğrenmenin yönlendirilmesinden sorumlu kişilerdir. Öğrenmeyi anlama, öncelikle sonucun doğası üzerine odaklanmıştır veya öğretme-öğrenme sürecinin etkili fonksiyonelliğine bir miktar katkıda bulunan ürüne odaklanmıştır.

Günümüzde sorgulamayan, olaylara sadece tek yönlü bakan, düş ile gerçeklik arasında sıkışıp kalmış çocuklar vardır. Yapılandırmacı eğitim sisteminde öğrencilerden beklenen ise öğrenmeyi öğrenmesidir. Bilgisayara olan bağımlılığın arttığı bu zamanda öğrencilere okumaları için önerdiğimiz eserlerin önemi ortaya çıkmıştır. Çocuk okumuş olduğu eserlerle hem düş dünyasını geliştirecek hem kendisini oradaki kahramanın yerine koyarak empati yapabilecektir. Maceradan maceraya atılan çocuk okumuş olduğu eserden de zevk alabilecektir. Bu durum da çocuğun okul başarısına önemli katkıda bulunacaktır.

2.3. Yaratıcı düşünme

Türkçe dersi öğretim programında, öğrencilere kazandırılması gereken becerilerden biri de yaratıcı düşünme becerileridir. Yeni sistemle beraber öğrenci merkezli bir anlayışa geçilmiş, öğretmenler rehber görevini üstlenmişlerdir. Öğrenciler bilgiye kendileri ulaşmakta ve bilgileri bütünleştirebilmektedir.

Yaratıcı düşünme becerisi geliştikçe, bireylerin problem çözme karar verme yetilerinin gelişmesi kaçınılmazdır. Özellikle bireysel ve toplumsal sorunlara getirilebilecek yaratıcı çözümlerin zamanımızda ne kadar değerli olduğu açıktır (Çakmak, 2010:3).

2.3.1. Yaratıcılık

Yaratıcılık, mevcut bilgilerin aralarındaki ilişkilerden yararlanarak yeni bilgiler üretmedir (Soylu, 2004). Yaratıcı düşüncüyü okul ortamında geliştirebilmek için öğrenme ve öğretme ortamları öğrencinin yaratıcı davranışlarını geliştirecek biçimde düzenlenmelidir ve bunu sağlamak amacıyla uygun öğretme stratejileri kullanılmalıdır

(Demirel, 2010: 242). Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişiler işleve takılmaz ve eldekilerle yenilikler yapmaya çalışırlar. Onlar olaylara kapsamlı bakar ve olayları her yönüyle irdelerler.

Özellikle, öğrenci fikirlerinin ön plana çıkarılmasını ve çeşitli tartışma ortamlarıyla bu fikirlerin geliştirilmesini amaçlayan, sonuç olarak; orijinal bir ürün ortaya koyma sürecini vurgulayan yaratıcı düşünmeye dayalı öğrenme, eğitim programlarında temel felsefe olarak kabul görmüştür (MEB, 2000; MEB, 2004).

Yaratıcı düşünme becerisi, bütün insanların en çok ihtiyaç duyduğu özelliklerden biridir. Düşünme ve yaratıcı düşünme, insanlık tarihi kadar köklü bir gelişim sürecinden geçerek bugüne gelmektedir (Koray, 2004: 582).

Yaratıcılık, sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunmaya ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirmek, bu denenceleri değiştirmek ya da yeniden sınamak, daha sonra da sonucu başkalarına iletmektir (Torrance, 1962; Akt. Sungur, 1997). Yaratıcılık, olaylara ve konulara çok yönlü bakabilmek ve olaylar arası ilişkilerden çıkarım yapabilmektir.

Yaratıcılık; ne, niçin, nerede, nasıl, kim, ne zaman vd. sorularının hemen her alanda sorulmaya başlamasıyla birlikte akla gelen ve yirminci yüzyıldan başlayarak içinde bulunduğumuz yüzyıla değin tanımlanması en zor kavramlardan biridir (Üstündağ, 2002: 1).

Rıza'ya (2001) göre yaratıcılık var olan kalıpları yıkmak, başkalarının yaşantılarına açık olmak, alışılmışların dışına çıkmak, bilinmeyenlere doğru bir adım atmak, bizlere dayatılmaya çalışılan düşünce çizgisini kırmak ve yeni bir düşünce çizgisi ortaya koymak, belli bir problem için değişik alternatif çözümler getirmek, başkalarının izlediği yoldan çıkmak, başka şeylere yol açan yeni bir şey bulmak, yeni bir ilişki kurmak, ortaya yeni fikirler koyabilmek, bilinmeyen yeni bir teknik veya yöntem icat etmek ve insanlara yararlı olan bir aracı veya bir aygıtı bulmaktır.

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere yaratıcı düşünmede esas önemli olan kişinin problemler karşısında düşünüp bir çözüm yolu bulma çabasıdır. Bu çözüm yolu onu hem geliştirecek hem de ufkunu açacaktır. Yaratıcılık bir süreçtir. Yaratıcılıkta sonuca odaklanmaktan çok süreç içindeki değişimlere odaklanılır. 2005 Türkçe Dersi

Öğretim Programı'nda da vurgu yapılan bir kavramdır. Öğrencilerin hazırlamış oldukları projelerde yaratıcı olmalarını beklemek de yeni öğretim programının getirilerinden biridir.

Yaratıcılık, psikoloji dalında tanımlanması en güç kavramlardan biridir. Kaynaklar incelenirken, yaratıcılığın yanı sıra tanım ve ölçütlerin saptanması gerekir. Yaratıcılığın zaman içinde süreç olarak izlenmesinin gerekliliği kadar çevre koşulları ve kişilik özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır (Yavuzer, 1996:9).

İnsanlar arasında sorunlar gün geçtikçe artmakta ve bu sorunlara çözümler bulma konusunda kişiler zorlanmaktadır. Olaylara tek taraflı bakıp gerçeği göremeyen kişiler de etrafındakilere karşı ön yargılı davranmaktadır. Burada önemli olan sorunlar karşısında takınılan tavırlardır.

Koray'a (2003) göre düşünme ve yaratıcı düşünme, insanlık tarihi kadar köklü bir gelişim sürecinden geçerek bugüne kadar gelmektedir. Ancak, ilk çağlardan beri, insanlığın ürettiği bilgi birikiminin, belki de gelecek yirmi yıl içinde bin katının üretileceği tahminleri, bugün için "yaratıcı düşünce"ye verilen önemin büyüklüğünü bir bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Yaratıcılığın bilimsel incelenmesinde kişilik kavramının önemli bir yer tuttuğunu unutmamak gerekir. Bu araştırmalar, yaratıcı davranışta güdülenmenin incelenmesi ve yaratıcı kişilerin yaşam biçimlerine özgü olmak üzere ikiye ayrılır (Yavuzer, 1996: 17).

Yaratıcılık; bilinenin, alışılmış ve kalıplaşmış olanın tam karşıtı olan bir davranış biçimi, problemlerin çıkışından çözüm yolları bulmaya kadar bütün problem çözme süreçlerinde etkili olan bir düşünme şekli ya da yeni bir ürün ortaya koyma olarak adlandırılır (Koray, 2004: 583).

2.3.2. Yaratıcı düşünme

Düşünme, algılama ve kişinin çevresiyle özel bir şekilde ilişki kurma davranışlarını kapsar. Bir kişi; örneğin, çevresindeki şeyleri merak edebilir veya bu meraktan yoksun ve kaygısız biri olabilir. Hangisini tercih ederse etsin, kişinin tutumu, ne düşündüğünün ve hangi düşünme yollarını kullandığının göstergesidir (Kale, 1993: 25).

Rawlinson (1995) yaratıcı düşünmeyi, daha önce aralarında ilişki kurulmamış nesnelere ya da düşünceler arasında ilişki kurulması olarak yorumlamıştır (Akt. Üstündağ, 2002: 77).

Yaratıcı eylem beynimizin konu üzerine odaklanmasıyla başlar. Konuyla ilgili olarak beynimizdeki kayıtları değerlendirir, bilgi toplar ve bunları amaca uygun biçimde değerlendiririz (Yıldırım, 1998: 41).

Düşünme çok karmaşık bir sistemdir. Bu sebeple insanlar düşünürken konu hakkında aktiftir, o konuyu değişik boyutlarıyla inceler ve sentez yapar. Kişi bir problem ile karşı karşıya geldiği zaman kendisine en uygun olanı seçer ve o yönde ilerler. Wilson'a (1997) göre yaratıcılığı geliştirmede, yeni fikirler yaratmaya yardım eden düşünme yolları şunlardır (Akt. Üstündağ, 2002: 37-38):

1. Yeni fikirler oluşturmak ve öğrenmek için düşüncelerde esnek olmak.
2. Kavram haritaları yaratmak ve fikirleri bir taslak olarak çizebilmeyi öğrenmek için görselliği vurgulamak.
3. Yeni düşünceler ve kuramlar aramak ve diğer alanları keşfetmek.
4. Keşfettiklerinin kayıtlarını tutmak.
5. Pek çok düşünceyi toplayıp, onları bir süzgeçten geçirme yoluyla geniş düşünebilmek.
6. Büyük resmi ya da tümüyle evreni görmek.
7. Bir problemin parçaları üzerinde odaklanmayı öğrenmek ve yeniden büyük resme geri dönmek.
8. Tekdüze olmamak ve kalıplaşmamak için yeni şeyler düşünmeye çalışarak kendine güç vermek.
9. Kendini bir düşünce sanatçısı olarak görmek. Fikirleri toplamak, bütünleştirmek ve onları bir süre bekletmek ve sonra üzerinde tekrar yoğunlaşmak.
10. Hayaller kurarak, olasılıkları ve yeni fikirleri oluşturmanın zaman alacağını bilerek beklemek ve ona göre hareket etmek.

11. “Esin’in gelmesini beklemek ve yeni fikirleri sıradan yerlerde aramak. Bunun için çeşitli yayınlara bakmak.

12. Yeni bakış açıları edinmek için; aile üyelerine, arkadaşlara, iş arkadaşlarına, tanıdıklara ve yabancılara sorular sormak.

13. Beyin fırtınasını sık sık uygulamak.

İraksak düşünce bilineni, öğrenilmiş olanı eleştirir, gerekirse düzeltir, olabilecek konusunda düşünür, belirli olmayan alanlarda dolaşmak eğilimi gösterir. Bilinmezler ve tehlikeler onun en büyük kaynağıdır. Beklenmeyen ve bilinmeyen, iraksak zekâyı kamçılar. İraksak düşünme belirsizlik ve kuşular karşısında harekete geçer (Samurçay, 1983: 9).

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler yaratıcı kişilerdir. Onlar olaylara çok yönlü bakmayı bilir, aksiliklerde pes etmez ve bunları bir fırsat olarak değerlendirirler. Çünkü engeller yeni düşünce yollarına açılan kapılardır. Kişiler olaylara geniş bir çerçeveden bakar ve kendileri için en uygun olan çözüm yolunu seçerler.

Lowenfeld ve arkadaşları (1962) “yaratıcılık ölçütlerini saptayarak sanat dallarında en yaratıcı özelliklerin esneklik, akıcılık, sorunlara duyarlılık, çözümleme (analiz), bireşim (sentez), materyal ve sorunları tekrar anlamlı biçimde tanıtmaya sokma ve örgütleme olduğunu belirtmişlerdir. Bu ölçütler bilim alanlarındakilerden hiçbir ayrıcalık göstermezler (Akt. Yavuzer, 1996: 35-36):

2.3.2.1. Sorunlara Duyarlılık

Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişiler sorunlara karşı duyarlıdır. Çevresinde olup bitenleri gözlemler ve çareler ararlar. Bu kişiler olayları görmezden gelme çabası içinde değildirler.

2.3.2.2. Akıcılık

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerin en önemli özelliği çok yönlü düşünmebilmeleridir. Onların düşünceleri zengindir ve kendilerine yöneltilen sorunlara değişik cevaplar verebilirler. Özellikle derslerde beyin fırtınası tekniğini kullanan öğretmen düşüncedeki akıcılığı görecektir. Her öğrenci cevap vermek için adeta birbiriyle yarışır ve tahtaya birbirinden farklı yanıtlar yazılır. Bu da öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırır.

2.3.2.3. Esneklik

Üretilen düşünce, çözüm veya alternatiflerin farklı tür ve sınıflara ait olmasıdır (Özben ve Argun, 2005: 17). Yaratıcı kişiler olaylara kolaylıkla uyum sağlarlar. Olayların gidişi planladıkları gibi olmasa da kendilerince bir çözüm yolu bulur ve ona göre hareket ederler.

2.3.2.4. Orijinallik

Bir bireyin bir konuda yeni ve özgün düşünceler ortaya koymasındır (Ersoy ve Başer, 2009: 131). Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler sıradan düşünmezler. Onlar olayların arkasındakini de merak eden kişilerdir. Sorulara özgün cevap vermek için uğraşırlar.

2.3.2.5. Yeniden Tanımlama ve Düzenleme

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler işleve takılmaz ve elindekileri yeniden düzenlemesini bilir, farklı yollar denerler.

2.3.2.6. Çözümleme

Burada önemli olan detayları fark edebilmektir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler bir problem durumu ile karşı karşıya geldikleri zaman önce onu irdeler daha sonra çözümlemeye çalışır. Burada öne çıkan tekniklerden biri balık kılçığı tekniğidir. Ana problem ve problemin oluşmasına yol açan sebepler önem sırası gözetilerek yazılır. Öğrenciler tarafından sorun belirlenir ve çözüm yollarına ulaşılır.

2.3.2.7. Bireşim

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler parçaları kullanarak yeni bir bütün elde ederler. Bu uygulamanın sonucunda yeni bir ürün ortaya çıkar. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerden beklenen de tam olarak budur. Yeni bir ürün ortaya koymak temel amaçtır.

2.3.2.8. Örgütlenme Tutarlılığı

Örgütlemelerde önemli olan bilgileri birleştirmedir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerin bilgiler arasındaki bağlantıyı fark etmesi beklenir. Bu bağlantı sayesinde uyum yakalanır ve ortaya çıkan sonuç başarılı olur.

2.4. Yaratıcı Düşünmenin Geliştirilmesi

Bireylerin yaratıcı düşüncelerinin gelişebilmesi için evde aileler okulda öğretmenler çocuklara yardımcı olmalıdır. Özellikle öğrencilerin yetenekleri keşfedilmeli

o yetenekler geliştirilmeye çalışılmalıdır. Başarı ve özgüvenin getirdikleriyle beraber öğrencilerin daha başarılı bir birey olacakları göz önünde bulundurulmalıdır. Yaratıcı düşünme becerileri sadece formal yollarla olmaz aynı zamanda informal yollarla da bu beceri geliştirilebilir. Bu yüzden çocukların arkadaş çevresine dikkat edilmelidir.

Sürekli değişen dünyada, bireylerin yeni durumlara uyum gösterecek becerilerle donatılmaları artık zorunluluk haline gelmiştir. Bunun için de her ülkenin kendini gelecek yüzyıllara taşıyacak, bilgiyi doğru kullanabilecek, bilgiyi üretecek, düşünme ve algılama gücü yüksek, sorunları anlatabilen, problemler karşısında farklı çözümler üreten bireyler yetiştirmesi gerekir (Tekin ve Taşgın, 2008: 207).

Honig'e (2001) göre ıraksak düşünme ve yaratıcılık kavramı arasındaki ilişkinin vurgulanmasının ardından, ıraksak düşünmeyi geliştirmek için çocuklar neyi bilmelidirler sorusu gelebilir. Çocuklar, düşünme süreçlerinde kendilerine özgü yollara sahiptirler. Buna karşın, çeşitli ön kabulleri bilmeleri gerekmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir (Akt. Üstündağ, 2002: 45-46):

1. İnsanların kimi duyguları ve istekleri diğer insanların duyguları ve istekleriyle aynıdır. Ancak kimi duygular ve istekler birbirinden çok farklıdır.

2. Oyun oynarken, kimi zaman çevredekiler seninle aynı oyunu oynamak isteyebilir. Ancak, kimi zaman birlikte başka bir oyun seçilebilir.

3. İstenilen zaman diliminde çeşitli etkinliklerle uğraşılabilir ve düşünülenler yapılabilir. Ancak, kimi uğraşlar için daha sonra zaman ayrılması gerekebilir.

4. Bir düşünce birine göre iyi, bir diğerine göre kötü olabilir.

5. Herhangi bir konuda harekete geçmek için her zaman yeni seçenekler ve değişik öneriler vardır.

2.5. Türkçe Dersinde Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi

Temel beceriler, öğrencilerin dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları becerilerdir (MEB, 2006: 5). “Öğrenciler ilkokula başladığı dönemden itibaren Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programında başta olmak üzere; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, bilgiyi

kullanabilen, üretebilen, girişimci, kişisel ve sosyal değerlere önem veren bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır” (Kıroğlu, 2006: 15).

Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla dinlediklerini, izlediklerini, okuduklarını anlayan; duygularını anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirmeyi alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve milli değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2006:3).

İncelenen 2005 Türkçe Öğretim Programında, önceki programda yer alan ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen estetik değerlere önem verme ve yapıcı düşünme becerilerinin yer almadığı görülmüştür (Bal, 2014). Öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri, karşılaştıkları sorunlara yaratıcı çözümler getirebilmeleri, bir grup içerisinde beraber çalışma bilinç ve cesaretine ulaşmaları, üretme ve tartışma etkinliklerine katılmaları, farklı yöntemleri kullanmaları, olay ve durumları kendi deneyimlerinden hareketle doğru olarak anlamaları, disiplinler arası bir bakış kazanmaları Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın temel amaçlarını oluşturmaktadır (MEB, 2006:2).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini öğrenebilmesi ve öğretmenlerin de bu konuda eğitilmiş olmaları gerekir (Demirel, 2007: 226). Bu sebeple öğretmenlerin öncelikle yapılandırmacı anlayışa göre sınıf yönetimini bilmeleri gerekmektedir. Bu bilgi ile öğrencilerini anlayabilecek ve yaratıcı düşünme becerilerini destekleyebilecektir.

Yaratıcı düşünme becerisi geliştikçe, bireylerin problem çözme ve karar verme yetilerinin gelişmesi kaçınılmazdır. Özellikle bireysel ve toplumsal sorunlara getirilebilecek yaratıcı çözümlerin zamanımızda ne kadar değerli olduğu açıktır. Herkesten farklı düşünen bir bireyin bir alanda verileri işleyerek ulaşacağı kullanışlı bir bilgi, onun entelektüel kimliğini iki yönde etkileyecektir: Birincisi teorik anlamdaki bilgisi ona ekonomik bir gelir sağlayacaktır. İkincisi bu bilgi ona sosyo-kültürel anlamda otorite ve güç kazandıracaktır (Çakmak, 2010: 46).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek istiyorsak bilgiyi onlara hazır halde vermemeliyiz. Özellikle derslerde öğrencilerin yaratıcılığını geliştiren metinleri sık sık işlemeliyiz. Metinleri seçerken betimleyici unsurların göz önünde bulundurulması önemlidir. Betimlemelerde ayrıntı ön plandadır. Betimlenecek nesneye,

yere, ya da kişi dikkatle gözlenmelidir (MEB, 2009: 355). Böylece öğrenci yazıdaki ayrıntıya dikkat edecek ve yazılanları zihninde canlandırabilecektir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişilerden beklenen ayrıntılı fikirler geliştirme de bu sayede gerçekleşmiş olur.

Yazılanlardan da anlaşılacağı üzere 2005 Türkçe öğretim programında yer alan yaratıcı düşünme becerileri öğrenciler için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretmenler öğrencileri buluş ve araştırma yoluyla öğrenmeye yönlendirmelidir. Bilgi ezberletilmeye çalışılmamalıdır. Öğrencilerin olaylara çok yönlü bakması sağlanmalı ve etkinlikler yoluyla karşılaştıkları problemlere farklı çözüm yolları getirebilmeleri sağlanmalıdır. Bu çalışmada yaratıcı düşünme becerileri ön plana çıkarılarak öğrencilerin bakış açılarının gelişmesine katkı sağlanacaktır.

Kısaca belirtmek gerekirse yaratıcı düşünmenin geliştirilmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Çünkü öğretmenlerin davranışları öğrencilerin olumlu davranış ve düşüncelerine yardımcı olur (Özden, 2005: 191):

— Yaratıcı öğrencilere farklılıklarını anlama ve kabul etmede yardımcı olmak. Farklı düşünmenin yanlış olmadığını aksine yaratıcı düşünme becerilerini desteklediğini anlatmak.

— Öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırmak ve onlardan özgün olmalarını istemek.

— Öğrencilere zorluklarla başa çıkmayı, stresle mücadeleyi öğretmek ve onlardan ne olursa olsun yılmamalarını istemek zorlukların üstüne gitmelerini anlatmak.

— Otorite figürü yerine arkadaşça bir tavır sergilemek gerekir. Çünkü öğrenciler korktukları zaman düşüncelerini açıklamaktan çekinirler.

—Çocukların yaptıkları hatalar yaratıcı sürecin bir parçası olarak kabul edilmeli ve ona göre tavır alınmalıdır. Çünkü hata kaçınılmazdır. Hata yapmaktan kaçınan öğrenci yeni şeyler deneyecek gücü kendinde bulamaz bu da onun yaratıcı düşünme becerisini engeller.

2.6. Türkçe Dersinde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştiren Yöntem ve Teknikler

MEB'e (2006) göre; Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dört temel dil becerileri ve bu beceriler altında uygulanması gereken yöntem ve teknikler yer almıştır. Bu yöntem

ve teknikler yapılandırmacı eğitim açısından önem taşımaktadır. Bunlar yaratıcı problem çözme becerisini de geliştirmektedir.

2.6.1. Yaratıcı problem çözme

Problem çözme; bir problemden rahatsızlık duyma, problemi anlama, problemle ilgili bilgi toplama, çözümler yapma, ulaşılanları ilişkilendirme, denenceler kurma, tercihler, kararlar, çözüm önerileri belirleme ve değerlendirme ögelerinden oluşur (Ülgen ve Üstündağ, 2002: 58).

Yaratıcı problem çözme diğer problem çözme türlerine göre daha kapsamlıdır ve daha karmaşıktır. Yaşamda insanlar birden fazla problemle karşı karşıya kalır. Problemi ortadan kaldırmak için çözüm yollarını bilmek gerekir. Bu sebeple öncelikle problem çok yönlü araştırılmalı ve çözüm yolu bulunmalıdır. İnsanlar tek yönlü düşünürse çözüme ulaşmakta zorlanabilir. O zaman yaratıcı problem çözenin gereklerinden biri de çok yönlü düşünebilmektir. Yaratıcılık, değişik durumlarda özgün, esnek, akıcı, alışılmıştan farklı bir şekilde düşünmeyi kapsar (Senemoğlu, 2001: 12).

Özgünlük, başkasına benzememek, kendine has sese sahip olabilmektir. Aynı konuda birden fazla kişi yazabilir. Önemli olan onların arasından çıkabilmek yani fark yaratabilmektir. Bir bakıma özgünlük bireyselliktir. Bilinenlerden, öğrenilmiş olanlardan, herkesin bildiği yalın fikirlerden uzak fikirler geliştirme yeteneğidir (Sungur, 1997: 300).

2.6.1.1. Yaratıcı Problem Çözmede Kullanılacak Yaklaşımlar

Yaratıcı problem çözmede kullanılacak yaklaşımların altı temel ögeyi içerdiği vurgulanmaktadır (Senemoğlu, 2001: 13):

1. Kuluçka (Tasarlama) için zaman verme: Yaratıcı problem çözmede önemli olan hız değil problemin tam olarak anlaşılması ve ona göre çözüm yollarının düşünülmesidir.

2. Yargıyı erteleme: Yaratıcı problem çözmede olasılıklar her zaman göz önünde bulundurulmalı kesin konuşmaktan kaçınılmalıdır.

3. Uygun bir hava yaratma: Öğretmen sınıf içinde otoriter bir hava yaratıp öğrencileri kaygılandırmak yerine rahat ve neşeli bir ortam yaratıp öğrencilerin güvenlerini kazanmalıdır. Böylece derste birden fazla öğrenci söz alıp düşüncelerini rahatça ifade edebilecektir.

4. Problemi çözümlene ve özelliklerini irdeleme: Burada önemli olan elde edilen bilgileri bir araya getirmek ve sonuca ulaşmaktır.

5. Öğrencilerin yaratıcı bilişsel yeterlikleri öğrenmelerine rehberlik etme: Öğrencilere yaratıcı problem çözme için belli yaklaşımlar öğretilebilir. Öğrenciler;

- Problemi zihinde açık bir şekilde anlamaya,
- Sıradışı fikirler düşünmeye,
- Birçok fikir üretmeye,
- Olasılıkları organize etmeye özendirilir.

6. Öğrencilerin çok sayıda alıştırma yapmalarını ve bilgilendirici dönüt almalarını sağlama: Öğrenci birden fazla problem durumuyla karşı karşıya bırakılmalı ve sonuca öğretmenin rehberliğinde ulaşmaya çalışmalıdır. Bu noktada öğretmenin yönlendirmesi büyük önem taşımaktadır.

2.6.2. Örnek Olay İnceleme:

Örnek olay yönteminde günlük yaşamda karşılaşılan sorunlar sınıfa getirilir ve öğrencilerden sorunun çözümü için gerekli bilgiler istenir. Öğrenci merkezli bir yöntem olup, öğretmenin iyi bir hazırlık yapmasını gerektirir. Eğer olay iyi dille açıklanmamış yazılmamış ise tartışmadan yeterince sonuç alınamayabilir. Kalabalık sınıflarda da uygulanması güç bir yöntemdir (Taşpınar, 2009: 132). Sınıfın tümüyle birlikte örnek olay katılımında kimi aşamaların izlenmesi gereklidir. Bunlar şöyle sıralanabilir (Gözütok, 2004: 89):

1- Örnek olay yazılı olarak katılımcılara sunulur. Katılımcılara çoğaltılmış materyal olarak verilebileceği gibi, tepegöz ile katılımcıların görebileceği biçimde perdeye yansıtılır.

2- Katılımcıların varsa soruları yanıtlanır.

3- Yönlendirici sorular sorulur.

4- Alternatif çözümler üretilir.

5- Yeni çözüm önerileri dikkate alınarak örnek olayın katılımcılar tarafından yeniden yazılması istenir.

2.6.3. Soru- cevap tekniği

Bu teknik sayesinde öğrencilerin kendilerine olan güvenleri artar ve iletişim becerileri gelişir. Bu noktada önemli olan sorular sorulurken öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin bilinmesidir. Öğrenciler soruları bilemediğinde onlara alternatif sorular yöneltmeli ve moralleri üst seviyede tutulmalıdır. Aferin, yapabilirsin, sen başarısın gibi cümlelerle olumlu pekiştireç verilmelidir. Gerekirse bilinen sorular karşılığında öğrenciler ödüllendirilmelidir. Böylece diğer öğrenciler de onu örnek alacak derse katılım sağlanacaktır. Öğrencilere kapalı uçlu sorular yerine açık uçlu sorular sorulmalı ve sorular onları ezbere değil araştırmaya yönlendirmelidir.

2.6.4. Drama tekniği

Drama her derste kullanılabilen bir etkinliktir. Türkçe derslerinde yeri geldikçe drama çalışmaları yaptırılması, öğrencilere pek çok açıdan yararlı olacaktır. Bunların başında ise konuşma becerileri gelir. Drama ile öğrenci sık sık konuşma fırsatı bulacak, konuşma canlandırdığı role göre farklılık gösterecektir (Taşkaya, 2014: 58).

Drama tekniğindeki en büyük handikap, ders süresinden ayrılan zamandır. Çünkü uygulamada, gerekli işbirliği ve ortamın sağlanması konusunda acele edilmemelidir. Etkinlik seçiminde, öğrencilerin de görüşleri alınmalı ve etkinliklere katılımı gönüllülük esas olmalıdır (Çakmak, 2010: 43).

2.6.5. Kavram haritası

Kavram haritaları, bilginin zihinde somut ve görsel olarak düzenlenmesini sağlar. Çünkü tüm bir öğretim yılı tek bir ünite ya da bir ders içinde önemli kavramlar arası ilişkileri şematize etmede etkilidir (Kaptan, 1989: 95). Türkçe dersinde de kavram haritalarından fazlaca yararlanılmaktadır. Özellikle atasözü ve deyimleri öğrencilere kavratılmak amacıyla bu yöntem kullanılmaktadır.

Kavram haritalanması, bir öğretim stratejisi olarak, öğretim modelinin her aşamasında uygulanabilir bir nitelik taşır. Kavram haritaları bir konu boyunca defalarca kullanılabilir. Aynı zamanda öğrencilerin konular arasında bağlantı kurmasına yardımcı olur, bölümler arasında geçiş görevini üstlenir. Öğrenciler için kavram haritaları konu tekrar etmenin en iyi yollarından biridir (Kaptan, 1998: 98). Öğretmenlerin derslerde kavram haritalarından faydalanmalarıyla öğrencilerin daha aktif olacağı öngörülmektedir. Çünkü sürece o da dâhil olur ve fikirlerini belirtir.

Kavram Haritası, bir kavramı, onu oluşturan parçaları ve bunların birbiriyle bağlantılarını gösteren bir görselleştirme tekniğidir. Bilginin zihinde somut ve görsel olarak düzenlenmesini sağlar. Kavram haritaları, kavramın, onu oluşturan parçalarla birlikte bir bütün olarak görülmesini; kavram hakkında bilginin uzun süre akılda kalmasını, kolaylıkla anlaşılmasını, kavramla ilgili yeni bilgilerin toplanıp onların kavramla olan ilişkilerinin görülmesini sağlar (Kavcar, Oğuzkan ve Hasırcı; 2016: 33).

Kavram haritası, pek çok değerlendirme çalışmalarına uygun bir metottur. Öğrencilerin bir kavramı ne kadar iyi anladıkları konusunda yararlı yollar sunmaktadır. Aynı zamanda, öğrencilerin zorlandıkları kavramları belirlemek açısından da fırsatlar yaratır (Kaptan, 1998: 99).

2.6.5.1. Kavram haritalarının özellikleri

Kavram haritaları kimi özelliklere sahiptir. Bu özellikler şöyle sıralanabilir (Kaptan ve Korkmaz, 2001:16):

- 1- Öğrenciyle öğretmen tartışarak bir haritayı oluşturur.
- 2- Öğrenmeyi gözle görülür biçimde artırır.
- 3- Farklı öğrenme şekillerine ve öğrenciler arasındaki diğer bireysel farklılıklara hitap eder.
- 4- Pek çok değişik konuya uygundur.
- 5- Öğrenilmesi, öğretilmesi ve uygulanması kolaydır.
- 6- Kapsam temellidir.
- 7-İçeriğin oluşturulmasında, bütünleştirilmesinin değerlendirilmesinde kullanılır.
- 8-Öğrenci merkezlidir.
- 9- Kavramlar arasındaki doğrusal ilişkilerin tanımlanmalarına yararlı bir seçenek oluşturur.
- 10- Bir sistem içindeki ilişkilerin gösterilmesinde yararlı alternatiflerdir.

2.6.6. Balık kılıcı tekniği

Bu teknik problem çözüme temelini dayanır. Karmaşık sorunlarda problem durumu yazılır. Bu durumu oluşturan alt problemler belirlenip yazılır. Öğrenci konuyu analiz eder ve yorumlarını elde ettiği sonuçlara göre yapar. Balık kılıcı tekniği, bir problemin nedenlerinin saptanmasına yardımcı olur. Öğrencilerle birlikte yapıldığından, çalışmadaki herkesin nedenler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar (Kavcar ve ark. 2016: 35).

2.6.7. Zihin haritaları

Bilginin algılanması ve saklanmasına uygun bir teknik olan zihin haritaları, yaratıcı düşüncüyü ortaya çıkaran ve kişiye zaman kazandıran bir yöntemdir. Zihin haritaları kelime, renk ve görsel imge bulundurur. Zihin haritası hazırlanırken, ana kavramlar ve imgeler üzerine yoğunlaşılır ve önemli konular üzerinde durulur. Zihin haritalarına sonradan ek veya düzeltme yapılabilir (Çakmak, 2010: 44).

Zihin haritaları not alma, hedef oluşturma, toplantı ya da sunum hazırlığı, rapor hazırlama vb. amaçlar için kullanılır. Notları daha yaratıcı biçimlerde almaya, daha kolay hatırlamaya ve üzerinde çalışılan konuyu net bir şekilde anlamaya yardımcı olur (Kavcar ve ark. 2016: 36).

2.6.8. Altı şapkalı düşünme tekniği

Altı şapkalı düşünme tekniğinde amaç düşüncelerin belli bir düzen içinde verilmesini sağlamaktır. Öğrenciler olayları değerlendirirken renklerin anlamlarına göre hareket eder. Böylece olaylara tek yönlü bakmaz. Yapılandırıcı eğitimin hedeflerinden biri de ezberci eğitimi bir kenara bırakmak ve öğrencileri sorgulamaya yönlendirmektir. Öğrenciler hazır olan bilgileri almaz, bilgiye ulaşmaya çalışır. Bu teknik sayesinde öğrenciler ezber yapmaktan kurtulacak ve renklere göre hareket edecekleri için eleştirmeyi ve yorum yapmayı öğreneceklerdir. Türkçe dersinde paragraf soruları cevaplanırken altı şapkalı düşünme tekniğinden faydalanılmaktadır. Öğrenciler karakterleri şapkalara göre yorumlamakta ve kendilerini geliştirmektedir.

Beyaz şapka: Beyaz şapka tarafsız davranır ve öznel değerlendirmeler yapmaktan uzak durur.

Kırmızı şapka: Kırmızı şapka olaylara tarafsız bakamaz ve duygusal davranır. Öncezilere dayalı olarak, olaylara duygusal yönden bir bakış açısı getirmeyi amaçlar (Demirel ve Şahinel, 2006: 48).

Siyah şapka: Siyah şapka umutsuzdur ve olayların olumsuz taraflarına saplanıp kalır. Kısacası bardağın boş tarafından hayata bakan insanları temsil eder. Siyah şapkada pozitif düşünceler değil negatif düşünceler ön plandadır ve kişi karamsar bir bakış açısına sahiptir.

Sarı şapka: Sarı şapka olayların olumlu yönlerine odaklanır, iyimser ve yapıcı bakış açıları getirir. Sarı şapkada yapıcılık ön plandadır (Demirel ve Şahinel, 2006:48).

Yeşil şapka: Yeşil şapka yaratıcılığın ve alternatiflerin şapkasıdır. Bu şapkayı takan kişi bir fikirden yola çıkar ve yeni fikirler üretir (Ayazcan ve Semerci, 2007: 43).

Mavi şapka: Mavi şapka durumların değerlendirmesini yapan serinkanlı bir şapkadır. Olayları analiz eder ve çıkan sonuçların genel bir değerlendirmesini yapar.

Kısacası “Altı şapkalı düşünme tekniğinde” beyaz şapka tarafsızlığı, kırmızı şapka ise duygusallığı ifade eder. Siyah şapka olumsuz düşünmeyi nitelerken, sarı şapka iyimser düşünmeyi niteler. Yeşil şapka yaratıcı olmayı temsil ederken, mavi şapka olayları değerlendirir ve yorumlar.

Öğrenciler takmış oldukları şapkalara göre yorumlar yaparlar. Bu da onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir. Öğrenciler hem bu şapka sayesinde empati yapacak hem de kendilerine olan güvenlerini kazanacaktır. Ayrıca topluluk içinde konuşacakları için iletişim becerileri gelişecek ve arkadaşlarıyla daha rahat konuşabileceklerdir.

2.6.8.1. Altı Şapka Düşünme Tekniğinin Kullanılması

Altı şapka düşünme tekniğinin kullanılması sırasında önemli noktalar şunlardır (Gözütok, 2004: 88):

1- Karar verilecek konu belirlenir.

2- Karar verme sürecine katılacak kişiler, birbirlerini görebilecek şekilde U ya da yuvarlak olarak oturtulur.

3- Sırayla takılan şapkanın temsil ettiği düşünceye göre yorumlar yapılır.

4- Grup üyeleri takmış oldukları şapkanın temsil ettiği düşünceyi benimserler ve son olarak mavi şapkanın gereği olan karar verilir.

2.6.9. Nitelik Sıralama

Programda yer almayan fakat yaratıcı düşünme becerileri tekniklerinden biri de nitelik sıralama tekniğidir.

Crawford'un 1931'deki orijinal yaratıcılık derslerinin çoğunda nitelik sıralama tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin izlediği süreçte ürünün belirli niteliklerinin listelenmesi gerekir ve daha sonra her niteliği geliştirmeye yönelik bazı değişiklikler eklenebilir ya da bir objeden diğerine nitelik transferi önerilebilir. Yaratıcı düşünce teknikleri adlı kitabında Crawford yaklaşımını şu şekilde özetlemiştir: "Bir adım ileri gitmek, bir şeyin kalitesini ya da niteliğini değiştirmekle ya da başka bir şeye aynı kalite ve niteliğin eklenmesi ile gerçekleştirilir" (Mayer, 1992: Akt. Koray, 2005:382-383).

Nitelik sıralamada öğrenci bir problemin veya objenin temel karakteristiklerini bir sütunda sıralar ve objenin her bir özelliğini geliştirmenin yollarını düşünür (Özden, 2005: 199).

Nitelik sıralama tekniği Türkçe derslerinde de kullanılır. Fakat kullanım alanı diğer dersler kadar geniş değildir. Öğretmen tarafından öğrenciye bir obje verilir. O objenin tüm özellikleri bir sütunda sıralanır. Diğer sütunda ise objenin daha iyi olabilmesi için yapılması gerekenler sıralanır. Böylece ortaya yeni bir ürün çıkar ya da mevcut obje daha kullanışlı hale getirilmiş olur. Bu teknik sayesinde öğretmen sıfatlar konusunu da daha eğlenceli bir şekilde işleyebilir. Çünkü objenin özellikleri sıralanırken öğrenci nitelikleme sıfatını da kavramış olur. Bu nedenle kullanışlı ve faydalı bir etkinliktir.

2.7. MEB 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı

2005- 2006 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temelini yapılandırmacı yaklaşım, bireysel farklılıklar ve öğrenci merkezli öğrenme oluşturmaktadır. Çünkü "yaşamın gittikçe karmaşıklaşması ve eğitilmiş insan sayısının çoğalması, beceri boyutu gelişmiş insanlara olan ihtiyacı arttırmıştır" (Mutluer 2013: 356).

Yapılandırmacı yaklaşımı esas alan yeni (2005) programında önemli olan anlama ve anlatma becerileridir. Öğrenci merkezli olan bu sistemde dört temel dil becerileri ön plana çıkmıştır. Öğrenci söylenenleri anlamalı ve sorulara gereken cevabı vermek için

kendini iyi ifade edebilmelidir. Önemli olan onların eleştirel ve yaratıcı düşünebilmeleridir. Öğrenci her şeyi irdeleyebilmelidir.

Eski (1981) programın genel amaçları ile karşılaştırıldığında yeni programda bazı genel amaçların daha ayrıntılı biçimde ifade edildiği, bunun yanında “bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarından yararlanma” ifadesinin eklendiği, “estetik duyguların gelişmesine yardımcı olmak” ifadesinin ise genel amaçlar arasından kaldırıldığı görülmektedir (Durukan, 2005: 152).

Programda yer alan bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için ders kitaplarından, öğrenci çalışma kitaplarından ve öğretmen kılavuz kitaplarından yararlanılmaktadır. “Öğrencileri, küreselleşen dünyanın getirdiği şartlara uyum sağlayacak, her türlü sorunlarına çözümler üretecek bireyler olarak yetiştirmek ders kitaplarının öncelikli amaçları arasındadır” (Ekinci Çelikpazu ve Aktaş 2011: 416).

2005 Türkçe Öğretim Programında yaratıcı düşünme becerisi şöyle tanımlanmaktadır (MEB,2005: 23):

Yaratıcı düşünme becerisi; öğrencilerin bir temel fikri ve ürünü değiştirme, birleştirme, yeniden farklı ortamlarda kullanma ya da tamamen kendi düşüncelerinden yola çıkarak yeni ve farklı ürünler ve bilgiler üretme, olaylara farklı bakabilme, küçük çaplı da olsa bazı buluşlar yapabilmeyi kapsar. Ayrıntılı fikirler geliştirme ve zenginleştirme, sorunlara benzersiz ve kendine özel çözümler bulma, fikirler ve çözümler ortaya çıkarma; bir fikre, ürüne çok farklı açılardan bakma, bütünsel bakma gibi alt becerileri içermektedir.

Dil, ister ana dili olarak isterse bir yabancı dil olarak öğretilsin, günümüzde gittikçe artan bir önem kazanmıştır. Ancak, özellikle ana dili öğretiminin birçok bilim tarafından değerlendirildiği ve bu değerlendirmeler sonucunda insan ve toplumda yeni birtakım bilim dallarının insanları yönlendireceği anlaşıldı (Yalçın, 2006: 17). Ana dilini etkili kullanabilme, hem birey hem de toplum açısından gereklidir. Toplum bir anlamda iletişim ağıdır. Toplumdaki bireyler birbirini anlayamazlarsa, toplum yaşamı bir sağırlar diyaloguna dönüşür (Ünalın,2001:5). Dünyamızdaki gelişmelere paralel Türkçe öğretiminde de önemli gelişmeler olmuş ve yapılandırmacı Türkçe öğretimiyle öğrencilerimizin dil, zihinsel, bireysel ve sosyal becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmiştir. Böylece okuyan, anlayan, düşünen, araştıran, sorgulayan, sorun çözen,

Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır (Güneş, 2013: 76).

İlköğretim programlarının yenilenmesinde aşağıda belirtilen ilkeler esas alınmıştır (MEB, 2006: 4):

1.Dilimizin, milli birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,

2.Duygu, düşünce hayal ve izlenimlerini etkili bir şekilde dile getirmeleri,

3.Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli ve özenli kullanmaları,

4.Anlama, sıralama, ilişki kurma, sorgulama, eleştirme, tahmin etme, analiz ve sentez yapma, yorumlama ve değerlendirme becerilerini geliştirmeleri,

5.Seviyelerine uygun eserler okumaları,

6.Okuduğu, dinlediği ve izlediklerinden hareketle söz varlığını zenginleştirmeleri,

7.Bilgiye ulaşmada kitle iletişim araçlarını kullanmaları,

8.Milli ve evrensel değerleri tanımaları,

9.Hoşgörülü insan olmaları,

10.Milli ve ahlaki değerlere önem vermeleri amaçlanmaktadır.

2005 Öğretim Programı hazırlanırken programın bütün boyutlarında yapılandırmacı yaklaşım esas alınmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım dilin öğrenme alanlarını alıcı ve verici olmak üzere iki grupta ele alır. Alıcı dil alanları dinleme, okuma ve görsel okuma alanları iken verici dil alanları konuşma, yazma ve görsel sunu olarak belirlenmiştir (Güneş, 2013: 14).

2005 İlköğretim Türkçe Öğretim Programı'nın program geliştirme sürecinde öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bireysel farklılık ve ilgilere yönelik olarak öğretim sürecinde hedeflenen

kazanımlara ulaşmak amacıyla çeşitli etkinlik ve çalışmalara yer verilmiştir (MEB,2006: 2).

Yapılandırmacı eğitim sisteminde sürece dayalı bir eğitim söz konusudur. Burada sonuca odaklanmak yerine öğretmen süreç içinde öğrencinin değişimine bakar. Hazırlanan proje ödevleri de öğrencinin değişimini görmek adına öğretmen için önemlidir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ölçme ve değerlendirme ile sadece öğrenme ürünü değil, öğrencilerin öğrenme süreçleri de izlenir ve bu süreç değerlendirilerek gerektiğinde kullanılan etkinlikler, yöntem ve teknikler değiştirilir. Bu programda değerlendirme, öğrencilerin ne bilmediklerini öğrenmeye yönelik değil, ne bildiklerini öğrenmeye yöneliktir (MEB, 2009:380).

Konular farklı sınıflarda anlatılır fakat bir önceki yılın konuları göz önünde bulundurulur. Yapılandırmacı eğitim sisteminde sarmallık ilkesi ön plandadır. Bu yüzden öğrenciler ders yılındaki konuları iyi öğrenmek zorundadır. Burada süreç odaklı öğretim ön plana çıkmıştır. Öğretmenler olaylara sonuç odaklı değil süreç odaklı yaklaşırlar. Öğrencilere proje ödevi verilmesinin sebeplerinden biri budur. Öğrenci bu noktada dönem boyunca hatalarını görmekte öğretmen de rehberlik görevini üstlenmektedir.

Öğretmen ve öğrenciler yapılandırmacı eğitim sisteminde farklı görevler üstlenmişlerdir. Öğretmen rehber görevinde öğrenci ise rehberinden gerekli bilgileri alan öğrenen konumundadır. Burada ezbercilik geri plana itilmiş ve araştırma ön plana çıkmıştır. Öğrenci araştırdığı konuları öğretmenine sormakta gerekli bilgileri aldıktan sonra düzeltmeler yapmaktadır. Düzeltmeler sonrasında yaparak yaşayarak öğrenme gerçekleşmiş olur. Yapılandırmacı eğitim sisteminin getirilerinden biri de budur.

Bu programda temel amaç yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme becerilerini ortaya çıkarmaktır. Programda ezbercilik yerine düşünüp sorgulayabilen bireyler ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

MEB' e (2009) göre; 2005 Öğretim Programı hazırlanırken programın bütün boyutlarında yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak değişiklikler yapılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrenme, öğrenme-öğretme süreci ve öğretmenin rolünde önemli yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerden öğrenme aşağıda açıklanmaktadır:

1.Yapılandırmacı yaklaşıma göre Türkçe öğretiminde öğrenme, öğrencinin bilgileri zihninde yapılandırarak çeşitli becerileri geliştirmesi ve yeni bilgiler üretmesi temeline dayalıdır.

2.Yapılandırmacı yaklaşıma göre dilin kullanım alanları dinleme, okuma, konuşma, yazma, görsel okuma ve görsel sunudur.

3.Türkçe öğretiminde öğrenme alanları bütün olarak ele alınmaktadır.

4.Türkçe Dersi öğretim Programı'nın geliştirilmesinde yararlanılan yaklaşımlardan biri de beceri yaklaşımıdır.

5.Öğrenme öğrencinin kendi çabası sonucu oluşur.

6.Öğrenci kendi becerilerini geliştirmede etkin rol oynar.

7.Öğrenmenin anahtarı güdülemedir.

8.Öğrenciler sınıfa önceki yıllarda sahip oldukları bilgilerle gelirler.

9.Yapılandırmacı yaklaşımda öğrencinin öğrendiği bilgiler bir sonraki bilgilerin alt yapısıdır.

10.Türkçe öğretiminde alıştırma yerine öğrencilerin gerçek hayatta yüz yüze gelebilecekleri sorunlar sınıfa getirilmeli ve çözüm yolu aranmalıdır.

11.Öğrencilerin anlama ve kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmelidir.

2.7.1. Programdaki Temel Yaklaşım

Türkçe Dersi Öğretim Programında öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini geliştirmeleri, dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, dil sevgisi ve bilinci kazanarak öğrenme sürecinde daha verimli olacak, kendilerini hayata ve geleceğe hazırlayacak birikimi edineceklerdir (MEB, 2006: 3).

Türkçe Dersi Öğretim Programıyla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk

üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Türkçe öğretim programında öğretmenden, öğrencilerin bireysel özelliklerini dikkate alarak programı öğrencileri için uyumlu hale getirmesi beklenmektedir. Türkçe öğretim programının, geleneksel öğretim yöntemlerini esas alan eski Türkçe programından farklı biçimde uygulanabilmesi için öğretmenler, öğrenme psikolojisi, öğrencilerin bireysel özellikleri, yapılandırmacı öğrenme kuramının genel yapısı, özellikleri ve uygulanabilirliği hakkında bilgi sahibi olmalıdır (Epçaçan ve Erzen, 2008:185).

Türkçe dersi öğretim programı incelendiğinde yaratıcı düşünme becerilerinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilere bu becerileri kazandırmak öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenler kazanımlar doğrultusunda öğrencilere uygulamalar yaptırmalı gerekirse onların düzeylerine uygun ek etkinlikler oluşturmalıdır. Bunları çalışma kâğıtları ile öğrenciye dağıtan öğretmen kazanım değerlendirme formları ile de objektif yorumlar yapabilir. Burada önemli olan öğrencinin seviyesini bilmek ve uygulamaları ona uygun şekilde yapmaktır. Bu uygulamalar sayesinde öğrenciler alanlarında ilerleyecek ve derse katılım artacaktır. Türkçe dersi öğretim programında önemli olan dinleme becerisi kazanımlarıdır. Bu kazanımlar doğrultusunda öğrenciler doğru yönlendirilebilir ve onlardan istenen verim alınabilir.

2.8. Dinleme eğitimi

Dinleme, işittiğini anlama, anlamlandırma, yorumlama süreci olarak tanımlanabilir. Dinlemeyi işitmeden ayıran en önemli farklardan biri dinleme sürecinde bireyin aktif olması ve işittikleri üzerine fikir yürütmesidir (Özbay, 2005; Ünalın, 2006; Yalçın, 2006).

İnsanlar birbirleriyle sürekli olarak iletişim kurma ihtiyacı hissederler. Bunun için de çeşitli iletişim kurma yöntemleri kullanırlar. Bu yöntemlerden en yaygın olanı, konuşma yoluyla kurulan iletişimdir. Dinleme, çaba gerektiren bilinçli bir süreç olmalı ve kulağa gelen sesler anlamaya çalışılmalıdır. Yapılan tanımlardan yola çıkarak dinlemenin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Özbay, 2009: 47-48):

1- Mesajı gönderme/ iletme

2- Mesajı işitme/ duyma

3- Mesajın anlamlandırılması

2.9. Günlük Hayatta Dinlemenin Yeri ve Önemi

Etkili bir iletişimin olmazsa olmazlarından biri de dinlemedir. Bu yüzden dinleme becerisi programımızda önemli bir yer tutmaktadır. Kişi karşıdakinin ne dediğini anlayabilmek ve doğru yorumlayabilmek için dinlemeyi bilmeli ve bu doğrultuda hareket etmelidir.

İnsanlar, çok değişik amaçlar doğrultusunda dinleme faaliyetinde bulunabilirler ve her insanın farklı dinleme amacı olabilir. Dinlemenin amaçlarını genel olarak şöyle sıralamak mümkündür (Özbay, 2009: 64):

- 1- Herhangi bir konuda bilgi edinmek.
- 2- Hoşça vakit geçirmek.
- 3- Hayatı ve olayları eleştirel gözle değerlendirmek.
- 4- Eleştiri almak.
- 5- Başka insanların tecrübelerinden faydalanmak.
- 6- Toplumla iletişim kurmak.
- 7- Başka insanların düşüncelerini değerlendirmek.
- 8- Çevremizdekilere yardım etmek.

Önemli olan burada dinlemenin amacıdır. Dinlemenin faydalı olabilmesi için kişinin hangi amaçla dinlediğini bilmesi gerekmektedir.

Dinleme, okuma ve yazma becerilerinin kazandırılmasının ön koşuludur. Bireylerin büyük çoğunluğunun yazılı dil ile tanışmaları ebeveynlerinin kendilerine okudukları kitapları dinledikleri yıllara dayanmaktadır. Okuma becerisinin öğrencilerin duydukları ile gördükleri arasındaki bağlantıyı kurmalarıyla ortaya çıktığı göz önünde bulundurulduğunda, dinlemenin okuma becerisi içindeki yeri de daha iyi anlaşılır (Tüzel, 2014: 21).

Bu durum da göstermektedir ki kişiler her şeyi dengeli yapmalıdır. Dinleme konusunda da böyle davranılmalıdır. Aile içerisinde susturulmaya çalışan çocuk ileriki zamanlarda da içine kapanık olabilir ve kendini ifade edemez. Bu da çocuğun arkadaşlarıyla iletişim problemi yaşamasına sebep olabilir.

Öğretmenler de bu duruma dikkat etmelidir. Yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber artık öğrenciler edilgen değil etkindir. Derste aktif olmak ve söz almak zorundadır. Daimici ve esasici eğitim sisteminde öğretmen ön planda iken artık yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber öğrenci ön plana çıkmıştır. Bu sebeple öğretmen öğrenciye söz hakkı vermeli gerekirse onunla soru-cevap şeklinde bir iletişim halinde olmalıdır. Öğrencinin bilemediği sorularda ona yönlendirici sorular sormalı ve doğru cevap bildiği her soru için ona takdiri çok görmemelidir.

Dinleme becerisi gelişme gösterdiği için aileler ve öğretmenler bu konuda gereken hassasiyeti göstermelidir. Dinleme becerisi, çocuğun yaşıyla doğru orantılı olarak gelişme göstermektedir. Dinleme becerisinin sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve bu becerinin alışkanlık haline dönüştürülebilmesi için, ailede gereken eğitim verilmelidir (Özbay, 2009: 71).

Stricland' a (1951) göre; yapılan araştırmalarda küçük yaşlardan başlayarak çocuğun dinleme becerisinin gelişmesi başlıca şu aşamalardan geçmektedir (Akt. Yalçın, 2006:125) :

a. Çocuk özellikle kendisine yapılan seslenmeler dışında, bilinçli olarak dinleme becerisine sahip değildir. Çocuk bazı belirgin sesleri dinler.

b. Yine başlangıçta çocuk dinlemek için dikkat kesildiği bir anda dışarıdan gelen ses, ışık, hareket ve benzeri davranışlarla kolayca dinlemekten vazgeçer.

c. Dinlerken kendi düşüncelerini ifade etmek konusunda sabırsız olan çocuk söylenenlerden çok, kendisiyle ilgilidir.

d. Pasif dinleme tepki aşaması yukarıda saydıklarımızdan sonra gelişmektedir.

e. Dinlediklerinden çağrışım yolu sayesinde hızla kendi deneyimleriyle ilgi kurmaya başlar ve konuşmaya katılır.

f. Bu aşamada çocuk dinlediklerine soru ve yorumlarla katılır.

g. Duygularımız, zihinsel faaliyetlerimiz ve önce kazandıklarımız da dinleme etkinliklerine katılır.

Türkçe; ilk, orta ve yükseköğretimin her kademesindeki derslerde amaçlara ulaşmak için kullanılan bir “araç” olarak karşımıza çıkar. Öğrencilerin Türkçeyi kullanmadaki başarıları derslerdeki başarılarını da doğrudan etkileyecektir. Dinlemenin en çok ve en sık kullanılan dil becerisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda dinleme becerisi gelişmiş öğrencilerin ders başarılarının da artacağı düşünülebilir (Doğan, 2010: 265).

Dinleme becerisi gelişen çocuk artık söylenenleri daha rahat anlayacak ve arkadaşlarıyla daha iyi bir iletişime geçecektir. Bu iletişim sadece arkadaş çevresiyle de sınırlı kalmayacak öğrencinin sosyal çevresine de olumlu katkı sağlayacaktır. Çocuğun akademik başarısı da dinleme eğitimi sayesinde gelişecektir. Kısacası dinleme becerisi gelişen öğrencide şu davranışlar gözlenmektedir:

- 1- Öğrencinin sosyal çevresi genişler.
- 2- Öğrencinin akademik başarısı artar.
- 3- Öğrencinin kendine olan güveni artar.
- 4- Öğrenci toplumda kendine önemli bir yer edinir.
- 5- Öğrenci kendini daha iyi ifade edeceğinden grubunda söz sahibi olabilir bu da onun yöneticilik alanında ilerlemesini sağlar.

2.10. Dinleme Becerisinin Türkçe Eğitim Programındaki Yeri

Ülkemizde Türkçe Dersi Öğretim Programları çerçevesinde hazırlanan ders kitaplarında her temada en az bir tane dinleme metnine yer veriliyor olması, sınıf içinde dinleme becerisinin eğitime zaman ayrılması açısından önemlidir. Ancak bunun yeterli olup olmadığı konusunda tartışmalar vardır. Dinleme becerisi ile ilgili çalışmalarda sadece edebi metinleri kullanmak bu becerinin eğitimi açısından yeterli görülmemektedir (Doğan, 2012: 19).

Okullarımızda dinleme becerisini geliştirmeye yönelik dinletilen metinlerin özellikleri göz önünde bulundurulmalı ve dinleme kaynakları ona göre seçilmelidir (Çeçen ve Yıldız, 2015: 131).

Dinleme eğitiminde metinler ve kazanımlar da belirleyicidir. Dinleme alanı kazanımlarına uygun metinler seçilmeli, gerekirse ek etkinliklerle öğrenciler dersin içine çekilmeye çalışılmalıdır.

Türkçe öğretim programında yer alan dinleme eğitimi etkinliklerle öğrenciye verilmeye çalışılmakta ve öğrenciler bu etkinlikler sayesinde dinleme becerisini geliştirmektedir. Öğretmen etkinlikleri öğrenciye vermekle kalmayıp eksik gördüğü veya tamamlamaya çalıştığı bir kazanım için de ek etkinlik düzenleyebilmektedir. Bu da öğrenci için verimli bir çalışma olmakta ve onun seviyesini artırmaktadır. Öğretmenlerin ek etkinlikler düzenleyebilmesi de programın esnek olduğunun bir kanıtı niteliğindedir.

Dinleme aslında tamamen bir konsantre olma işidir ve dinlemedeki başarı, dinleyicinin ne kadar dikkat ettiğine ve işittiği sesler içinden işine yarayacak olanları seçebilme yeteneğine bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin dikkat becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar dinleme eğitiminin temeli ve önemli bir parçası olarak düşünülmelidir. Her fırsatta öğrencilerin yoğunlaşma ve dikkat becerilerini geliştirici çalışmalara yer verilmelidir (Doğan, 2012: 23).

2.11. Dinleme Türleri ve Eğitimi

Dinleme eğitimi öğrenciler için önemlidir. Bu nedenle çalışma kitaplarında dinleme eğitime dayalı etkinlikler yer almaktadır. Bu etkinlikleri daha iyi anlayabilmek için dinleme türlerini bilmemiz gerekmektedir. Özbay'a (2009) göre dinleme türleri beş ana başlık altında toplanmıştır.

2.11.1. Ayrıştırıcı Dinleme Eğitimi

Ayrıştırıcı dinleme öğrencinin sesler arasındaki farklılığı ayırt edebilmesidir. Ayrıştırıcı dinleme etkinliklerine okul öncesi dönemden itibaren yer verilmelidir. Bugün ilköğretim kademesinde karşılaşılan dinleme, konuşma, okuma ve yazma güçlüğünün sebeplerinden en önemlisi ayrıştırıcı dinlemeyi bilmeyen öğrencilerin dilin yapısını kavrayamamalarıdır (Melanlıoğlu, 2012: 59).

2.11.2. İletişimsel Dinleme Eğitimi

İletişimsel dinleme de en az diğer dinleme becerileri kadar önemlidir. Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesini istediğimiz yapılandırmacı eğitimde iletişimsel dinleme önemli bir yer tutmaktadır.

Öğrenciler okula başladıklarında bu dinleme türü ile ilgili pek çok tecrübe edinmiş olarak gelirler. Ancak öğrencilerin mevcut bilgileri yeterli düzeyde olmadığı için bu noktada öğretmenlerin davranışları önemlidir. Öğretmenler iyi bir dinleyicide bulunması gereken özellikleri sergilemeli ve dili en iyi şekilde kullanmalıdır (Özbay, 2009: 100).

2.11.3. Estetik dinleme ve eğitimi

Eğlence ve zevk almak için yapılan dinlemedir. Bu tür dinlemede mesajın duygu ve heyecan uyandırması istenir. Bir hikâyenin, şarkının dinlenmesi estetik dinlemeye örnek olarak verilebilir (Doğan, 2012: 30).

Diğer bir önemli dinleme türlerinden biri de estetik dinlemedir. Eğlenme, hoşça vakit geçirme ya da zevk için bir okuyucuyu ya da konuşmacıyı dinlerken kullanılan dinleme türüdür. Estetik dinleme terimi ile genellikle insanların bir hikâye anlatıcısından hikâye dinlemesi, bir şiir veya şarkı dinlemesi kastedilir. Aşağıda en çok kullanılan stratejilerden bahsedilmiştir (Özbay, 2009: 105).

a. Tahminde Bulunma

Dinleme stratejileri genel olarak dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası şeklinde sınıflandırılmaktadır. Dinleme öncesinde kullanılan stratejiler daha çok metni dinlemeden önce anlamayı kolaylaştırıcı tahmin etme ve soru sorma gibi tekniklerdir (Temur, 2010: 310).

Öğretmenler genelde etkinliklerinde tahmin etmeye sıklıkla yer vermektedirler. Öğrenci metnin başını ya da sonunu tahmin etmekte ya da verilen boşlukları kendisi tamamlamaktadır. Öğretmen öğrenci ders kitaplarında yer almayan metin ve şiirleri okumakta, öğrencilerin bu konuda neler düşündüklerini sorularla anlamaya çalışmaktadırlar.

b. Zihinde Resim Çizme

Bu stratejide öğrencilerin dinlenen metinle ilgili zihinlerinde resim çizmeleri istenir. Öğretmen, betimleme yönü ağır basan metinlerden seçerse öğrenciler isteneni kafasında daha rahat canlandırabilir. Bu da onlar için eğlenceli ve bir o kadar da eğitici bir etkinliktir.

c. Dil Oyunları

Dinlerken öğrenciler yazarın üslubuna dikkat ederler. Yazarın konuyu ele alış biçimlerine dikkat eden öğrenciler defterlerine bu konuyla ilgili önemli notlar alırlar. Yazarın cümle kuruşu, kullandığı aliterasyonlar ve benzetmeler öğrencinin dikkatini çeken unsurlardır.

ç. İlgı Kurma

Öğrencilerin dinlediklerini kendi yaşamlarında karşılaştıkları olaylarla ilişkilendirmelerine ve onlara benzetmelerine dayalı bir stratejidir (Tüzel, 2014: 35).

d. Özetleme

Öğrenciler dinleme sonrasında olay örgüsüne dikkat ederler. Olayda adı geçen kahramanları, zamanı, mekânı not eden öğrenciler ana fikre ulaşmaya çalışırlar. Bunun için öncelikle yardımcı fikri belirler ve çalışmalarını bu nokta üzerinde yoğunlaştırırlar.

Öğrenciler özet sayesinde yazma yöntem ve tekniklerini kullanır, yazım ve noktalama işaretlerini kavrayarak uygular. Ayrıca noktalama işaretlerine de dikkat ederler. Kısacası bu etkinlik sayesinde birden fazla kazanımı yerine getirmiş olurlar. Özet çıkarma bu bakımdan faydalı bir etkinliktir.

2.11.4. Bilgi için Dinleme Eğitimi

Bilgi için dinlemenin öğretimi uzun ve dikkat gerektiren bir süreçtir. Öğrencilerin bir mesajı anlaması ve hatırlamasında pek çok faktör belirleyici olmaktadır. Bu faktörlerin bir kısmı dinleme öncesindeki süreçte bir kısmı dinleme sırasındaki bir kısmı da dinleme sonrasında süreçlerde etkili olmaktadır (Özbay, 2009:113).

Dinleme öncesinde öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin ön bilgileri kontrol edilmeli eğer bilgi eksiklikleri varsa bunlar tamamlanmaya çalışılmalıdır.

Öğrenciler dinleme sırasında notlar almalıdır. Bu strateji sayesinde dinlediklerini daha rahat hatırlayacaklar ve öğretmenin sormuş oldukları sorulara daha rahat cevap vereceklerdir.

2.11.5. Eleştirel Dinleme

Eleştirel dinleme yapılandırmacı eğitimle beraber hayatımıza girmiş ve bizi birçok noktada yönlendirmiştir. Bu dinleme yöntemiyle beraber öğrenciler hem olayları sorgulamakta hem de bakış açılarını geliştirmektedir.

Eleştirel dinleme yaparken de kendimize soracağımız bazı sorular şunlardır (Yalçın, 2006: 135):

- Konuşmacının sözleri, kendi uzmanlık alanına mı yarıyor?
- Verdiği bilgi hangi tarihte ortaya konulmuştur?
- Konuşmacının öne sürdüğü düşüncelerle vardığı sonuç birbiriyle bağlantılı mı?
- Konuşmacının ortaya koyduğu düşüncelerle benim birikimim arasında ne gibi benzerlikler bulunmaktadır?
- Konuşmayı niçin, hangi ortamda ve neden yapmaktadır?

Öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmeye, etkin ve eleştirel birer dinleyici olmalarına yönelik dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrasında etkinlikler düzenlenmeli ayrıca öğrencilerin dinlediğini anlama beceri düzeyi kimi zaman dinleme öncesinde, kimi zaman dinleme sırası ve dinleme sonrasında sorularla test edilmelidir (Temur, 2010: 316).

Dört temel dil becerilerinden biri olan dinleme eğitimi öğretmenler ve öğrenciler için önemlidir. Öğrencilerin anlama becerilerini ortaya koyabilmesi de yine bu beceriyi özümsemekten geçmektedir. Dinleme becerisi diğer becerilerin aksine doğrudan doğruya gözlenemeyen içsel bir süreçtir (Barın, 2002: 18). Dinleme becerisi hem çok soyut olarak görüldüğünden hem de ölçme ve değerlendirmesinin nasıl yapılacağı konusunda karara bağlanmadığından zor bir beceri olarak nitelendirilmektedir. Bu yüzden öğretmenler tarafından eğitiminin verilmesinin zor olduğu söylenmektedir. Burada amaç bu becerinin geliştirilmesi ve diğer alanlara olan katkısının incelenmesidir. Bu çalışmada araştırmaya konu olan Türkçe dersi öğretim programında yer alan 6.sınıf dinleme eğitimi kazanımları değerlendirilecek ve elde edilen sonuçlar program geliştirme ve değerlendirme uzmanlarına katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğretmenler olaylara çok yönlü bakacak ve dinleme eğitimi kazanımları ile yaratıcı düşünme becerisi arasındaki ilişkiyi sorgulayacaktır.

MEB'e (2006) göre; Türkçe dersi öğretim programında yer alan dinleme alanı kazanımları şu şekilde sıralanmıştır:

A- Öğrenme alanı dinleme/izleme

- 1- Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.
- 2- Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.
- 3- Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.
- 4- Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.
- 5- Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
- 6- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder.
- 7- Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
- 8- Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini ana duygusunu belirler.
- 9- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki yardımcı fikirleri duyguları belirler.
- 10- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki olayı yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
- 11- Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler.
- 12- Dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler.
- 13- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki örtülü anlamları bulur.
- 14- Dinlediklerini/izlediklerini kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.
- 15- Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur.
- 16- Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir.
- 17- Dinlediklerinde/izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
- 18- Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.

19- Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu düşünce ve hayalleri yorumlar.

20- Dinlediklerinde/izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.

21- İpuçlarından hareketle dinlediklerine/ izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur.

22- Dinlediklerinin/izlediklerinin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.

23- Dinlediklerinin/izlediklerinin başlığı/adı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.

24- Dinlediği/izlediği metne farklı başlıklar bulur.

25- Görsel/işitsel unsurlarla dinledikleri/ izledikleri arasında ilgi kurar.

26- Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.

27- Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

28- Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.

29- Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir.

30- Dinlediklerini/izlediklerini dil ve anlatım yönünden değerlendirir.

31- Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir.

32- Dinlediği/izlediği kişiyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirir.

33- Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.

34- Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.

35- Tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanıltmacaları ezberler/ kullanır.

36- Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.

37- Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.

38- Dinlediklerinden/ izlediklerinden hareketle yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.

39- Yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine dinleyici/izleyici olarak katılır.

40- Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır.

41- Çok yönlü iletişim araçlarındaki yayınlardan ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun olanlarını takip eder.

42- Kaset, CD, film vb. kaynaklardan kişisel arşiv oluşturur.

2.12. İlgili yayın ve araştırmalar

Türkiye’ de tez çalışmalarında yaratıcı düşünme becerileri konusunda çok durulmuş fakat yaratıcı düşünme becerileri ile dinleme eğitimi kazanımları arasındaki ilişkiye dair bir çalışma yapılmamıştır.

Çakmak (2010) ilköğretim birinci kademe Türkçe öğretim programının öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirmeye etkisine yönelik öğretmen görüşleri adlı yüksek lisans tezi hazırlamış ve “2005 Türkçe Öğretim Programına getirilen eleştirilerin; dilbilgisi konularının soyut ve belirsiz ele alınması, yöntem ve tekniklerle ilgili etkinliklerin az olması, derslerde kullanılan metinlerin yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi açısından yeterli olmayışı, okulların fiziksel şartlarının kazanımlar için uygun olmaması ve yazma öğrenme alanıyla ilgili genel kuralların açık belirtilmemesi üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür.”

Öğretmenlerin yaratıcı düşünmeyi geliştiren yöntem ve teknikler hakkında kendilerini yeterli bulma düzeylerini belirlemek amacıyla, veri toplama aracının birinci bölümünün beşinci maddesinde, bu konuyla ilgili bir soru yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu alandaki yeterliliklerini beşli likert derecelendirme ölçeğiyle değerlendirmeleri istenmiştir.

Bulgulara dayanarak, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğu programda yer alan temel yaklaşım ve modellerin yaratıcı düşünmeyi geliştirdiğini, kılavuz kitapların yeterli olduğunu, öğrencilerin yeni bilgilerle eski bilgiler arasında anlamlı bağ kurmakta zorluk

çekmediğini düşünmektedir. Bu bulgulara dayanarak, program yaklaşımları, öğretmen kılavuz kitapları ve konuların sarmal bir şekilde ilerlemesi yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi açısından olumlu görülebilir. Öğretmenlerin zorunlu temaların yaratıcı etkinliklere uygun olmadığını, derslerin öğretmen merkezli islendiğini düşünmeleri ise Türkçe Öğretim Programının yaratıcı düşünmeyi geliştirmeye etkisi yönünden olumsuz görülebilir.

Bal (2014) “Türkçe dersi öğretim programlarında yaratıcı düşünme” adlı araştırmada, Türkçe Öğretim Programlarında (1-5 ve 6-8. sınıflar), yaratıcı düşünme eğitimiyle ilişkin yer alan genel açıklamalar, temel beceriler, kazanımlar ve kullanılan teknikler incelenmiştir.

Araştırmada tarama modelini kullanan araştırmacı ayrıca içerik analizi yapmıştır. Bu araştırmada Türkçe dersi (1-5 ve 6-8.sınıflar) öğretim programlarında yer alan yaratıcı düşünmeyle ilgili olan açıklama ve kazanımlar incelenmiştir. Araştırmacı araştırmasında ilköğretim ve ortaokul kademesinde yer alan kazanımlara değinmiş ve ikisi arasında karşılaştırma yapmıştır. Bu karşılaştırma sonunda ilk 3 kademe az sayıda kazanıma yer verilmesine rağmen 4. Ve 5. Sınıf seviyesinde daha çok kazanıma yer verildiğini gözlemlemiştir. Araştırmada yaratıcı düşünme becerilerinin kazandırılması için bir kazanımı farklı metinler içinde birden çok yinelenmek gerektiği sonucuna varılmıştır. Ortaokul 7.sınıf seviyesinde kazanım sayısı azalmasına rağmen diğer beceriler içinde oranlandığında yeterli sayıda olduğu görülmektedir.

İncelenen 2005 Türkçe Öğretim Programında, önceki programda yer alan ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen estetik değerlere önem verme ve yapıcı düşünme becerilerine yer verilmemiştir. Ders kitaplarının derslerde kullanılan ana kaynaklar olduğu ancak ders kitaplarında bazı eksiklik ve yetersizliklerin olmasının öğrencilerde temel becerilerinin kazandırılma sürecini olumsuz yönde etkilediği ifade edilmiştir. İlköğretim Türkçe Öğretim Programında yöntemler başlığı altında verilen *gözlem ve inceleme, tartışma, problem çözme, rol oynama, gösteri, oyunlar, anlatım ve özetlemenin* (MEB, 2005: 399), yaratıcı düşünme becerilerini doğrudan ya da dolaylı yollardan etkilediği belirtilmiştir. Araştırmacı araştırmasında şu yorumlara yer vermiştir: Programda yer bulan oyunlar, yaratıcı düşünmeyi geliştirmektedir. Her oyuna bir ders saatinin 10–15 dakikasının ayrılması ve oyunlara dersin ortasında ve sonunda yer

verilmesi (MEB, 2005: 403), programda oyunların sınırlandırılmaması, programın yaratıcı düşünmeyi geliştirmesi açısından olumlu bir durum olarak düşünülebilir.

Öğretmenler, yaratıcı düşünme beceri eğitimini sadece ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinliklerle sürdürmemeli, gerektiğinde kendileri de etkinlik geliştirmelidir. Öğretmenler bu etkinlikleri geliştirirken etkinliklerin öğrencinin hayatından kesitler taşımasına da dikkat etmelidir.

Karadağ (2012) “Anlama Becerileri Açısından Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıfları’ na eleştirel bir bakış” başlıklı araştırmasında, 2006 yılında yürürlüğe giren “İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)” anlama becerileri olarak yer alan dinleme ve okuma öğrenme alanlarının kazanımlarını anlama becerilerinin özellikleri açısından değerlendirmiştir. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmış, öğretim programında yer alan dinleme ve okuma öğrenme alanlarına ilişkin amaç ve kazanımlar incelenmiş sonuçlar raporlaştırılmıştır.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)’ında (MEB, 2006: 5), temel dil becerileri öğrenme alanları olarak kabul edilmiş ve kazanımlar dört temel dil becerisi olan, dinleme, konuşma, okuma, yazma ve bu becerileri destekleyen kurallar bütünü olarak dil bilgisi başlıkları altında toplanmıştır. Dinleme becerisi programda “Dinleme / İzleme” öğrenme alanı olarak ele alınmıştır. Araştırmada anlama becerileri olan dinleme ve okuma öğrenme alanlarının amaç ve kazanımlarına yönelik değerlendirme yapılmıştır.

Araştırmadan çıkan sonuçlar dikkat çekicidir. Çünkü İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın 6.7.8. sınıflar anlama becerileri olan dinleme ve okuma açısından değerlendirildiği bu çalışmada, öğrenme alanlarının bütün özelliklerinin kazanımlara yansımadağı belirlenmiştir. Çalışmada, kazanım eksikliği olarak ifade edilebilecek bu durum, her iki öğrenme alanında ve bu öğrenme alanlarının farklı amaçlarında da tespit edilmiştir.

Er (2011) “İlköğretim 8. sınıf Türkçe dersi öğretim programı dinleme/izleme alanının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi” başlıklı çalışmada, sekizinci sınıf TDÖP dinleme/izleme alanını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Araştırmada, ilköğretim sekizinci sınıf TDÖP’nin değerlendirilmesi amacıyla tarama modelinde betimsel bir çalışma yapılmıştır ve çalışmada nicel ve nitel

veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada tamamen ve kısmen katılıyorum seçenekleri birleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (% 82) dinleme/izleme alanında yer alan amaç ve kazanımların dil gelişimine katkısı bulunduğu katıldığını belirtmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin de çoğunluğu (f: 13) amaç ve kazanımların dil gelişimine katkısı bulunduğunu ifade etmiştir. Böyle düşünen öğretmenler amaç ve kazanımların dilin kurallarının öğrenilmesinde öğrenciye yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında öğretmenler amaç ve kazanımlarının öğrenciyi aktif hale getirme konusunda da etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu (f: 7), öğrencilerin dinleneni/izleneni anlama ve çözümlenme amacına ulaşmakta zorluk çektiklerini belirtmektedir. Bu öğretmenler, öğrencilerin amaca ulaşmakta zorluk çekmelerinin nedeninin kitap okuma alışkanlıklarının zayıf olmasından, sürekli dönüt istemelerinden, mukayese yapamamalarından, etkinliklerin onların hayatından uzak olmasından ve sabırlı olmamalarından kaynaklanabileceğini ifade etmişlerdir.

Bazı öğretmenler de etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma, dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme ve söz varlığını zenginleştirme amaçlarında öğrencilerin zorlandıklarını belirtmiştir. Araştırmada hem anket uygulanan hem de görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı amaçları yeterli bulduklarını, amaçlara eklenmesini veya amaçlardan çıkarılmasını önerdikleri amaç ya da amaçların olmadığını belirtmişlerdir.

Çelik (2011) “İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin eleştirel düşünme becerisi kazandırma açısından incelenmesi” adlı bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Araştırmanın amacı şunlardır:

a. Eleştirel düşünme beceri ve tutumlarını geliştirebilecek metinlerin sahip olması gereken özellikleri tartışmak,

b. İlköğretim II. kademe Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin eleştirel düşünme beceri ve tutumlarını geliştirmeye yönelik olarak seçilip seçilmediğini saptamak,

c. İlköğretim II. kademe Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin Türkçe öğretmenleri tarafından eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek yöntem ve tekniklerle işlenip işlenmediğini belirlemektir.

Bu araştırma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada ilköğretim II. kademe Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler eleştirel düşünme tutum ve becerileri açısından var olan ve olması gereken şekliyle betimlenmeye çalışılmış; öyküleyici metinlerle ilgili uzman görüşleri alınmış, ayrıca Türkçe öğretmenlerinin metin işleme davranışları betimleme yoluyla incelenmiştir.

Türkçe öğretmenlerinin metin işleniş sürecindeki davranışlarını, kullandıkları öğretim yöntemlerini ve öğretim yöntemleriyle ilgili bilgilerini belirlemek için Türkçe öğretmenlerine araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Araştırma sonunda öyküleyici metinlerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkısının önemli olduğu gözlenmiştir. Çalışmada öyküleyici metinlerin örtük bir anlatımı esas aldıkları için eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasında önemli bir rol oynadığı, Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin, öğrencilerin çok yönlü gelişmesini sağlayacak türde olması gerektiği, Türkçe ders kitaplarında metin seçimine gösterilecek özenin öğrencinin anadili becerilerinin gelişimine katkı sağladığı ifade edilmiştir.

Ayrıca araştırmada etkili bir dil kullanıcısının konuşmacının ya da yazarın dilini, düşüncelerinin arkasındaki gerçekliği görebildiği yani dili çözümleyebildiği vurgulanmıştır. Türkçe öğretimi bu amaçlara metinler yoluyla ulaşabilir. Bu nedenle seçilen metinlerin dikkatle incelenmesi gerekir.

Sonuç olarak, etkili bir ana dili eğitimi, toplumda etkili ve bilinçli bireylerin yetişmesinin ön koşuludur. Kısacası yaratıcı düşünme makale ve tezlere konu olmuş fakat dört temel dil becerileriyle olan ilişkisi hakkında yeterli çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle hazırlanacak çalışma alanında bir ilk olması dolayısıyla önemlidir.

2.13. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Torrance (1962), ilköğretim birinci kademe düzeyinde 7-11 yaş arasındaki çocuklarla ilgili araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 125 çocuk oluşturmaktadır. Bu çalışmada amaç baskı yapılan çocukların yaratıcılıklarını kullanıp kullanamayacağıdır. Gruplara“ bilimsel oyuncaklar kutusu”nun kullanımlarını keşfetme işi verilmiştir. Gruptaki çocuklar yapılan baskıya rağmen soruna olağanüstü çözümler getirmişlerdir.

Haven (1965), 120 erkek üniversite öğrencisi üzerinde bir araştırma yapmış ve bu araştırmasında yaratıcı düşünme, üretkenlik ve benlik kavramları üzerinde durmuştur. Bu araştırmada yaratıcı ürün ve yaratıcı düşünme puanları arasındaki ilişki düşük, çıkmıştır.

Halpin ve arkadaşları (1974), yaratıcı düşünme yeteneğine sahip kişilerin yaratıcı birer kişilik olup olmadıkları üzerinde durmuştur. Bu çalışmada cinsiyet gözetilmiş ve kadın ile erkekler arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırmada Torrance ve Khatena'nın geliştirdiği ne tür bir kişiliksiniz? Testi uygulanmıştır. Sonuç olarak kadın denekler ile erkek denekler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Bulgulara göre, yaratıcı yeteneklere sahip bir kişi; daha çalışkan, daha maceracı ve rahatına düşkün olmaktadır.

Torrance, yaratıcı düşünmenin dört boyutunu (akıcılık, özgünlük, esneklik, ayırtılama) olarak belirlemiş ve Yaratıcı Düşünme Testini geliştirmiştir. Daha sonra Guilford 1983'te ve Torrance 1984'te bu listeye yenilerini eklemişler yaratıcı düşünme ile ilgili çok sayıda araştırma yapmışlardır (Sungur, 1992).

Forrester ve Hui (2007) Hong Kong güncel öğretim programlarıyla ilgili bir araştırma yapmışlar ve bu araştırmada 27 sınıf öğretmenini üç farklı ders alanında gözlemlemişlerdir. Öğretmenlerin öğrencilerine de Çin Yaratıcılık Testleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin öğretim teknikleri ile öğrencilerinin yaratıcılıkları arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Policar (2008), disiplinler arası metodolojinin öneminden bahsetmiştir. Bu yöntem sayesinde öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişeceğine vurgu yapmıştır. Ayrıca burada idare ile öğretmen arasındaki iş birliği de önemlidir. İdare her konuda öğretmenini desteklemeli ve öğretim programını uygulanması konusunda ona destek olmalıdır. Öğretmenler disiplinler arası iş birliğinde bulunacak diye onlara baskı yapılmamalı, bu yöntem gönüllülük esasına dayandırılmalıdır.

2.14. Yaratıcı Düşünme Becerilerine İlişkin Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi

Araştırmacılar yaratıcılık konusunda çok sayıda makale, yüksek lisans tezi ve doktora hazırlamışlardır. Özellikle son yıllarda yapılan araştırmalarda dört temel dil becerileri ile yaratıcı düşünme becerisi arasındaki ilişki saptanmaya çalışılmıştır. Ya da araştırmacılar tarafından Türkçe öğretim programı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde amaç ve kazanımlar ön plana çıkmıştır. Araştırmacıların ulaştıkları

sonuç dikkat çekicidir. Çünkü sonuçlarda kazanımların düşünme becerileri ile aralarındaki ilişki son derece yüksektir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma evreni, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının dağıtılması, toplanması ve verilerin nasıl analiz edileceğine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma Türkçe öğretmenlerinin 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımları ile yaratıcı düşünme becerileri arasındaki katkıyı ortaya çıkaracağından nitel ve nicelin bir arada bulunduğu karma desen yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, nicel verilerin elde edilmesinden sonra, nitel verilerle desteklenmiştir.

3.1.1. Nicel boyut

Bu çalışmada, Karasar (2002) tarafından, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan ve araştırmaya konu olan olay, birey veya nesneyi, kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlamaya çalışan model olarak betimlenen, tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada tarama modelinde genellikle kullanılan tekniklerden biri olan anket (survey) tekniği kullanılmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen “Türkçe dersi öğretim programındaki 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarını değerlendirme” anketi kullanılmıştır.

3.1.2. Nitel Boyut

Görüşme tekniklerinden odak grup görüşmesi yapılmıştır. Nitel araştırma, tümevarımcı bir yaklaşımla, olayları ve olguları doğal ortamları içinde betimleme, katılımcıların bakış açılarını anlama ve yansıtma üzerine odaklanan araştırma yaklaşımıdır. Nitel araştırma yöntemlerinin doğal ortama duyarlı olması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması diğer önemli özellikleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Odak Grup Görüşmesi, 8–10 ve ya 12 kişiden oluşan bir grupla, önceden belirlenmiş araştırma konusu çerçevesinde, önceden şekillendirilmiş fakat esnek soruların gruba yöneltilmesi ve grup üyelerinin birbirleriyle konu üzerinde tartışıp görüş ortaya koymalarını amaçlayan; ortaya konan görüşlerin araştırmacı tarafından değerlendirilip

sonuca varıldığı bir araştırma tekniği olarak değerlendirilebilir. Görüşmeler sonucu elde edilen kayıtlar, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu

3.2.1. Evren

Araştırmanın evrenini, 2015–2016 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Sivas il merkezi içerisindeki (köy ve kasabalar hariç) 48 resmi ortaokulda görev yapan, 240 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem

Çalışma evrenine bağlı olarak “basit tesadüfi örnekleme” yöntemiyle Sivas Merkez’de bulunan 35 ortaokulda görev yapan 150 Türkçe öğretmeni örneklem olarak alınmıştır.

3.2.2.1. Örneklem Büyüklüğü

Araştırma için belirlenen evren büyüklüğü $N=240$ 'tır. Evren tahmini için sapma miktarı $d=0.05$ güven düzeyi $(1-\alpha)=0.95$ alınmıştır. Uygun örneklem için en varyans verecek şekilde $p=0.5$ alınmış ve $q=(1-p)$ ' den $q=0.5$ bulunur, buradan $p \cdot q=0.25$ olur. Güven düzeyine karşılık gelen t değeri 1,96'dır.

$n_0 = (t^2 \times pq) / d^2$ formülünde değerleri yerine koyduğumuzda;

$$n_0 = (1,96^2) \times 0,25 / 0,05^2 = 0,9604 / 0,0025 = 384,16$$

$n = n_0 / [1 + (n_0 - 1) / N]$ formülünde n_0 ve N değerlerini yerine koyduğumuzda;

$$n = 384,16 / [1 + (384,16 - 1) / 240] = 384,16 / 2,5965$$

$n = 148$ alınabilir.

3.2.3. Çalışma Grubu

Araştırmacı tarafından geliştirilen nitel verilerini toplamak için görüşme yöntemi belirlenmiş, araştırma yapılan okullarda görev yapan “kolay ulaşılabilir örnekleme” yöntemiyle 5 okulda belirlenen 6 kadın, 7 erkek olmak üzere toplamda 13 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Nicel Veri Toplama Aracı

Araştırmacı tarafından ilgili literatür tarandıktan sonra MEB Türkçe dersi dinleme eğitimleri kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini destekleyip desteklemediğini öğrenmek için kazanımların aynen alınmasına karar verilmiştir. Araştırmacı tarafından Türkçe dersi öğretim programında yer alan 42 kazanım anket maddesi olarak yazılmış ve 3 uzman görüşüne sunulmuştur. Anket uygulamasının sonrasında öğretmenlerle görüşme yapılarak çıkan sonuçların birbirini destekleyip desteklemediğine bakılmıştır.

Aritmetik ortalamaların aralığını belirlemek amacıyla 5 sütun 4 aralık mantığından hareket edilmiştir. Bu aralığın değeri $4/5=0.8$ 'dir. Buna göre:

1.00 - 1.79 arası Kesinlikle katılmıyorum

1.80 - 2.59 arası Katılmıyorum

2.60 – 3.39 arası Kararsızım

3.40 – 4.19 arası Katılıyorum

4.20 – 5.00 arası Kesinlikle katılıyorum şeklinde ifadelendirilebilir.

Ankette bulunan 42 kazanıma ilişkin analiz sonuçlarına göre, anketin güvenilirlik kat sayısı Cronbach Alpha değeri, $\alpha = 0.968$ olarak belirlenmiştir. Güvenirlik kat sayısı, araştırma için yeterli bulunmuştur. Ayrıca veri toplama aracının geçerliliği için Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimlerinde görevli iki uzman ve Türkçe Eğitimi alanında bir uzmanın görüşüne sunulmuştur. Güvenirlik ve geçerlik çalışmaları tamamlandıktan sonra, veri toplama aracı son halini almış ve Ek 1' de verilmiştir.

3.3.2. Nitel Veri Toplama Aracı

Araştırmanın nitel boyutunda kullanılmak üzere; ilgili alan yazın taranarak araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu hazırlanmıştır. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev yapan, Türkçe eğitimi ve eğitim bilimleri alanında uzman 3 akademisyen görüşü alınmıştır. Eleştiri ve tavsiyeler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile çalışma grubunda bulunmayan 5 öğretmene ön uygulama yapılmış ve maddelere son hali verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Sivas Valiliği'nden alınan ve ekte sunulan olur ile, dinleme alanı kazanım değerlendirme anketi 2016 yılı şubat ve mart aylarında Sivas il ve ilçe Merkezi'nde MEB'

e bağılı 35 ortaokulda uygulanmıştır. Veri toplama aracı araştırmacının kendisi tarafından veya öğretmen ve okul yöneticileri aracılığıyla uygulanmıştır. Uygulanan okul yönetimleriyle iletişime geçilmiş ve anketin geri dönüş oranı yükseltilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile Sivas İl ve İlçe Merkezi'nde görev yapan ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilen 13 öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Ölçme araçlarının uygulanmasına ilişkin veriler Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1: Ölçme araçlarına ilişkin veriler

Gönderilen Anket Sayısı	170
Geri dönen anket sayısı	155
Değerlendirmeye Alınan Anket Sayısı	150

Tablo incelendiğinde ölçme aracının geri dönüş oranı ve geçerli anket sayısı oldukça yüksek olmuştur. Bu durumun araştırmanın daha sağlıklı sonuçlar vermesine olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

3.5.1. Nicel Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın ikinci alt probleminde tanımlanan ortaokul Türkçe öğretmenlerinin 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısı hakkındaki görüşlerini öğrenmek için hazırlanan anket sonucundan yararlanılmıştır. Veriler, SPSS Statistics 23 programında analiz edilmiştir. Veriler çözümlenirken frekans, yüzde değerleri ve aritmetik ortalamalar hesaplanmış, Kay- Kare (Chi –square) testi kullanılmıştır.

3.5.2. Nitel Verilerin Çözümlemesi

Araştırma sorusuna yönelik hazırlanmış olan “Öğretmen Görüşme Formu” ile elde edilen verilerin çözümlemesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca nitel

veri çözümlenirken öğretmenlere kodlar verilmiştir. Büyüköztürk vd. (2012: 241-244) göre; içerik analizi; amaçları belirleme, kavramları tanımlama, analiz birimlerini belirleme, konu ile ilgili verilerin yerini belirleme, mantıksal bir yapı geliştirme, kodlama kategorilerini belirleme, sayma, yorumlama ve sonuçları yazma aşamalarından oluşur.

3.6. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Veriler

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri, hizmet yılları, mezun oldukları bölüm ve öğrenim durumları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.6.1. Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüme İlişkin Veriler

Katılımcıların mezun oldukları bölümlere ilişkin bulgular Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Mezun Oldukları Bölüme Göre Dağılımları

Mezun olunan bölüm	f	%
Türkçe Öğretmenliği	84	56,0
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	14	9,3
Türk Dili ve Edebiyatı	52	34,7

Tablo incelendiğinde, 150 katılımcıdan %56’sı Türkçe Öğretmenliği, %9,3’ü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, %34,7’ si ise Türk Dili ve Edebiyatı mezunudur. Sonuç olarak öğretmenlerinin çoğunluğunun kendi alanlarından mezun Türkçe öğretmenleri olduğu görülmüştür.

3.6.2. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin bulgular Tablo 3,3’te verilmiştir.

Tablo 3.3: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet		f	%
	Kadın	79	52,7
Erkek	71	47,3	

Tablo 3.3. incelendiğinde, araştırmaya katılan kadın %52,7 erkek ise %47,3 tür. Sonuç olarak kadın ve erkek sayılarının birbirine yakın fakat kadınların sayıca biraz daha fazla olduğu görülmektedir.

3.6.3. Katılımcıların Kıdemlerine İlişkin Veriler

Katılımcıların kıdemlerine ilişkin veriler Tablo 3.4' te verilmiştir.

Tablo 3.4: Katılımcıların kıdemlerine göre dağılımları

Hizmet Yılı	f	%
1-5 Yıl	28	18,7
6-15 Yıl	65	43,3
16 Yıl ve üstü	57	38,0

Tablo 3.4. incelendiğinde araştırmaya katılan 150 öğretmenden %18,7'si 1-5 hizmet yılı, %43,3'ü 6-15 hizmet yılı, %38'i ise 16 yıl ve üzeri hizmet yılı görev yapmıştır. Sonuçlara göre, 6-15 yıl kıdeme sahip öğretmenlerin sayısı en fazladır. Araştırmanın çoğunlukla il merkezinde yapılmış olması ve öğretmenlerin genelde il merkezlerine gelmeden önce farklı yerleşim alanlarında çalışıyor olmaları buna sebep olarak gösterilebilir.

3.6.4. Katılımcıların Öğrenim Durumuna İlişkin Veriler

Katılımcıların öğrenim durumlarına ilişkin veriler Tablo 3.5' te verilmiştir.

Tablo 3.5: Katılımcıların öğrenim durumlarına göre dağılımları

Öğrenim Durumu	f	%
Lisans	137	91,3
Lisansüstü	13	8,7

Tablo 3.5 incelendiğinde Lisansüstü öğrenimini tamamlayan öğretmenler %8,7 lisans mezunu öğretmenler ise %91,3'tür. Sonuç olarak lisansüstü öğrenimini tamamlayan öğretmenlerin lisans öğrenimini tamamlayanlara göre daha az olduğu söylenebilir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında toplanan verilerin çözümlenmesine dayalı olarak elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt probleme ait bulgular ve yorumlar

MEB Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine (YDB) katkısına ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine ait bulgular Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1. : MEB Türkçe dersi 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının (YDB)'ye ilişkin öğretmen görüşleri

	N	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	Ss
k1	150	1,00	5,00	3,85	1,06
k2	150	1,00	5,00	3,82	1,02
k3	150	1,00	5,00	4,08	,96
k4	150	1,00	5,00	3,99	,93
k5	150	1,00	5,00	4,16	,83
k6	150	1,00	5,00	4,18	,76
k7	150	1,00	5,00	4,22	,68
k8	150	1,00	5,00	4,24	,79
k9	150	1,00	5,00	4,16	,81
k10	150	1,00	5,00	4,24	,80
k11	150	1,00	5,00	4,24	,81
k12	150	1,00	5,00	4,18	,87
k13	150	1,00	5,00	4,22	,86
k14	150	1,00	5,00	4,19	,85
k15	150	1,00	5,00	4,33	,72
k16	150	1,00	5,00	4,24	,76
k17	150	1,00	5,00	4,17	,92
k18	150	1,00	5,00	4,34	,67

k19	150	1,00	5,00	4,47	,69
k20	150	1,00	5,00	4,46	,67
k21	150	1,00	5,00	4,39	,71
k22	150	1,00	5,00	4,46	,65
k23	150	1,00	5,00	4,34	,68
k24	150	1,00	5,00	4,36	,68
k25	150	1,00	5,00	4,31	,72
k26	150	1,00	5,00	4,09	,90
k27	150	1,00	5,00	4,30	,70
k28	150	1,00	5,00	4,24	,82
k29	150	1,00	5,00	3,68	1,07
k30	150	1,00	5,00	4,03	,90
k31	150	1,00	5,00	4,06	,89
k32	150	1,00	5,00	3,92	1,08
k33	150	1,00	5,00	4,27	,74
k34	150	1,00	5,00	4,20	,78
k35	150	1,00	5,00	3,82	1,10
k36	150	1,00	5,00	3,74	1,09
k37	150	1,00	5,00	4,15	,80
k38	150	1,00	5,00	4,03	,90
k39	150	1,00	5,00	4,07	,99
k40	150	1,00	5,00	4,09	,99
k41	150	1,00	5,00	4,10	,93
k42	150	1,00	5,00	3,82	1,12
Genel_Ortalama	150	1,00	5,00	4,15	,57

Tablo 4.1 incelendiğinde öğretmenler k1= “ Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler kazanımının $\bar{X}= 3,85$; k2= “ Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.” kazanımının $\bar{X}= 3,82$; k4= “ Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.” kazanımının $\bar{X}=3,99$ ortalama ile yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı

şeklinde görüş bildirmişlerdir. Yaratıcı düşünebilen kimseler doğru ve etkili iletişim kurabilen kimselerdir. Öğretmenler de cevaplarıyla bu görüşü desteklemişlerdir.

Öğretmenler, k3= “ Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.” Kazanımının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığını söylemişlerdir. $\bar{X}=4,08$ ortalama da bizlere bu sonucu göstermiştir. Dinlenenle ilgili soru sormak ve görüş bildirmek de doğru iletişim kurabilmek için uyulması gereken kurallardan biridir.

Öğretmenler, “Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.” ve “Dinlediklerindeki/izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder.” Kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığını söylemişlerdir.

k5= “Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.” kazanımının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığını $\bar{X}=4,16$ ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde cevaplamışlar, k6= “Dinlediklerindeki/izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder.” kazanımının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığını $\bar{X}=4,18$ ortalama ile “ Katılıyorum” şeklinde yanıtlamışlardır.

Metnin bağlamından hareketle öğrencilerin kelime ve kelime gruplarının anlamlarını bulmaları ve metindeki anahtar kelimeleri fark etmeleri yaratıcı düşünme becerilerini geliştiren önemli etkinliklerdir. Çünkü öğrenci burada hazır konmayacak kendisi araştırıp sonuca ulaşmaya çalışacaktır. Bunun için metni doğru anlayıp yorumlaması gerekir. Bu etkinlik sayesinde sonuca ulaşmak için çabalayan öğrenci kendini geliştirme fırsatı da elde edecektir.

Öğretmenler, k7= “Dinlediklerinin konusunu belirler.” kazanımının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine “ Kesinlikle katılıyorum” diyerek cevaplamışlardır. Ankette vermiş oldukları cevabın $\bar{X}=4,22$ ortalaması da bunu göstermektedir. Öğretmenler diğer kazanımlardan farklı olarak bu kazanıma “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Aynı şekilde k8= “Dinlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine de “Kesinlikle katılıyorum” diyerek cevap vermişlerdir. Bu kazanıma vermiş oldukları cevabın ortalaması ise $\bar{X}=4,24$ 'tür.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerin en önemli özelliklerinden biri de var olandan özgün sonuçlar ortaya çıkarmaya çalışmaları ve bunun için çaba göstermeleridir. Öğrenciler de metinden yola çıkarak konuyu ve ana fikri belirleyecek, belirlediklerini de kendi cümleleriyle ifade edeceklerdir. Burada önemli olan kendi cümleleriyle ifade etmeleridir. Çünkü yaratıcı bireyler doğru anlayabilen ve anladıklarını da etrafa doğru aktarabilen kişiler olarak bilinirler. Bu nedenle verilen kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği söylenebilir.

Öğretmenler, k10= “Dinlediklerindeki/izlediklerindeki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,24$ ortalama ile “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Aynı şekilde k11= “Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler.” kazanımının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine de $\bar{X}=4,24$ ortalama ile “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. K12= “Dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler.” Kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,18$ ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Yaratıcılık bir bakıma soru sormadır. Öğrenciler de metin içerisinde sebep-sonuç ve amaç-sonuç ilişkisi ararken sorulardan hareket edeceklerdir. Bu kazanımların temelinde de sorular vardır ve kazanım sayesinde öğrenci kendini geliştirme fırsatı elde edecektir.

Öğrenciler, metinde yer alan olay, yer, zaman ve şahıs kadrosunu bulurken durumlar arasında ilişki kuracaktır ve bu problemi çözerken detaylı düşünmek zorunda kalacaktır. Burada öğrencilerin geniş çaplı düşünebilmesi bizim için beklenen olumlu bir sonuçtur. Öğretmenler de bu kazanımlardan en etkili şekilde faydalanmaya çalışacaklardır.

Öğretmenler, k9=“Dinlediklerindeki/izlediklerindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.” Kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,16$ ortalama ile; k14=“Dinlediklerini/izlediklerini kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.” Kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,19$ ortalama ile “katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Yardımcı fikirler ana fikre açılan kapı gibidirler. Öğrenciler ana fikri belirlemek için öncelikle yardımcı fikirleri sıraya koyarlar ve yardımcı fikirden hareketle bir ana fikir belirlerler. Burada karşımıza iki kavram çıkmaktadır. Biri analiz bir diğeri ise sentezdir. Öğrenciler yardımcı fikirleri bulmak için metni analiz edecek ve analiz sonunda ana fikre ulaşmak için sentez yapacaktır. Bu iki öge de yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler için önemlidir. Öğrencilerin dinlediklerini/izlediklerini kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetleyebilmeleri metni doğru anlayabilmelerine ve yorumlayabilmelerine bağlıdır. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler olaylar arasında bağlantı kurabilen kişilerdir, olaylar arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulur ve ona göre yorum yaparlar. Sonuç olarak bu kazanımlar yaratıcı düşünme becerilerini destekleyen kazanımlardır. Öğretmenlerin de verdikleri cevaplar görüşümüzü destekler niteliktedir.

Öğretmenler, “Dinlediklerindeki örtülü anlamları bulur.” , “Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur.” , “ Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir.” kazanımları yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadelerine “ Kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. k13=“ Dinlediklerindeki örtülü anlamları bulur.” kazanımının ortalaması $\bar{X}$ = 4,22 “ k15= Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur.” kazanımının ortalaması $\bar{X}$ = 4,33 “ k16= Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir.” Kazanımının ortalaması ise $\bar{X}$ = 4,24’tür.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler meraklıdır ve çevrelerindeki her şeyi irdelerler. Burada da öğrenci örtülü anlamı bulmak, metinle ilgili sorular oluşturmak ve sorulan sorulara cevap vermek için metni irdelemek zorundadır. Bu çaba sonunda doğruya ulaşacaktır. Öğretmenler de bu sebeple verilen kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediğini söylemişlerdir.

Öğretmenler, k18= “Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}$ = 4,34 ortalama ile “Kesinlikle katılıyorum”, k19= “Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}$ = 4,47 ortalama ile “Kesinlikle katılıyorum”, k20= “Dinlediklerinde/ izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}$ =4,46 ortalama ile, “ k21= İpuçlarından hareketle dinlediklerine/izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur.”

kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}=4,39$ ortalama ile, k22= “Dinlediklerinin/izlediklerinin öncesi veya sonrasına ait kurgular yapar.” Kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}=4,46$ ortalama ile “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Öğrencilerin dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapabilmeleri için metni iyi irdelemeleri gerekir. Öğrenci hem eski bilgilerini hem de yeni bilgilerini yoklayacak ve bilgileri arasında karşılaştırma yapabilecektir. Bunun için kıyaslamayı iyi yapması gerekir. Bu kıyası da yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler yapabilme gücüne sahiptirler. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerin empati yeteneği gelişmiştir. Bu nedenle kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar. Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar da görüşümüzü desteklemektedir. Ayrıca yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler ortaya konan sorunlara farklı çözümler getirebilir ve ileri görüşlü oldukları için dinlediklerine yönelik tahminlerde bulunabilirler. Bununla yetinmeyip olayların öncesi ve sonrasına ait yorum getirebilirler. Bu nedenle verilen dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği söylenebilir. Öğretmenler de bu doğrultuda cevap vermişlerdir.

Öğretmenler, k17= “Dinlediklerinde/izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}=4,17$ ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğrencilerin öznel ve nesnel yargıları ayırt edebilmesi için öncelikle ikisi arasındaki farklılığı bilmesi gerekir. Bunun için temel bilgileri öğrenmesi ve öğrendikleri ile ilgili yorum yapması gerekir. Öğrenci temel bilgileri öğrendikten sonra ikisi arasındaki farkı kavrayacak ve örnekler verebilecektir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler meraklıdır ve olayları iyi analiz ederler. Ayrıca bilgiye ulaşırken araştırma yaparlar. Bu kazanım sayesinde öğrenci hem araştırarak hem öğrendiklerini kavrayacaktır. Çünkü bilgiye hazır olarak ulaşmamaktadır. Bu nedenle kazanım yaratıcı düşünme becerilerini destekler niteliktedir. Öğretmenler de bu yönde cevap vermişlerdir.

Öğretmenler, k23=“ Dinlediklerinin/izlediklerinin başlığı/adı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,34$ ortalama ile, k24= “Dinlediği/izlediği metne farklı başlıklar bulur.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,36$ ortalama ile, “

k25= Görsel/işitsel unsurlarla dinledikleri/izledikleri arasında ilgi kurar.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,31$ ortalama ile “ Kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Öğrencinin metnin başlığı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmesi ve dinlediği metne farklı başlıklar bulması için yaratıcı olması gerekir. Çünkü yaratıcı bireyler ortaya yeni bir ürün koyabilirler. Ayrıca yaratıcı bireyler işitsel ve görsel unsurlar arasındaki bağlantıyı fark eder çünkü olayları iyi analiz edebilme yetisine sahiptirler. Bu nedenle verilen kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği söylenebilir. Öğretmenler de bu şekilde cevap vermişlerdir.

Öğretmenler, k27= “Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}=4,30$ ortalama ile, k28= “Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}=4,24$ ortalama ile “ Kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler kendini başkalarının yerine koyabilir ve onların dünyalarından olaylara bakmaya çalışır. Ayrıca duygularını karşı tarafa çok iyi ifade ederler. Bu nedenle verilen kazanımlar yaratıcı düşünme becerilerini destekler niteliktedir. Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar da bu yöndedir.

Öğretmenler, k26= “Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,09$ ortalama ile, k29= “Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 3,68$ ortalama ile “ Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Burada dikkatimizi çeken metnin yazarı hakkında bilgi edinir ifadesinin şiir dilinin farklılığını ayırt eder kazanımı kadar yaratıcı düşünme becerilerini desteklemediğidir. Her iki kazanıma da öğretmenler “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir ama birinin ortalaması diğerinden daha yüksek çıkmıştır. Bunun sebeplerinden biri şiir dilinin farklılığını ayırt etmek için öğrencinin metinler hakkında da ön bilgiye sahip olması gerekir. Öğrenci önce ikisi hakkında yorumda bulunacak aradaki benzerlik ve farklılıkları saptayacaktır. Daha sonraki aşamada görüşünü bildirecek hatalı yönlerini görecektir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip olmasını istediğimiz kişilerden beklediğimiz davranışlardan biri de budur. Öğrenci benzerlik ve farklılıklardan yararlanarak türler hakkında yeni bir görüş ortaya koyabilmelidir.

Öğrenci dinlediği metnin yazarı ve dinlediği şiirin şairi hakkında bilgi edinmek için araştırmalar yapacaktır. Bu araştırma eğer kütüphanelerden faydalanılarak yapılırsa öğrenciler için daha faydalı sonuçlar verecektir. Fakat günümüzde teknolojinin hızla ilerlemesiyle beraber çocuklar bilgiye en kısa yoldan ulaşmak istemektedir. Eğer burada amacımız öğrencinin düşünme becerilerini geliştirmekse bu araştırmayı kütüphanede yapmalarını istemek daha doğru ve yerinde bir karar olacaktır. Burada öğretmenin yönlendirmesi öğrenci için önemlidir. Öğrenci bu kazanım sayesinde öğrenme yollarına ulaşacak ve bilimsel araştırma becerileri gelişecektir.

Öğretmen, k30= “Dinlediklerini/izlediklerini dil ve anlatım yönünden değerlendirir.” Kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine, $\bar{X}$ = 4,03 ortalama ile, k31=“Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine, $\bar{X}$ = 4,06 ortalama ile, k32= “Dinlediği/izlediği kişiyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirir.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine, $\bar{X}$ = 3,92 ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Öğrencinin dinlediklerini değerlendirebilmesi için metinde anlatılanları iyi analiz etmesi gerekir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerin öne çıkan özelliklerinden biri budur. Verilenlerden yola çıkarak olayları inceleyip yorum yapabilirler. Bu nedenle verilen kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği sonucuna ulaşabiliriz. Öğretmenlerin verdiği cevaplar da görüşümüzü desteklemektedir.

Öğretmenler k33= “Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}$ = 4,27 ortalama, k34= “Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}$ = 4,20 ortalama ile “ Kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler olaylar arasında bağlantı kurabilen kişilerdir. Bu kazanımlarda öğrenci önce kelimeler arası anlam ilişkisi kuracak daha sonra örnekler verecektir. Burada öğrencinin vereceği örnekler bizler için önemlidir. Çünkü bu örnekler sayesinde öğrenci benzerlik ve farklılıkları kavrayacak, kendine has kelimelerle cümleler kuracaktır. Öğretmenler de bu kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği konusunda ortak bir karara varmışlardır.

Yaratıcı problem çözüme sürecinde; farklılıkları anlamak, aralarında bağ kurmak önemlidir. Öğrenci kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verirken, eski bilgilerinden faydalanacaktır. Eski ile yeni bildikleri arasında bir ilişki kuracaktır. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler de ön bilgilerinden hareketle yeni bilgiye ulaşabilirler.

Öğretmen, k35=“Tekerleme, sayısmaca, bilmece yanıltmacaları kullanır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 3,82$ ortalama, k36= “ Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 3,74$ ortalama ile “ Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Öncelikle burada yaratıcılık ile ezber arasındaki ilişkiye değinmek gerekir.

Ezberde öğrenci hazır bilgiyi alır ve sorgulama yapmaz. Ezberde sorgulama yoktur. Ezberci kişi soru sormaz, merak etmez bu nedenle onu yönetebilmek daha kolaydır. Yaratıcılığın en önemli engellerinden biri ezberdir. Öncelikle ezberi ortadan kaldırmamız gerekir. Bu kazanımların yaratıcı düşünceyi desteklediğini savunan öğretmenlerin cevapları düşündürücüdür. Yapılandırmacı eğitimle beraber öğrencilerden beklenen her durumu sorgulamaları ve bilgiye kendilerinin ulaşmalarıdır. Bu yolculukta öğretmen de kendilerine rehberlik eder. Bu bilgilerden hareketle ezberin yaratıcılığı desteklemediğini aksine yaratıcılığın önünde bir engel olduğunu savunabiliriz. Ezbere dayalı bir öğretimde öğrencilerin olaylara bakış açısı tek yönlüdür ve sorunların çözümünü için gereken bilgileri veremeyebilirler. Çünkü sorunlara farklı çözüm yolları sunamazlar. Yakınsak düşünen yalnız açıkça doğru olan cevabı ararken, ıraksak düşünen; cevaplarında akıcılık, bir probleme verdiği cevapta ürettiği çözüm sayısı uyumlu, esneklik yorum ve yaklaşımların yeniden ve farklı bir şekilde yapılandırılması, esneklik, özgünlük ve işleme özelliklerine sahiptir (Öztürk, 2001:160).

Öğretmenler, k37= “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine, $\bar{X}= 4,15$ ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler sahip oldukları bilgileri doğru şekilde kullanmayı bilirler. Bu nedenle dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımın yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği söylenebilir.

Öğretmen, k38= “Dinlediklerinden/izlediklerinden hareketle yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,03$ ortalama, k39= “Yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine katılır.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}=4,07$ ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerden beklenen en önemli hareket ortaya yeni bir ürün ortaya koymaları ve kendi kararlarını verebilmeleridir. Bu nedenle verilen kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği söylenebilir. Öğretmenler de bu görüşe katılmışlardır.

Öğretmenler, k40= “Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 4,09$ ortalama ile k41=“Öğrenciler istek ve ihtiyaçlarına uygun olanları takip eder.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}=4,10$ ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Bu kazanımlar, öğrenci yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine katılır kazanımından farksızdır. Bu kazanımlar da öğrenci kendini tanıyacak istek ve beğenilerinin farkına varacaktır. Ayrıca bu kazanımlar sayesinde öğrencilerin dinleme becerileri de gelişecektir. Öğrenci konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinleyecek, dinleme yöntem ve tekniklerini kullanacaktır. Yaptığımız bu yorumlar kazanımların birbiriyle ilişkili olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Öğretmenler, k42= “Öğrenciler kaset, CD, film vb. kaynaklardan kişisel arşiv oluşturur.” kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesine $\bar{X}= 3,82$ ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Öğrencilerin kişisel arşiv oluşturmaları onların yeni bir ürün ortaya koymaları demektir. Ortaya konan bu ürün sayesinde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri gelişecek ve kendilerine olan güvenleri artacaktır. Böylece kazanım da amacına ulaşmış olacaktır.

4.2. İkinci Alt probleme ait bulgular ve yorumlar

a) Cinsiyet

Türkçe öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin görüşlerinin dağılımına ait bulgular Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2. : Türkçe Öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Cinsi	Erkek	f 0	0	4	34	41	79
		% 0,0%	0,0%	5,1%	43,0%	51,9%	100,0%
yet	Kadın	f 1	1	5	34	30	71
		% 1,4%	1,4%	7,0%	47,9%	42,3%	100,0%
Toplam		f 1	1	9	68	71	150
		% 0,7%	0,7%	6,0%	45,3%	47,3%	100,0%

Tablo 4.2 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısının olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %45,3'ü yüksek, %47,3'ü ise çok yüksek düzeyde kazanımların söz konusu beceriye katkı sağladığını düşünüyor. Veriler cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında erkek öğretmenlerin %43'ünün yüksek, %51,9'unun çok yüksek düzeyde, kadın öğretmenlerin %47,9'unun yüksek, %42,3'ünün ise çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirmişlerdir.

Cinsiyete göre Türkçe dersi 6. 7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin Kay-Kare testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.3.'te verilmiştir.

Tablo 4.3. : Türkçe öğretmenlerinin Cinsiyete göre Kay-Kare test sonuçları

	Değer	Ss	P
Kay-Kare (χ^2)	3,398 ^a	4	,494
Olabilirlik Oranı	4,168	4	,384
Doğrusal Birliktelik	2,721	1	,099
N	150		

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde cinsiyete göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre; Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.,7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. ($\chi^2(4) = ,494, p>0,05$).

b) Hizmet Yılı (Kıdem)

Türkçe öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre Türkçe dersi öğretim programı 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 4.4.'de verilmiştir.

Tablo 4.4: Türkçe Öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Hizmet Yılı	1-5	f 0	0	5	8	15	28
		% 0,0%	0,0%	17,9%	28,6%	53,6%	100,0%
6-15	f 0	0	3	31	31	65	
		% 0,0%	0,0%	4,6%	47,7%	47,7%	100,0%
16 yıl ve üstü	f 1	1	1	29	25	57	
		% 1,8%	1,8%	1,8%	50,9%	43,9%	100,0%
Toplam	f 1	1	9	68	71	150	
		% 0,7%	0,7%	6,0%	45,3%	47,3%	100,0%

Tablo 4.4 hizmet yılı değişkenine göre incelendiğinde dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı görüşüne 16 yıl ve üstü çalışan öğretmenler büyük oranda katılmıştır. Öğretmenlerin %45,3'ü yüksek, %47,3'ü

ise çok yüksek düzeyde kazanımların söz konusu beceriye katkı sağladığını düşünüyor. Veriler hizmet yılı değişkenine göre incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında 1-5 yıl çalışan arasında çalışan öğretmenlerin %28,6'sının yüksek, %53,6'sının çok yüksek düzeyde, 6-15 yıl arasında çalışan öğretmenlerin %47,7'sinin yüksek, %47,7'sinin çok yüksek düzeyde katıldığı görülmüştür. Ayrıca 16 yıl ve üstü çalışan öğretmenlerin %50,9'unun yüksek, %43,9'unun çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirmişlerdir.

Hizmet yılına göre Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin Kay-Kare testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.5.'de verilmiştir.

Tablo 4.5.: Türkçe öğretmenlerinin Hizmet yılı değişkenine göre Kay-Kare testi sonuçları

	Değer	Ss	p
Kay-Kare (χ^2)	14,323 ^a	8	,074
Olabilirlik Oranı	13,565	8	,094
Doğrusal Birliktelik	,107	1	,743
N	150		

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde hizmet yıllarına göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre; Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.,7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde hizmet yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. ($\chi^2(8) = ,074, p>0,05$).

c) Mezun olunan bölüm

Türkçe öğretmenlerinin mezun oldukları bölüm değişkenine göre Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 4.6.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6.: Türkçe öğretmenlerinin mezun oldukları bölüm değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam	
	Türkçe Öğrt. Bölümü	f	0	0	7	34	43	84
		%	0,0%	0,0%	8,3%	40,5%	51,2%	100,0%
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı Öğrt. Bölümü	f	0	0	1	6	7	14
		%	0,0%	0,0%	7,1%	42,9%	50,0%	100,0%
	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	f	1	1	1	28	21	52
		%	1,9%	1,9%	1,9%	53,8%	40,4%	100,0%
Toplam		f	1	1	1	9	68	71
		%	0,7%	0,7%	0,7%	6,0%	45,3%	47,3%

Tablo 4.6 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısının olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %6'sı yüksek, %45,3'ü ise çok yüksek düzeyde kazanımların söz konusu beceriye katkı sağladığını düşünüyor. Veriler mezun olunan bölüm değişkenine göre incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında Türkçe öğretmenliği bölümü mezun öğretmenlerin %40,5'inin yüksek, 51,2'sinin çok yüksek düzeyde, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği mezunu öğretmenlerin %42,9'unun yüksek, %50'sinin ise çok yüksek, Türk dili ve edebiyatı bölümü mezunu öğretmenlerin %53,8'inin yüksek, % 40,4'ünün çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirmişlerdir.

Mezun olunan bölüme göre Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin Kay-Kare testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.7.'de verilmiştir.

Tablo 4.7. Öğretmenlerin mezun oldukları bölüme göre Kay-Kare sonuçları

	Değer	Ss	P
Kay-Kare (χ^2)	8,105 ^a	8	,423
Olabilirlik Oranı	9,002	8	,342
Doğrusal Birliktelik	1,264	1	,261
N	150		

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde mezun olunan bölüme göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre; Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde mezun olunan bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. ($\chi^2(8) = ,423, p>0,05$).

ç) Öğrenim Durumu

Türkçe öğretmenlerinin öğrenim durumu değişkenine göre Türkçe dersi 6.,7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 4.8.' de verilmiştir.

Tablo 4.8.: Türkçe öğretmenlerinin öğrenim durumu değişkenine göre yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin görüşlerinin dağılımı

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum	Toplam
Öğre nim	Lisans	f 1	1	7	61	67	137
		% 0,7%	0,7%	5,1%	44,5%	48,9%	100,0%
Duru mu	Lisans	f 0	0	2	7	4	13
	üstü	% 0,0%	0,0%	15,4%	53,8%	30,8%	100,0%
Toplam		f 1	1	1	9	68	71
		% 0,7%	0,7%	0,7%	6,0%	45,3%	47,3%

Tablo 4.8 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısının olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %6,0'sı yüksek, %45,3'ü ise çok yüksek düzeyde kazanımların söz konusu beceriye katkı sağladığını düşünüyor. Veriler öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında Lisans mezunu olan Türkçe öğretmenlerinin %44,5'inin yüksek, 48,9'unun çok yüksek düzeyde, Lisansüstü öğrenimini tamamlayan Türkçe öğretmenlerinin %53,8'inin yüksek, %30,8'inin ise çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirmişlerdir.

Öğrenim durumu değişkenine göre Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin Kay-Kare testi sonuçları Tablo 4.9.'da verilmiştir.

Tablo 4.9. : Türkçe öğretmenlerinin öğrenim durumlarına göre Kay-Kare sonuçları

	Değer	Ss	p
Kay-Kare ()	3,332 ^a	4	,504
Olabilirlik Oranı	3,027	4	,553
Doğrusal Birliktelik	1,520	1	,218
N	150		

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde öğrenim durumuna göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre; Türkçe öğretmenlerinin Türkçe dersi 6.7. ve 8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin fikirlerinde mezun olunan öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. ($\chi^2(4) = ,504, p>0,05$).

4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlerle yapılan görüşmelere göre, 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısına ilişkin aşağıdaki kategoriler bulgulanmıştır.

1. Dinleme alanı kazanımı ve yaratıcılık

2. Yaratıcı düşünme
3. Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi
4. Düşünme becerileri geliştirme

4.3.1. Dinleme alanı kazanımları ve yaratıcılık

Dört temel dil becerilerinden olan dinleme eğitimi öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesi bakımından önemlidir. Bu bağlamda oluşturulan dinleme alanı kazanımları da öğretmenler için önemli bir yere sahiptir. Dinleme alanı kazanımları öğrencileri geliştirmekte ve yaratıcı düşünmeye yönlendirmektedir. Yaratıcı düşünmeye sahip kişilerden beklenen davranış yeni fikirler ortaya koymasıdır. Bu kazanımlar sayesinde öğrenciler yeni ve farklı fikirler ortaya koyabilmektedir. Okuma, yazma, konuşma kazanımlarında olduğu gibi dinleme alanı kazanımlarında da öğrenciler çok yönlü düşünebilmekte ve ezbercilikten uzak durmaktadır. Bu konuda TE1 ve TK1 kodlu öğretmenler görüşlerini aşağıdaki şekilde belirtmişlerdir.

“Öğrenciler dinleme alanı kazanımları sayesinde yeni ve farklı fikirler ortaya koyabilmektedir. Bunlardan biri metnin öncesi ve sonrasına ait istenilen tahminlerdir. Öğrenciden okunan metnin öncesi ve sonrasına ait tahminler isterim. Kazanım sayesinde öğrenci farklı fikirler ortaya koyar. “
TE1

“Öğrencilerden metne farklı başlıklar bulmasını isterim. Dinleme metnini okurken, öğrencilere başlığı vermem. Öğrenci metinden hareketle farklı başlıklar bulur. Tartışmanın sonunda başlığı söylerim ve bulunan başlık ile metnin başlığını karşılaştırmalarını isterim. Böylece öğrenciler benzerlik ve farklılıklardan yararlanarak ortaya farklı fikirler ortaya koyarlar. “TK1

Dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı görüşüne öğretmenler de katılmıştır. Öğretmenlerin yarısı ise yaratıcı düşünme becerilerini ortaya çıkarmak için dinleme alanı kazanımlarında “beyin fırtınası” tekniğinden faydalandığını söylemiştir. Bu duruma ilişkin TE5, TK5 ve TK6 kodlu öğretmen aşağıdaki ifadeyi kullanmıştır.

“Öğrencilere metni okurum. Metnin başlığını vermem. Farklı başlıklar bulmalarını isterim. Birinin söylediği başlığı diğer bir öğrenci söyleyemez. Böylece metinden hareketle farklı başlıklar bulurlar ve sonunda metnin başlığı ile kendi başlıkları arasında karşılaştırmalar yaparlar. Bu kazanım sayesinde öğrenciler yeni bir ürün ortaya koyarlar. Bizim de yaratıcı düşünme becerilerinden tam olarak istediğimiz budur”. TE5

“Dinleme alanı kazanımlarında öğrenciyi araştırmaya yönlendiren kazanımlar da vardır. Bu kazanımlardan biri şairin ya da yazarın hayatı hakkında bilgi edinmesidir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip biri araştırmacı ve yönlendirici olmalıdır.” TK5

“Öğrencilerime şairin hayatlarını araştırmalarını söylerim. Bu araştırma sonuçlarını dersin sonuna doğru öğrencilerimle tartışırım. Kendilerini şairlerin yerlerine koymalarını ister ve dönemin şartlarına göre yapılan çalışmalarını yorumlamalarını isterim. Bu kazanım sayesinde öğrenci hem yazarı ya da şairi araştırarak hem de kendisini onunla kıyaslayarak günümüz ile geçmiş arasında bir değerlendirme yapacaktır.” TK6

Görüşme yapılan öğretmenler yeni öğretim programında verilen dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünmeyi desteklediğini fakat kazanımların yetersiz olduklarını savunmuşlardır. Bu eksikliği de öğrencilerin seviyesine uygun etkinlikler tasarlayarak giderdiklerini vurgulamışlardır. Öğretmenler özellikle etkinlikler de somut örneklerin olmadığından yakınmışlardır. Kazanımları destekleyecek etkinliklerin eksikliğinden yakınan öğretmenler, öğrenciler için en faydalı olduğunu düşündükleri teknikleri kullandıklarını söylemişlerdir. Etkinliklerin somut olmadığını verilen örneklerin öğrencilerin anlayabileceği düzeyde olmadığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler dinleme alanı kazanımlarında yaşama yakınlık ilkesinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini söylemişlerdir. Hayatilik (yaşama yakınlık) ilkesi; öğretim süreci içerisinde kazandırılan davranışların gerçek hayatta kullanılabilir olması ve gerçek hayatı kolaylaştırıcı nitelikte olmasını vurgular. Bu ilkeye göre kazandırılmak

istenilen davranış eğer öğrencinin gerçek yaşamında bir işe yaramayacaksa eksik, amaçtan yoksun bir kazanım olacaktır (Demirel,1999).

4.3.2. Yaratıcı Düşünme

Yaratıcı düşünme, kişinin sorunları fırsat bilmesi, o sorunlar için farklı çözüm yolları denemesi ve yeni fikirler ortaya koymasıdır. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olan kişiler toplumda kendilerine önemli bir yer edinirler. Liderlik vasfına sahip olduklarından ve çabuk düşünebildiklerinden çevresindekiler tarafından da takdir edilirler.

Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı yaratıcı düşünmeyi ortaya yeni bir ürün koyma olarak gördüklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin birçoğu da yaratıcı düşünmeyi sorunlar karşısında yeni çözüm yolları bulmak olarak değerlendirmişlerdir. Kısacası yaratıcı düşünme; öğretmenlerce yeni bir ürün ortaya koyma, sorunlara farklı yollardan yaklaşma, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurarak farklılıkları ortaya koyma olarak sınıflandırılmıştır. Bu konuda TK3, TE5 ve TK6 kodlu öğretmenler aşağıdaki şekilde görüşlerini belirtmişlerdir.

“Yaratıcı düşünme, bir öğrencinin belli bir konuya ya da soruna kendine göre çözümler üretmesi, metinden yola çıkarak yeni yaklaşımlarda bulunması ya da tamamen kendi ürünlerini ortaya koymasıdır.” TK3

“Yaratıcı düşünme, bir problemle karşılaşıldığında bu zamana kadar ortaya konan çözüm yolları dışında kişilerin kendi fikirlerini ortaya koyarak yeni çözüm yolları bulmasıdır. Kısaca kişinin özgün olması beklenir. Bu çözüm yolları sayesinde kişi farklılıkları ortaya koyacak ve diğer kişileri etki altına alacaktır.” TE5

“Yaratıcı düşünme, derinlemesine inceleme ve inceleme sonunda ortaya çıkan sonuçtan faydalanmadır. Bu sonuçları başka çözüm yollarıyla birleştirerek yeni ve farklı olanı elde etmektir.” TK6

4.3.3. Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyi

Hazırbulunuşluk, öğrencilerin yeni bir bilgi edinmeden önce eski bilgilerinin gözden geçirilmesidir. Öğretilecek konu hakkında ne bildiklerinin ortaya koyması ve yeni bilgilerle neler yapabileceğinin yorumunun yapılmasıdır.

Öğretmen, derse hazırlıklı gelir ve öğreteceği konu hakkında öğrencilerden ön bilgi ister. Aldığı cevaplar karşısında konuya nereden giriş yapacağını belirler. Öğrencilerinin düzeyini belirledikten sonra öğreteceği konuya geçer ve dersi soru-cevap şeklinde işler. Sorduğu sorular karşısında aldığı cevaplar da hangi kazanımları seçeceğini belirleyen önemli bir etkidir.

Görüşmeler sonunda öğretmenlerin yarısı metni işlemeden önce öğrencilerin bilgilerini yokladığını ve metne göre kazanımları belirlediğini söylemişlerdir. Metin ve öğrenci için hangi kazanımlar uygunsa o yönde hareket ettiğini ifade etmişlerdir. Burada olaylara tek yönlü bakmayan öğretmen hem metni hem de öğrenciyi göz önünde bulundurmuştur. Bu konuda TK2 ve TE7 kodlu öğretmenler aşağıdaki şekilde görüşlerini belirtmişlerdir.

“O gün işlenecek olan metni gözden geçirir ve gereken notları alırım. Metinde öğrencilerin öğrenmesi gereken yeni bir bilgi varsa önce onların bu konuyla ilgili eski bilgilerini yoklarım. Çünkü Türkçede konular birbiriyle bağlantılıdır. Bir konu diğerinin devamı şeklinde ilerlemektedir. Özellikle öğrencilerin metni karşılaştırmaları gerekiyorsa öncelikle eski metinde neler hatırladıklarını sorar ve yorum yapmalarını isterim. Eksik bilgilerini tamamlamaya çalışır daha sonra metne geçerim. Metni işlemeye başladıktan sonra kazanımlar da şekillenmeye başlar. Eğer etkinliklerde şairin hayatını araştırmaları isteniyorsa o gün ödevi öğrencilere veririm. Bir sonraki derste konuyu işler ve kazanımına “Yazar ya da şair hakkında araştırma yapar.” yazarım. TK2

“Kazanımları seçmemde en önemli faktör öğrencilerin sahip olduğu eski bilgiler ile yeni bilgiler arasındaki kurdukları bağlardır. Eğer öğrencim metinler arası ilişki kuramıyorsa öncelikle eski metni ona hatırlatır, hazırbulunuşluk düzeyini ölçerim. Soru-cevap şeklinde bilgileri hatırlattıktan sonra yeni metne geçer ve ikisi arasında bağ kurmasını beklerim. Sonrasında da kazanımına “Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.” yazarım. TE7

Görüldüğü üzere öğretmenler dinleme alanı kazanımlarını belirlerken öncelikle öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyini ölçmekte sonrasında metne geçip kazanımları belirlemektedir. Burada metinler arası ilişki kurma bizim için önemlidir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişiler olaylar arasında ilişki kurabilen kişilerdir. Öğrenciler de

bu metinler sayesinde olayları farklı yönleriyle görecek ve ona göre yorum yapabilecektir. Bu yorumlara kendinden ve günlük hayatından bir şeyler katma fırsatı bulacaktır. Böylece öğrenci hem analiz edecek hem de özgün fikirlerini arkadaşlarına sunabilecektir. Bu araştırma sonunda kavrama gücü gelişecek ve eleştiren, sorgulayan bireyler haline gelecektir. Bu yüzden “Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.” kazanımı bizim için önemli bir kazanımdır. Öğretmenler de bu kazanımın faydasını bildiklerinden etkinlikler de sık sık faydalandıklarını söylemişlerdir. Öğretmenler sadece kılavuz kitapta yer alan dinleme metinlerinden faydalanmadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplara göre şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1. Hazırbulunuşluk önemlidir. Öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyinin bilinmesi gerekir.
2. Öğretmenler sadece kılavuz kitaplarda yer alan metinlerden değil başka metinlerden de faydalanmalıdır.
3. Öğretmenler öğrencilerden metinler arası karşılaştırmalar yapmalarını istemelidir.
4. Olayları analiz etmek ve bunun sonucunda ortaya konan sorunlara farklı çözüm önerileri getirme öğrencilerden beklenen davranışlardan biridir.
5. Öğrencilerden beklenen davranışları göstermeleri için öğretmenler gereken yönlendirmeleri yapmalıdır.
6. Yapılan analizler sonunda öğrenciler tarafından yeni fikirler ortaya konulup konulmadığına bakılır.
7. Fikirler gözden geçirilir ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyine uygun kazanımlar etkinlikler seçilir.

4.3.4. Düşünme Becerileri Geliştirme

Öğretmenlere dinleme alanı kazanımlarında yaratıcı düşünme becerileri dışında diğer düşünme becerilerine yönelik kazanım olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara göre aşağıdaki kategoriler bulgulanmıştır:

1. Öz eleştiri yapma

2. Olaylara farklı yönlerden bakabilme.

3. Sorumluluk üstlenebilme.

4. Eleştirel düşünme.

Öğretmenler vermiş oldukları cevaplarda dinleme alanı kazanımlarında eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme becerilerine de yer verildiğini söylemişlerdir. Bu kazanımlardan biri “ Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.” kazanımıdır. Bir diğer kazanım da “Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.” kazanımıdır. Öğretmenler bu kazanım sayesinde öğrencilerin kendini geliştirebileceğini söyler. Bu konuda TE5 ve TK4 kodlu öğretmenler aşağıdaki şekilde görüş bildirmişlerdir.

“Dinleme alanı kazanımları eleştirel düşünme becerisini geliştirebilmektedir. Metindeki karakterlerin yerine kendilerini koyarak, öğrenciler yanlışları ve doğruları hakkında fikir sahibi olabilirler. Böylece öz eleştiri de yapabilirler.” TE5

“Öğrenciler dinleme alanı kazanımları sayesinde yansıtıcı düşünme becerisine sahip olurlar. Öğrenci metindeki karakter yerine kendini koyar ve sorumluluk üstlenir. Eğer karakterin hayatında yanlışları varsa kendi yanlışlarını ve değer yargılarını sorgular. Daha iyi biri olabilmek için kafasında planlar yapar ve hayatında uygulamaya çalışır”. TK4

Öğretmenler bu kazanımlar sayesinde öğrencilerin iyi ile kötünün ayrımını yapabildiğini söylemişlerdir. Karakterlerin yerine kendilerini koyan öğrenciler onlarla ilgili görüşlerini belirtirler. Eğer metinde birden varsa karakter varsa onları birbiriyle karşılaştırırlar. Kendilerine uygun gördükleri karakterleri sorgular ve yanlışlarını bulmaya çalışırlar. Bu yanlışların nasıl düzeltileceğini de yine kendileri belirlerler. Burada önemli olan öğrencilerin bunu günlük hayatlarına yansıtıp yansıtmadıklarıdır. Öğretmenler, bu durumu gözlemlediklerini söylemişlerdir. Bu konuda TK3 kodlu öğretmen aşağıdaki şekilde görüş belirtmiştir.

“Öğrencim eskiden daha hırçın ve kural tanımaz biriydi. Dinlediği bir metindeki karakter sayesinde davranışlarında gözle görülür bir iyileşme oldu. Kendi gibi davranan karakter zamanla yalnızlaşmış ve insanlar tarafından dışlanmaya

başlamıştı. Bunu gözlemleyen öğrencim ilerleyen zamanlarda kendinin de durumunun bu olacağı sonucuna vardı ve benimle bu durumu paylaştı. Bundan böyle daha dikkatli olacağını, arkadaşlarını ve beni üzdüğünün farkında olduğunu söyledi. Zamanla hırçın davranışları azaldı ve arkadaşlarına daha yakın davranmaya başladı. Bu noktada drama dersinin de faydası oldu. Bu karakteri arkadaşlarından birinin canlandırmasını, diğer arkadaşlarının da gözlemleyip yorumlarını istedim. Yapılan yorumlardan hoşnut olmayan öğrencim daha duyarlı davranmaya başladı.”

TK3

Bu yazılanlardan çıkan sonuç dersler arası ilişkilerin önemli olduğudur. Öğretmenler sadece derste yaptıklarıyla yetinmemeli, işledikleri konuyu diğer alanlarla da ilişkilendirebilmelidir. Öğretmen bunun sonuçlarını ileriki zamanlarda alacaktır. Bu örnekte de öğretmen dersini drama ile ilişkilendirmiş ve sonuçları öğrencisi için faydalı olmuştur. Önemli olan öğrencinin empati yapabilmesi ve kendini eleştirebilmesidir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler kendilerini her açıdan değerlendirir ve olumlu yönlerini geliştirmeye çalışırken olumsuz yönlerini değiştirmeye çalışırlar.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Birinci alt probleme ait sonuçlar

MEB Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımları ile yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkiye ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine göre, kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği ortaya çıkmıştır. Çakmak'a (2010) göre ilköğretim Türkçe dersi öğretim programı öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlamaktadır.

Öğretmenler, dinleme alanı kazanımları yaratıcı düşünme becerilerini destekler sorusuna 4,15 ortalama ile “Katılıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin yüksek oranda katılıyorum diyerek cevap vermesi bize dinleme alanı kazanımlarının ne kadar önemli olduğunu gösterir.

Yaratıcılığın öğelerinden biri de iletişim becerileridir. Kişinin düşüncelerini karşı tarafa açık, net ve doğru aktarması gerekir. İnsanların karşı tarafın sorularını doğru yanıtlayabilmesi için konuşmacının sözünü kesmemesi, onu sabır ve saygıyla dinlemesi gerekir. Yaratıcılık bir bakıma sözcükler arasındaki ilişkidir. Kişinin kelimeler arasına gizlenmiş o hazineleri dışarı çıkarması gerekir. Bu hazinelerden biri metnin yardımcı fikirleri, bir diğeri ise metnin ana fikridir. Öğrencinin bunları anlayabilmesi ve doğru yorumlayabilmesi için öncelikle başkalarını rahatsız etmeden dinlemesi gerekir. Çünkü yaratıcılığın ilk adımlarından biri doğru ve etkili dinleme sürecidir. Öğretmenler de verdikleri cevaplar da iletişimin yaratıcı düşünme becerileri için önemli olduğu düşüncesinde birleşmişlerdir. Kısacası çıkan sonuçlar bizim düşüncelerimizi destekler niteliktedir. Öğretmenler de bu doğrultuda yanıt vermişlerdir.

Öğretmenler dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır ve dinlediklerindeki/izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediğini söylemişlerdir. Öğrenciler dinledikleri metinde bilmedikleri kelimeleri not alarak daha sonra öğretmenlerine sormakta, öğretmenler de o kelimenin geçtiği paragrafı tekrar okumaktadır. Böylece öğrenci metnin bağlamından hareketle tahmin yürütmektedir. Bu tahmin öncesinde görüldüğü üzere öğrenci bir sorunla karşılaşmıştır. Bu sorun bilmediği kelime karşısında ne yapacağını bilmemektir. Öğretmenin yönlendirmesi ile öğrenci metnin bağlamından kelimenin anlamını tahmin etme yoluna gitmiştir. Yani bu sorun

karşısında kaçmamış aksine sorunu fırsat bilip sonuca gitmek için çaba göstermiştir. Yaratıcı düşünme becerisine sahip olan kişilerden beklenen davranışlardan biri de budur. Kişi sorunlar karşısında kaçmayacak, bu sorunları kendisini geliştirmek için bir fırsat olarak değerlendirecektir. Bu sebeple verilen kazanımın yaratıcı düşünme becerisini desteklediği açıktır. Öğretmenler de verilen bu kazanımın yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği konusunda aynı fikirdedirler. Çoğunluğun katılıyorum şeklinde cevap vermesi de bunun kanıtıdır.

Bir diğeri de öğrencinin dinlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder kazanımıdır. Bu kazanım da öğrencinin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmektedir. Anahtar kelimeler bize metnin içeriği hakkında bilgi vermekte, bir bakıma metni özetlememize yardımcı olmaktadır. Öğretmenler de bu kazanımın yaratıcı düşünme becerisini desteklediğini söylemişlerdir.

Öğretmenler “Dinlenenin/izlenenin konusunu ve ana fikrini belirler.” Kazanımlarının yaratıcı düşünmeyi desteklediğini söylemişler, diğer kazanımlardan farklı olarak bu kazanımların kesin olarak yaratıcı düşünme ile bağlantılı olduğu konusunda birleşmişlerdir. Öğrenciler burada okunan ya da dinlenen bir metinden yeni bir sonuç ortaya çıkarmakta bu sonuçları da kendi düşünceleriyle ifade etmektedirler. Öğrenci bu sayede hem iraksak düşünecek hem de metnin ana fikrini belirlerken bütünü göz önünde bulunduracaktır. Konuyu ve ana fikri bulabilmek için öğrenci metin üzerinde düşünecek ve düşündüklerini kendi sözleriyle aktardığı için söz varlığı da zenginleşecektir.

Öğretmenler dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler ve dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği konusunda görüş bildirmişlerdir. Metin içerisinde sebep-sonuç ilişkileri gibi amaç-sonuç ilişkilerini de bulabilmek için öğrenciler sorular soracaktır. Yaratıcı bireylerin en önemli özelliklerinden biri de meraklı olmalarıdır. Burada öğrenci yapılan davranışın hangi amaçla yapıldığını sorgulayacak bu da yeni sorulacak olan soruların kapısını aralayacaktır. Böylece öğrencinin yaratıcı düşünme becerisi de gelişecektir. Aynı şekilde olayları kronolojik sıra içine koyarken de geniş düşünmek zorundadır. Öğrenci önce metnin içindeki olayları kendi içinde sıralayacak sonra onları akış sırasına koyacaktır. Bu çözüm yolu öğrencinin olaylar arasında ilişki kurmasını sağlayacak ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirecektir. Öğretmenler de

vermiş olduğu cevaplarda bu kazanımların yaratıcı düşünme becerilerini desteklediğini savunmuşlardır.

Öğretmenler dinlediklerindeki/izlediklerindeki örtülü anlamları bulur, dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur ve dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir kazanımlarına yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğrenciler örtülü anlamları bulmaya çalışırken metni irdeleyecek ve anlam yoğunluğuna bakacaktır. Metinde verilenle asıl verilmek istenene ulaşacak olaylar arasında ilişki kuracaktır. Öğrenci eski bilgileriyle yeni bilgilerini bütünleştirecek ve sonuca ulaşmaya çalışacaktır. Bizim amacımız da öğrenciye bilgiyi doğrudan vermemek, verilmek istenene öğrencinin kendi çabalarıyla ulaşmasını sağlamaktır. Bu kazanımlar sayesinde öğrenciler birtakım bilgilere öğretmenlerinin rehberliğinde ulaşacak ve yeni fikirler ortaya koyacaktır.

Sorular yaratıcılık için önemlidir, Yaratıcı birey çevresini keşfetme sürecinde sorular sorar ve o sorulara bulduğu cevaplara göre düşüncelerini yeniden şekillendirir. Öğrenciler günlük hayatında olduğu gibi etkinliklerde verilen metinlerde de sorular oluştururlar ve o soruların cevaplarını araştırdıkları bilgiler sayesinde cevaplarlar.

Öğrencilerin dinlediklerine/izlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapabilmeleri için metni iyi analiz etmeleri ve diğer metinlerle arasındaki ilişkilere bakmaları gerekir. Öğrenciler bu karşılaştırmalar sayesinde çok yönlü düşünecek ve olaylara farklı taraflardan bakacaklardır. Metinler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da onları bir sonuca götürecektir, bu sonuçlar sayesinde metinleri derinlemesine ele alabileceklerdir. Böylece öğrenci bildiklerinden yola çıkarak bilmedikleri hakkında yorum yapabilecek ve yeni sonuçlara ulaşacaktır. Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişilerde bizim de tam olarak beklediğimiz budur. Öğrenci ortaya herkesten farklı sonuçlar koyabilmeli, yeni fikirlerle sorunlara farklı çözüm yolları getirebilmelidir.

Yaratıcı düşünme becerisine sahip kişi kendini eleştirebilen, empati yapabilen kişidir. Öğrenci kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak kendindeki eksikliği görebilecek ve metindeki karakterle kendini karşılaştıracığı için empati yapabilecektir. Bu kazanımlar sayesinde öğrenci gelişecek ve yeni fikirleriyle çevresindekilere örnek olabilecektir. Öğrencinin ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretebilmesi de yine yaratıcı bir bireyde olması gereken özelliklerdendir.

Öğretmenler, metnin öncesi veya sonrasına ait öğrencilerin kurgular yapmasını ve olaylar üzerinden tahmin yürütmelerini isterler. Öğrenciler bu kazanımla beyin fırtınası tekniğini kullanabilecek ve ortaya birden fazla yeni ve özgün fikirler çıkacaktır. Yaratıcı düşünmeyi geliştiren tekniklerden biri de beyin fırtınasıdır. Bu sebeple bu kazanım öğrenciler için önemlidir. Öğretmen de kitaptaki etkinliklerle ya da kendi oluşturduğu etkinliklerle bu kazanımı zenginleştirip öğrenci için daha faydalı hale getirebilir. Burada amacımız öğrencinin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmekse eğer her türlü yeniliğe açık olmalı ve etkinliklerimizde de farklılıklar yapabilmeliyiz. Program öğretmenin esnetebileceği şekilde hazırlanmıştır. Öğrencilerimizin hazırbulunuşluk düzeylerini göz önünde bulundurarak etkinliklerimizi yeniden şekillendirebilir ve öğrencilerimizin yaratıcı düşünme becerilerini destekleyecek hale gelebiliriz.

Öğretmenler dinlediklerinde/izlediklerinde öznel ve nesnel yargıları ayırt eder kazanımına yaratıcı düşünme becerilerini destekler diyerek cevap vermişlerdir. Öğrencinin öznel ve nesnel yargıları ayırt etmesi için öncelikle bu ifadelerin ne anlama geldiğini bilmesi gerekmektedir. Burada öğretmenin kavram haritalarından faydalanması yerinde bir karar olacaktır. Kavram haritaları sayesinde öğrenciler temel bilgileri öğrenecek ve öğrendikleri arasında ilişki kurabilecektir. Bizim de amacımız öğrencinin eski bilgileri ile yeni bilgileri arasında bir bağ kurmasını sağlamaktır. Kazanımın etkili olabilmesi için etkinliklerle desteklenmesi ve doğru şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu şekilde yapıldığı takdirde alınan verim en üst seviyede olacaktır. Zaten öğretmenler de bu kazanımların yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı konusunda birleşmişlerdir.

Öğrenciler eski bilgiler ile yeni bilgiler arasında bağ kurarken ezbercilikten kurtulacak ve buluş yoluyla kendisi için gerekli olan bilgilere ulaşacaktır. Yaratıcılığın temel koşullarından biri de ezbercilikten kurtulmaktır. Çünkü ezber yaratıcılığı engelleyen en önemli faktörlerden biridir. Öğretmen ders esnasında öğrenciye hazır bilgileri vermeyecek, bilgiye giden yolu öğretecek ve sonuca öğrencinin ulaşmasını sağlayacaktır. Bunu yaparken adım adım gitmesinde fayda vardır. Bu adımlardan biri de her bir basamakta öğrenciye yönlendirici sorular sormak ve onu bildiği doğru cevaplar için ödüllendirmektir. Bu davranış sayesinde öğrenci diğer soruları cevaplamak için kendinde güç bulacak ve özgüveni yüksek olan bir birey haline gelecektir. Yaratıcı bir bireyin sahip olması gereken önemli özelliklerden birine de bu kazanım sayesinde ulaşmış olacaktır.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler çok yönlü düşünürler. Öğrenci metinler arası karşılaştırmalar yaparak ilişkileri saptar ve ona göre yorumlarda bulunur. Öğrenciye öncelikle metnin başlığı söylenir ve ondan içerik hakkında yorum yapması istenir. Böylece öğrenci metnin başlığından hareketle içerik hakkında bilgiler verecektir. Öğrenci vermiş olduğu bu bilgiler sayesinde derste kendini gösterecek ve sonraki zamanlarda daha fazla gayret gösterecektir. Öğrenci sadece bununla da yetinmeyecek bu kazanım sayesinde metne farklı başlıklar bulacak yani ortaya yeni bir ürün çıkaracaktır.

Öğrenci sadece dinlediği metni değerlendirmeyecek bu metni görsel/işitsel unsurlarla desteklemeye çalışacaktır. Dinlediği metinde geçen kahramanları televizyonda görmesi onun için önemlidir. Çünkü kafasında soyut olarak kalan bu kişiler görsellerle desteklendiği için somut hale gelecektir. Akıllı tahtaların hayatımıza girmesiyle beraber bu kazanım bizler için daha önemli hale gelmiştir. Öğretmen metni öğrencilere okumadan önce metinde adı geçen kahramanları onlara izletebilir. Olay, yer, zaman öğelerini yine bu görseller sayesinde öğrencilere verir. Sonrasında görselleri birleştirip ortaya bir hikâye çıkarması için öğrencilere görevler verilir. Böylece öğrenci olayları birleştirecek ve metin okunduktan sonra dinledikleri ile gördükleri arasında bir karşılaştırma yapacaktır. Yapacağı bu karşılaştırma ile tahminlerinin doğruluğunu görecektir ve yorumlarını o doğrultuda yapacaktır. Öğretmenin öğrenciyi masallara ve bilim-kurgu filmlere yönlendirmesinin sebeplerinden biri de budur. Öğrenci gördüklerinden hareketle dinleyecekleri konusunda tahminlerde bulunur, bu sayede yaratıcı düşünme becerileri gelişir.

Öğretmenler şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder ve dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır kazanımlarına yaratıcı düşünme becerilerini destekler diyerek cevap vermişlerdir. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek için öğrencilere bol bol soru sormamız gerekir. Böylece öğrenci hayatı ve çevresindekileri sorgulayacak bilgiyi hazır halde almayacaktır. Bizim de öğrenciden beklediğimiz budur. Yapılandırmacı sistemin hayatımıza girmesiyle birlikte artık öğrenciler ezberi bırakmış, bilgiye kendi imkânları ve öğretmen yönlendirmeleriyle ulaşmaya çalışmaktadır. Öğrenciye dinlediği metin için soracağımız önemli sorulardan bazıları şunlardır:

1. Buraya kadar anlatılanlardan neler çıkardın?
2. Dinlediklerinde eksik bulduğun yönler nelerdi?

3. Daha verimli bir anlatım için neler yapılabilir?

Öğrenciye bu sorular yöneltildiği takdirde, öğrenci dinlediği şiir veya metinde kendi duygularını rahat ifade eder. Şiirin veya metnin ana fikrini belirten öğrenci söz varlığından yararlanır. Bu sayede öğretmen öğrencisinin kelime hazinesini de öğrenme fırsatı bulacaktır. Bu anlatım arkadaşlarınkinden daha farklı olacaktır. Çünkü öğrenci kendi düşüncelerini açığa çıkarmaya ve sonuca ulaşmaya çalışmaktadır. Öğrenci ana fikre ulaşmaya çalışırken birden fazla yol kullanır. Kimi yardımcı fikirlerden hareketle ana fikre ulaşmaya çalışırken, kimi verilen anahtar kelimelerle ana fikre ulaşmaya çalışır. Burada önemli olan öğrencinin yaratıcılığını kullanıp kullanmadığıdır. Yaratıcı öğrenci metni veya şiiri iyi tahlil eder ve kendi görüşlerini yansıtarak birden fazla çözüm yoluna gider. Diğer öğrenciler ise yönlendirmeye ihtiyaç duyarlar. Burada öğretmenin takınacağı tavır öğrenci için belirleyici unsur olacaktır. Öğretmen bu kazanımı doğru kullanmak için bilgiyi öğrenciye hazır halde vermemeli onun sonuca ulaşabilmesi için gidiş yollarını göstermelidir. Burada öğretmenler de aynı fikirdedir. “Şiirin ana duygusunu açıklar.” kazanımı onların vermiş oldukları cevaplarda görüldüğü üzere yaratıcı düşünme becerilerini desteklemektedir.

Öğretmenler dinlediklerini/izlediklerini dil ve anlatım yönünden, içerik yönünden değerlendirir ile dinlediği/izlediği kişiyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirir kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği konusunda görüş birliğine varmışlardır. Öğrencinin metni dil ve anlatım yönünden, içerik yönünden değerlendirmesi için öncelikle dinlediğini ve okuduğunu iyi analiz etmesi gerekir. Burada öğrenciye bir problem durumu verilir. Problem yazılır ve sorunu çözebilmesi için cevapları art arda sıralaması beklenir. Öğretmen burada yaratıcı düşünme becerileri tekniklerinden biri olan balık kılıçından faydalanacaktır. Öğrenci böylece olaylara bütün olarak bakmasını öğrenecek, sonraki aşamada problemin alt basamaklarına yorumlar getirecektir. Bu teknik onun metni ve şiiri daha iyi kavraması için faydalı bir uygulamadır. Bu durumda iki düşünme becerisi ortaya çıkacaktır. Bunlardan biri yaratıcı düşünme bir diğeri ise analitik düşünmedir. Her ne kadar ikisi birbirinden bağımsız olarak görünse de analitik düşünme yaratıcı düşünmenin tamamlayıcısıdır. Analitik düşünmede öğrenci fikirlerini ve uygulamalarını birleştirir. Eğer öğrencimizi daha fazla geliştirmek istiyorsak bu uygulamasını yaratıcı düşünme becerilerini kullanarak desteklemesini isteriz.

Gerek analitik düşünmede gerekse yaratıcı düşünmede sorunun çözümü tek değildir. Birden fazla çözüm yolu vardır. Biz bunlardan kendimiz için en uygun olanını seçeriz. Bu kazanımı gerçekleştirmek için öğrenci öncelikle sorunun tanımını yapar daha sonra metni içerik ve dil ve anlatım yönünden değerlendiririz.

Öğrenci dinlediği/izlediği kişiyi beden ve sesini kullanma becerileri bakımından değerlendirir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar ifadesi öğretmenler tarafından olumlu bulunmuş fakat diğer iki kazanım kadar yüksek bir ortalamaya sahip olamamıştır.

Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler doğru kestirmelerde bulunurlar. Öğrenci karşıdaki kişinin hareketlerine bakarak onlar hakkında olumlu ya da olumsuz bir yorumda bulunur. Bu görüşünü de ders esnasında söyler.

Öğretmenler dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediğini söylemişlerdir. Öğrencilerin yeni öğrendiklerinden hareketle bilgilerini başka yerlerde kullanmaları olumlu bir davranıştır ve yaratıcı düşünme becerilerini de desteklediği söylenebilir. Bu kazanımla beraber ya öğrenci dinlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerinin anlamlarını metnin bağlamından çıkaracak ya da sözlüğe bakarak anlamları araştıracaktır. Bu kazanımın öğrenciyi araştırmaya yönlendirmesi bizim için önemlidir. Yaratıcı düşünme becerilerinin gelişebilmesi için öncelikle araştırmacı bir kişiliğe sahip olmak gerekir. Çünkü yaratıcılığın temelinde merak ve sorgulama vardır. Öğrencilerin bu kazanımla beraber yeni ve farklı cümleler kurmaları verimli bir çalışmadır. Yeni öğrendiği bilgileri hemen pekiştirmeleri bilginin unutulmasının önüne geçecektir. Aynı zamanda öğrencilere öğrendiklerinin uygulanabilirliğini de gösterecektir. Öğrenci kurmuş olduğu cümlede kelime, deyim ve atasözlerinin uygun olup olmadığına bakacak kendisini eleştirebilecektir. Öğretmenler de bu konuda ortak bir karara varmış kazanımın yaratıcı düşünmeye katkı sağladığını söylemişlerdir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerin en önemli özellikleri kendilerinde olan eksikliğin farkına varmaları ve bu eksikliği tamamlamak için çaba göstermeleridir.

Öğretmenler, dinlediklerinden/izlediklerinden hareketle yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur ile yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine katılır kazanımlarına yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrenciler yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturarak bir ürün ortaya

koyacaklar ve kendilerini geliştirme fırsatı elde edeceklerdir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişiler kendi kararlarını kendileri verebilir ve kendilerini geliştirecek etkinliklere katılabilirler. Bu etkinliklerden biri de onların hayal dünyalarını geliştirecek sanat ve bilim etkinlikleridir. Öğrenciler bilim etkinliklerinde ortaya konan projelerden etkileneceklerdir. Bu etkilenmenin sonucunda kendileri de yeni bir ürün ortaya koymak isteyeceklerdir. Bu aşamada öğretmenin desteği öğrenci için önemlidir. Etkinliklere beraber katılmaları öğrenci için daha faydalı olacaktır. Eğer öğrencilerin bizleri örnek almalarını istiyorsak öncelikle aldığımız karar ve yaptığımız uygulamalarla onların yanında olduğumuzu göstermemiz gerekir. Eğitimde yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesi öğrenci için önemli bir ilkedir. Öğrenciler bu kazanım sayesinde istek ve beğenilerini ortaya koyabilecek yaparak yaşayarak öğrenecektir.

Dinleme, dört temel dil becerisinden bir tanesidir. Okuma, yazma ve konuşma becerilerinde olduğu gibi üzerinde ısrarla durulması gereken bir beceridir. Yapılandırmacı eğitim sistemiyle beraber öğrenciler bilgiyi sorgulayan taraf, öğretmen ise bilgiyi sorgulatan taraf durumuna gelmiştir. Dinleme alanının önemi de bu eğitim sistemiyle beraber ortaya çıkmıştır. Amacımız öğrenciyi hayata hazırlamak ve bu hazırlık sürecinde ona yardımcı olmaktır. Dinleme alanı kazanımları da öğrenciyi hayata hazırlayan önemli kazanımlardır. Öğrencilere dinleme metinleri verilmez ve öğretmen o metinleri kendisi okur. Bu süreçte öğrencinin sessiz olması ve konuşanı saygı ile dinlemesi gerekir. Günlük hayatımızda da böyledir. Doğru iletişim kurmanın yolu karşımızdakini dinlemek ve söylediklerini doğru yorumlamaktan geçer. Öğrenci bu kazanımı günlük hayatında da rahatlıkla uygulayabilir. Zaten amacımız öğrencinin öğrendiklerini günlük hayatına aktarabilmesi ve olaylara derste öğrendiği tarafından bakabilmesidir. Öğretmen burada öğrencileri yönlendirir. Metni takip etmesini, metni içerik ve dil anlatım yönünden değerlendirmesini ister. Ayrıca metni dinlerken iyi takip etmesini çünkü metinle ilgili sorular sorulacağını sözlerine ekler. Burada öğrenci öğretmenin yönlendirmelerinden hareketle doğruyu bulur ve öğrendiklerini hayatında uygulamaya başlar. Bu şekilde öğretmen amacına ulaşır.

Kazanımların bir diğer özelliği de öğrencileri işbirliğine yönlendirmesidir. Kazanımlar sayesinde öğrenciler grup çalışması yapar ve kendini orada gösterme imkânı bulur. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip insanlardan beklenen en önemli hareket de bu liderlik özelliğidir. Grup çalışması sayesinde öğretmen öğrencilerin çalışmalarını kontrol eder ve öğrenciler hakkında yorum yapabileme imkânını da elde etmiş olur. Onlar

hakkında edindiği fikirler de hazırlayacağı etkinlikler ve seçeceği kazanımlar için birer basamaktır.

Fakat burada hazırlanan kazanımlar kadar kazanımlar doğrultusunda seçilecek etkinliklerin de önemi büyüktür. Çalışma kitaplarında kazanımları destekleyen etkinlikler vardır. Öğretmenler bu etkinlikler sayesinde öğrencileri yönlendirir. Bu yönlendirme onlar için önemlidir. Eksik görülen noktalarda öğretmenler devreye girer ve eksikleri tamamlamaya çalışır. Hazırlayacağı ek etkinlikler sayesinde kazanımlar öğrenciler için daha faydalı bir hale gelir. Bu noktada önemli olan öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerini bilmek ve onların ne kadar gelişebileceği konusunda bir fikre sahip olmaktır. Kazanımlar bize burada fikir verirler. Bunlardan biri “öğrenciler şiir dinletilerine katılır.” kazanımıdır. Derste dinleme alanı kazanımları doğru bir şekilde öğrencilere uygulanırsa öğrenciler de öğrendiklerini günlük hayatında kullanır. Bu kazanımla beraber öğretmenlerinin yönlendirmeleriyle beraber bu dinletilere katılır ve sonrasında yorumlar yaparlar. Bu yorumlar onların sorgulama becerilerinin geliştiğinin en açık kanıtıdır. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerden beklenen bir diğer özellik de budur. Ezbercilikten uzak olmaları her şeyi sorgulamalarıdır. Çünkü ezber öğrenciyi köreltir ve yaratıcılık önünde en büyük engeldir.

Bu kazanımlar sadece öğrenciler için değil öğretmenler için de bir fırsattır. Öğretmen kazanımları sorgular ve öğrenciler için uygun görmedikleri etkinlikleri düzenler ya da yeni etkinlikler hazırlar. Bu etkinlikler hazırlanırken de öğrencilerden yardım ister. Bu yardımla beraber öğrenciler de kendilerini geliştirme fırsatı yakalar ve öğretmenleriyle beraber ortak bir etkinlik hazırlarlar. Yaratıcı düşünme becerilerinde önemli olan sorunlar karşısında pes etmemek, o sorunları fırsata çevirmektir. Öğrenciler hazırlanan bu etkinlik sayesinde hem paylaşmayı öğrenir hem de grup bilincini yakalar. Buradaki paylaşım bilgi paylaşımıdır. Yaratıcı düşünen birey bilgilerini paylaşabilen merak ettiklerini karşı tarafa rahatlıkla sorabilen kişilerdir. Ayrıca öğrenciler soruna çözüm yolları bulmak istediklerinden olaylara tek yönlü bakmazlar. Olaylara çok yönlü bakmayı bilen bir birey için yaratıcı düşünme becerileri önündeki en büyük engel olan işleve takılma sorunu ortadan kalkar. Çünkü birey elindekilerle yeni ve farklı bir şeyler yapmaya çalışır.

Bu anlatılanlardan yola çıkarak dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği sonucunu çıkarmak zor değildir. Soruları yönelttiğimiz öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar da görüşümüzü destekler niteliktedir. Bu kazanımlar sayesinde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri gelişecek ve hayatı

sorgulayabileceklerdir. Bu sorgulama kazanımların amacına ulaşmış olduğunun birer kanıtıdır.

5.2. Birinci alt probleme ait öneriler

MEB Türkçe öğretim programında yer alan dinleme alanı kazanımları yaratıcı düşünme becerilerini desteklemektedir. Fakat kazanımların amaca hizmet edebilmesi hazırlanacak etkinliklerle desteklenmesine bağlıdır. Dinleme alanı kazanımlarında yer alan 42 kazanım için ayrı ayrı ve bol miktarda etkinlikler hazırlanmalıdır. Öğrenciler bu etkinlikler sayesinde kendilerini geliştirme fırsatını elde edebileceklerdir.

Öğretmen metni işlerken öncelikle çalışma kitabında yer alan etkinlikleri gözden geçirmelidir. Ancak bu sayede kazanımların amaca hizmet edip edemeyeceğini kestirebilir. Eğer etkinlikler yetersiz kalırsa öğretmen öğrencinin hazırbulunuşluğunu göz önünde bulundurarak ek etkinlik tasarlar. Uzmanlar da bu konuya dikkat etmeli dinleme becerilerini diğer becerilerden ayıran kazanımları hazırlama yoluna gitmelidir. Ayrıca bu kazanımlar ek etkinliklerle uzmanlar ve öğretmenler tarafından desteklenmelidir.

5.3. İkinci alt probleme ait sonuçlar

MEB Türkçe dersi öğretim programı 6.7.8. sınıf dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısı hakkında Türkçe öğretmenlerinin görüşleri; cinsiyet, kıdem, mezun oldukları okul, öğrenim durumu değişkenlerine göre bir farklılık göstermemektedir.

Sonuçlar incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında erkek Türkçe öğretmenlerinin %43'ünün yüksek, 51,9'unun çok yüksek düzeyde, kadın Türkçe öğretmenlerinin %47,9'unun yüksek, %42,3'ünün ise çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu sonuç dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar görüşünün cinsiyete göre değişmediğinin en açık kanıtıdır.

Veriler hizmet yılı değişkenine göre incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında 1-5 yıl çalışan arasında çalışan öğretmenlerin %28,6'sının yüksek, %53,6'sının çok yüksek düzeyde, 6-15 yıl arasında çalışan öğretmenlerin %47,7'sinin yüksek, %47,7'sinin çok yüksek düzeyde katıldığı görülmüştür. Ayrıca 16 yıl ve üstü çalışan öğretmenlerin %50,9'unun yüksek, %43,9'unun çok yüksek düzeyde olumlu fikir belirttikleri görülmektedir. Çıkan bu sonuç da dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı görüşünün hizmet yılına göre değişmediğini ortaya koymaktadır.

Veriler mezun olunan bölüm değişkenine göre incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında erkek Türkçe öğretmenliği bölümü mezun öğretmenlerin %40,5'inin yüksek, 51,2'sinin çok yüksek düzeyde, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği mezunu öğretmenlerin %42,9'unun yüksek, %50'sinin'ünün ise çok yüksek, Türk dili ve edebiyatı bölümü mezunu öğretmenlerin %53,8'inin yüksek, % 40,4'ünün çok yüksek düzeyde olumlu fikir belirttikleri görülmektedir. Elde edilen bu veriler dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı görüşünün mezun olunan bölüme göre değişmediğini göstermektedir.

Veriler öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde; dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerisine katkısı hakkında Lisans mezunu olan Türkçe öğretmenlerinin %44,5'inin yüksek, 48,9'unun çok yüksek düzeyde, Lisansüstü öğrenimini tamamlayan Türkçe öğretmenlerinin %53,8'inin yüksek, %30,8'inin ise çok yüksek düzeyde olumlu fikir belirttikleri görülmektedir. Çıkan sonuçlar diğerlerinden farklı değildir. Dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği görüşü öğrenim durumuna göre değişmemektedir.

MEB dinleme alanı kazanımları yaratıcı düşünme becerilerini desteklemektedir ve öğretmenlerin bu görüşü cinsiyet, kıdem, mezun olunan bölüm, öğrenim durumuna göre değişmemektedir.

5.4. İkinci alt probleme ait öneriler

MEB Türkçe dersi öğretim programında yer alan dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği konusunda öğretmenler ortak karara varmışlardır. Bu kazanımların öğrenciler için faydalı olacak şekilde hazırlandığının en iyi kanıtıdır. Bu kazanımlar MEB Türkçe dersi öğretim programında yer almaya devam etmeli hatta kazanımlar geliştirilmelidir.

5.5. Üçüncü alt probleme ait sonuçlar

Türkçe öğretmenlerinin MEB Türkçe dersi öğretim programında yer alan 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünmeye ilişkin katkısına yönelik görüşlerini öğrenmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Bu sorular sonunda bazı kategoriler bulgulanmıştır. Bunlar: Dinleme alanı kazanımları ve yaratıcılık, yaratıcı düşünme, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi ve düşünme becerileri geliştirmedir. Görüşme sonunda ortaya dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklediği fakat etkinliklerin yetersiz kaldığı çıkmıştır. Öğretmenler bu kazanımların yaratıcı

düşünme becerilerini desteklediğini fakat etkinliklerin yetersiz olduğunu söylediler. Bu eksikliği de hazırlamış oldukları etkinliklerle gidermeye çalıştıklarını vurguladılar. Bu eksikliği giderirken hazırladıkları etkinliklerde bazı noktaları göz önünde bulundurduklarını sözlerine eklediler. Dinleme alanı kazanımları ile yaratıcı düşünme becerileri arasında önemli bir ilişki vardır. Öğrenciler bu kazanımlar sayesinde gelişir ve olaylara çok yönlü bakmayı öğrenir. Dersler arası ilişkilendirme de yine bu kazanımlar sayesinde ortaya çıkmıştır. “Metinler arası karşılaştırmalar yapar.” kazanımı da bunun en açık göstergesidir.

Görüşme sonunda düşünme becerileri kavramları da ortaya çıkmıştır. Dinleme alanı kazanımları sayesinde öğrenci sadece yaratıcı düşünme becerileri değil yansıtıcı ve eleştirel düşünme becerilerine de sahip olmaktadır. Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar da bunu kanıtlar niteliktedir. Öğrenci kendisini kahramanın yerine koyarak olaylara onun penceresinden bakmayı öğrenir. Bu kazanımla birlikte eksiklerini ve hatalarını da görmüş olur. Bu da beraberinde eleştirel düşünmeyi getirir. Yaratıcı düşünme becerilerine sahip kişilerden beklenen temel davranışlardan biri de kendini ve çevresindekileri olumlu ya da olumsuz şekilde eleştirebilmesidir. Kişi ancak bu sayede kendini geliştirir ve olaylara tarafsız bakmayı öğrenir.

Görüşme sorularının sonunda ortaya çıkan bir diğer kavram ise öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleridir. Öğrenciler bir konuyu öğrenirken diğer bir konu hakkında da yorum yapabilmelidir. Eğer öğrencinin ön bilgilerinde bir sıkıntı varsa yeni konuyu öğrenirken zorlanacak ve yaşadığı özgüven eksikliğinden dolayı var olan bilgilerini de ortaya çıkaramayacaktır. Bu sebeple öğretmen dikkatli olmalı bir konuya geçmeden önce öğrencinin önceki konular hakkında neler bildiğini ortaya çıkarabilmelidir. Bu sayede öğrencisinin eksiklerini tamamlayabilecek ve onu hayata hazırlayabilecektir.

Sonuç olarak bu kavramların ortaya çıkmasını sağlayan 42 kazanımdan yola çıkarak hazırlanan görüşme sorularıdır. Görüşme sonunda 6 kadın ve 7 erkek öğretmen bir noktada birleşmişlerdir. Bu nokta da dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerini desteklemesidir. Fakat ısrarla üzerinde durdukları konu dinleme alanı kazanımlarının geliştirilmesi gerektiğidir. Kazanımlar geliştirilmeli ve etkinlikler kazanımlara göre şekillendirilmelidir. Bu şekillendirme yapılırken öğrenciler ön plana alınmalı ona göre hareket edilmelidir.

5.6. Üçüncü alt probleme ait öneriler

Uzmanlar kazanımlar doğrultusunda etkinlikleri hazırlamaya gayret etmeli ve etkinlikler zenginleştirilmelidir. Ayrıca dinleme alanı kazanımları okuma, yazma ve konuşma becerilerine göre daha kapsamlı olmalıdır. Çünkü bu dört temel beceriyi birbirinden ayırt edecek farklı kazanımlar bulunmamaktadır. Dinleme becerisi kapsamlı bir şekilde hazırlanır ve etkinliklerde somut örneklere ağırlık verilirse öğrenciler daha fazla gelişebilir.

5.7. Araştırmacılara öneriler

1. Bu araştırma daha geniş örneklemlere ve farklı eğitim bölgelerinde uygulanabilir.
2. Öğretmenler üzerinde yapılan bu araştırma okulun diğer bir paydaşı olan ailelere de uygulanabilir.
3. Öğretmenlerin öğretim programlarını uygularken karşılaştıkları sorunlar araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Alkan, C., D. Deryakulu ve N. Şimşek. (1995). Eğitim Teknolojisine Giriş, Ankara

Arslan, M. (2007). Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt 40 Sayı 1, 41-61

Ayaz Can, Hülya ve Semerci, Nuriye. (2007). Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 145

Bal, Belgin, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/9 Summer 2014, p. 247-257, ANKARA-TURKEY Volume 9/9 Summer 2014, p. 247-257, ANKARA-TURKEY

Barın, M. (2002). Yabancı Dil Öğretiminde Dinleme Becerisinin Önemi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 28–29, Haziran-Aralık, s. 17–22.

Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1998). Genel Öğretim Metotları. Konya: Öz Eğitim Basım Yayın Dağıtım Limited Şirketi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Geliştirilmiş 12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Çakmak, Gülsüm. (2010). İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Öğretim Programının Öğrencilerin Yaratıcı Düşüncelerini Geliştirmeye Yönelik Öğretmen Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ

Çeçen, M.Akif, Yıldız, Nurettin. (2015). Dinleme Kaynağının Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi, Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, s: 15, Sayfa: 120-133

Çelik, İlkay Başçam. (2011). İlköğretim II. kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öyküleyici Metinlerin Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırma Açısından İncelenmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), MEÜEBE

Demirel, Özcan. (1999). Öğretme Sanatı, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Özcan ve Şahinel, Melek. (2006). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi, 7. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Demirel, Ö. (2007). Eğitimde Program Geliştirme, Pegem Yayıncılık, Ankara

Demirel, Özcan. (2010). Eğitimde Program Geliştirme, Pegem Yayıncılık, Ankara

Doğan, Yusuf. (2010). Dinleme Becerisini Geliştirmede Etkinliklerden Yararlanma, TÜBAR-XXVII

Doğan, Yusuf. (2012). Dinleme Eğitimi, 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Durukan, Erkan. (2005). İlköğretim İkinci Kademe (2005) Türkçe Dersi Öğretim Programında Genel Amaçlar – Hedef/Kazanımlar İlişkisi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

Ekinci Çelikipazu, Esra; Aktaş, Elif .(2011). “MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi/Examination of Texts at MEB 6, 7 and 8. Grade Turkish Course Textbooks According to Value Transmission”,TURKISH STUDIES–International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, Volume 6/2

Epçaçan, Cevdet ve Erzen, Melih. (2008). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı ¼

Er, Onur. (2011). İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı Dinleme/İzleme Alanının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi

Erdem, Eda. (2001). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi SBE Ankara

Erdem, Eda ve Demirel, Özcan. (2002). Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, s: 23 Sayfa: 81-87

Ersoy, Esen ve Başer, Neşe. (2009). İlköğretim 6.sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeyleri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, s: 128-137

Forrester, V. and Hui, A. (2007). "Creativity in the Hong Kong classroom: What is the contextual practice?", *Thinking Skills and Creativity* 2, c. 2, s.s. 30-38.

Gözütok, Dilek. (2004). *Öğretmenliği Geliştiriyorum*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Güneş, F. (2011). "Dil Öğretim Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar", *Mustafa Kemal Üniversitesi*, c.8, Sayı: 15, s.s. 123-148

Güneş, F. (2013). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*, (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Halpin G. and Torrance, E.P. (1974). "Relationship between creative thinking and a measure of the creative personality", *Educational and Psychological Measurements*, 34, 75-82.

Haven, G.A. (1965). "Creative thought, productivity and the self concept", *Psychological Reports*, 16, 750-752.

Kale, Nesrin. (1993). "Üç Düşünsel Yeti: Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme, Problem Çözme". *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, Mayıs/Haziran, Sayı:28, S:24-27

Kaptan, F.(1989). *Fen Öğretiminde Kavram Haritası Yönteminin Kullanılması*, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, S: 14, Sayfa: 95-99

Kaptan, F. (1998). *Fen Öğretiminde Kavram Haritası Yönteminin Kullanılması*, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, s: 14, Sayfa: 95-99

Kaptan, Fitnat ve Hünkâr Korkmaz. (2001). "İlköğretimde Fen Bilgisi Öğretimi". MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı. *İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı*. Modül 7.

Karadağ, Özay. (2012). "Anlama Becerileri Açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı 6.7.8. Sınıfları' na Eleştirel Bir Bakış", *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 36, Sayı: 1

Karadüz, Adnan. (2009). *Türkçe Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarının "Yapılandırmacı öğrenme" Kavramı Bağlamında Eleştirisi*, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (1), ss: 189-210

- Karasar, Niyazi.(2002). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Kitabevi
- Kavcar, Cahit, F.Oğuzkan ve S. Hasırcı. (2016). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi, 9. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık
- Kıroğlu, K. (2006). Öğretenler ve öğrenenler için ek açıklamalarla yeni ilköğretim programları (1-5. Sınıflar), Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Koray, Ö. (2003). Fen eğitiminde yaratıcı düşünmeye dayalı öğrenmenin öğrenme ürünlerine etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Koray, Özlem. (2004). Fen Eğitiminde Yaratıcılık Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Sayı: 40, Sayfa: 580-599
- Koray, Ö. (2005). Altı Şapkalı ve Nitelik Sıralama Tekniklerinin Fen Derslerinde Uygulanmasına Yönelik Öğrenci Görüşleri, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı: 43, ss: 379-400
- MEB (2000). İlköğretim kurumları fen bilgisi dersi öğretim programı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Tebliğler Dergisi, Kasım sayısı Ankara.
- MEB (2004) İlköğretim Türkçe dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2004). Fen ve Teknoloji Dersi Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı,
- MEB (2005). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6-8. Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2009). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5.Sınıflar), Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi
- Melanlıoğlu, Deniz. (2012). Türkçe Öğretiminde Ayrıştırıcı Dinlemeyi Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Önerisi, Sayfa: 56-68

Mutluer, Celal. (2013). “Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği)

Özby, Murat. (2005). Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özby, Murat (2009). Dinleme Eğitimi. Ankara: Öncü Basımevi

Özben, Şüheda ve Argun, Yasemin. (2005). Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sayı: 18, Sayfa: 16-23

Özden, Y. (2000). Öğrenme ve Öğretme, : Pegem A Yayınları, Ankara.

Özden, Y. (2005). Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Özel, Ali ve Bayındır, Nida. (2008). Yapılandırmacılık anlayışa Göre Sınıf Yönetimi, 1.Baskı, Ankara: Pegem Akademi Öncü Basımevi

Öztürk, Ergün. (2001). Yaratıcılık ve Eğitim, Sayfa: 160-164

Polıcar, L. (2008). “How interdisciplinary methodology improves motivation, creativity and critical Thinking”, Doctor of Education, Northcentral University, Minnesota.

Rıza, E. T. (2001). “Yaratıcılıkta Neler Aranır”. Yasadıkça Eğitim. 72, 8-15.

Samurçay, N. (1983). Zeka ve Yaratıcılık. Eğitim ve Bilim. 8 (45), 4-12.

San, İ. (1979). Sanatta Yaratma, Çocukta Yaratıcılık. (2. Baskı) Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Senemoğlu, N. (1999). İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme El Kitabı: Öğrenme Ürünleri ve Öğretimi, Burdur.

Senemoğlu, Nuray. (2001). “Öğrenme Ürünleri ve Eğitimi”. MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı. İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı. Modül 2.

Soylu, H. (2004). “Fen Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: Keşif Yoluyla Öğrenme”, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Sungur, N. (1992). Yaratıcı Düşünce. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Sungur, N. (1997). Yaratıcı Düşünce, 2. Baskı, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Taşkaya, S. Musa. (2014). Konuşma Eğitimi, Muammer Yılmaz, Yeni Gelişmeler Işığında Türkçe Öğretimi, Sayfa: 43-75, Ankara: Pegem Akademi
- Taşpınar, Mehmet. (2008). Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri, 3.Basım, Ankara: Data Yayınları
- Tekin, Murat ve Taşgın, Özlem. (2008). Niğde Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, Sayfa: 207
- Temur, Turan. (2010). Dinleme Metinlerinden Önce ve Sonra Sorulan Soruların Üniversite Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Beceri Düzeyine Etkisi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:29, Sayfa: 303-319
- Torrance, E.P. (1962). Guiding creative talent. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Tüzel, Sait.(2014). Dinleme Eğitimi, Muammer Yılmaz, Yeni Gelişmeler Işığında Türkçe Öğretimi, 17-40, Ankara: Pegem Akademi
- Ülgen, Gülten. (1994). Eğitim Psikolojisi: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, Kuramlar ve Uygulamalar. Ankara: Lazer Ofset,
- Ülgen, Gülten ve Tülay Üstündağ. (2002). “Zekâ ve Yaratıcı Eğitim Sürecinde Öğrenme Ortamı”. Eğitimde Zeka ve Yaratıcılık. Bilgi, Belge, Kılavuzlar. Türkiye Zeka Vakfı ve MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara: MEB Basımevi, s. 58-71
- Ünalın, Ş. (2001). Türkçe öğretimi (2. Baskı). Ankara: Nobel.
- Ünalın, Ş. (2006). Türkçe öğretimi (5. Baskı). Ankara: Nobel.
- Üstündağ, Tülay. (2002). Yaratıcılığa Yolculuk, 1.Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık
- Yalçın, Alemdar. (2006). Türkçe Öğretim Yöntemleri, Ankara: Akçay Yayınları.
- Yaşar, Şefik. (1998). “Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci.” VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Konya: Selçuk Üniversitesi

Yavuzer, H.S. (1996). Yaratıcılık. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Yenilmez, K. Yolcu, B. (2007). “Öğretmen Davranışlarının Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Gelişimine Katkısı”. Sosyal Bilimler Dergisi. (18), 95-105. [Erişim tarihi: 20.04.2009]: www.manas.kg/pdf/sbdpdf18/07_Yenilmez.pdf

Yıldırım, Ramazan. (1998). Yaratıcılık ve yenilik. (1. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. (1999) Nitel Araştırma Yöntemleri Ankara: Seçkin Yayınevi

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK 1:

6. 7. 8. SINIFLAR DİNLEME KAZANIMLARI DEĞERLENDİRME ANKETİ

Sevgili Öğretmenler; bu anket Türkçe dersi öğretim programındaki (6,7,8) sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine olan katkısının değerlendirilmesi bağlamında yürütülen bilimsel bir araştırmayla ilgilidir. Bu formdaki sorulara vereceğiniz cevaplar Türkçe dersinin eğitim programının geliştirilmesine, dersle ilgili daha etkili bir öğretim süreci oluşturmaya yönelik önlemlerin alınmasına katkı sağlayacaktır. Sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

BÖLÜM I: KİŞİSEL BİLGİLER

- 1- **Cinsiyet** Erkek Kadın
- 2- **Hizmet yılınız** 1 – 5 6 – 15 16 yıl ve üstü
- 3- **Mezun olduğunuz okul**
  - Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü
  - Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
  - Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
  - .....
- 4- **Öğrenim Durumunuz**
  - Lisans Yüksek Lisans Doktora

Araştırmacı:

Danışman Öğretim Üyesi:

Ebru ALDIĞ

Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN

BÖLÜM II: TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (6,7,8) SINIFLAR DİNLEME ALANI KAZANIMLARI

Ankette bulunan her bir ifadeyi okuduktan sonra düşüncelerinizi size ayrılan yerler üzerinde işaretleyiniz

A- ÖĞRENME ALANI DİNLEME İZLEME	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1- Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
2- Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					

3- Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
4- Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
5- Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
6- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
7- Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
8- Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini ana duygusunu belirler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
9- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki yardımcı fikirleri duyguları belirler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
10- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki olayı yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
11- Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
12- Dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
13- Dinlediklerindeki/ izlediklerindeki örtülü anlamları bulur kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
14- Dinlediklerini/izlediklerini kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					

15- Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
16- Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
17- Dinlediklerinde/izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
18- Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
19- Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu düşünce ve hayalleri yorumlar kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
20- Dinlediklerinde/izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
21- İpuçlarından hareketle dinlediklerine/izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
22- Dinlediklerinin/izlediklerinin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
23- Dinlediklerinin/izlediklerinin başlığı/adı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
24- Dinlediği/izlediği metne farklı başlıklar bulur kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
25- Görsel/işitsel unsurlarla dinledikleri/ izledikleri arasında ilgi kurar kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
26- Şiir dilinin farklılığını ayırt eder kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					

27- Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
28- Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
29- Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
30- Dinlediklerini/izlediklerini dil ve anlatım yönünden değerlendirir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
31- Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
32- Dinlediği/izlediği kişiyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
33- Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
34- Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
35- Tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanıltmacaları ezberler/ kullanır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
36- Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
37- Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
38- Dinlediklerinden/ izlediklerinden hareketle yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
39- Yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine dinleyici/izleyici olarak katılır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					

40- Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
41- Çok yönlü iletişim araçlarındaki yayınlardan ilgi kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar. İstek ve ihtiyaçlarına uygun olanlarını takip eder kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					
42- Kaset, CD, film vb. kaynaklardan kişisel arşiv oluşturur kazanımı yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağlar.					

EK 2:

GÖRÜŞME FORMU

Değerli öğretmenim,

6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısını değerlendirmek amacıyla yaptığım araştırmaya temel oluşturacak bilgileri toplamak için sizin değerli görüşlerinizi almak istiyorum.

Yardım ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Ebru ALDIĞ

Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgiler

A-Cinsiyet

B-Hizmet yılınız

Sorular

1- Yaratıcı düşünmeyi açıklayınız.

2- Türkçe dersi 6.7.8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarını, yaratıcı düşünme becerisini kazandırması bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Yeni bir ürün ortaya koymaya yönelik kazanımlar var mı? Açıklayınız.

- Dinleme alanı kazanımları, öğrencilerde farklı düşünebilme ve önyargılarını kırabilme becerisi geliştirebilir mi? Açıklayınız.

- Dinleme alanı kazanımları sayesinde öğrenciler esnek düşünebilir ve sentez yapabilirler mi? Açıklayınız.

- Öğrencileri meraklandırarak ve onları araştırmaya yönlendirecek kazanımlar var mı? Açıklayınız.

3- Dinleme alanı kazanımlarının seçimi ve uygulanması sırasında hangi konulara dikkat etmektesiniz? Açıklayınız.

- Dinleme alanı kazanımları seçerken öğrencilerin hazır bulunuşluğunu göz önünde bulunduruyor musunuz? Açıklayınız.

- Dinleme alanı kazanımlarının metne uygun olup olmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız.

- Öğrencilerin dinleme alanı kazanımlarını günlük hayatla ilişkilendirebilmesini gözlemleyebiliyor musunuz? Açıklayınız.

4- Yaratıcı düşünme becerisi dışında diğer düşünme becerilerine dönük kazanımları nasıl ölçüyorsunuz?

- Eleştirel düşünmeye yönelik kazanımlar var mı nelerdir?

- Öğrenciler kazanımlar sayesinde özeleştiri yapıp sorumluluk üstlenebiliyor mu? Açıklayınız.

- Öğrencileri tek yönlü düşünmekten uzaklaştıracak ve konuyu objektif yorumlamalarını sağlayacak kazanımlar var mı? Açıklayınız.

- Öğrenciler kazanımlar sayesinde eksik ve güçlü yönlerini bilip kendini iyi ifade edebiliyor mu? Açıklayınız.

5- Dinleme alanı kazanımlarının hazırlanmasıyla ilgili sizin önerileriniz nelerdir?

EK 3:

ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297-605.01-E.12900758
Konu: Araştırma İzni
(Ebru ALDIĞ)

15.12.2015

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi :a) Ebru ALDIĞ'ın 09/11/2015 tarihli dilekçesi.
b) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.
c) Valilik Makamının 10/04/2015 Tarihli ve 92255297-605-3872938 Sayılı Onayı.

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Ebru ALDIĞ'ın, "Türkçe Dersi Öğretim Programındaki 6-7-8.Sınıflar Dinleme Alanı Kazanımlarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine İlişkin Katkısının Değerlendirilmesi" konulu araştırma çalışması kapsamında, ekli listede isimleri belirtilen okullarda görev yapan Türkçe Öğretmenlerine yönelik anket çalışması yapmak istemektedir.

İlgi (a) dilekçe ekindeki anket soruları, Valilik Makamının İlgi (c) Onayı ile oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup anketin, eğitim öğretimin aksatılmaması kaydıyla ekli listede isimleri belirtilen okullarda görev yapan Türkçe Öğretmenlerine uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca da uygun bulunduğu takdirde onaylarınıza arz ederim.

Celal KARAHAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
15.12.2015

Mustafa ALTINSOY
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:23 SİVAS
Elektronik Ağ: <http://sivas.meb.gov.tr>
E-posta: charge58@meb.gov.tr; istatistik58@meb.gov.tr

Bilgi için: L.KELDAL - Şef
Tel: 0 346 2284800-132
Faks: 0 346 2270639

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evrakorgu.meb.gov.tr> adresinden f349-1c57-3085-a12b-7501 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297-605.01-E.12935199
Konu: Araştırma İzni
(Ebru ALDİĞ)

16.12.2015

- İlgi : a) Ebru ALDİĞ'in 09/11/2015 tarihli dilekçesi.
b) Valilik Makamının 15/12/2015 Tarihli ve 92255297-605.01-E.12900758 Sayılı Onayı.
c) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Ebru ALDİĞ'in, "Türkçe Dersi Öğretim Programındaki 6-7-8. Sınıflar Dinleme Alanı Kazanımlarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine İlişkin Katkısının Değerlendirilmesi" konulu araştırma çalışması kapsamında, onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen veri toplama araçlarının, gönüllülük esas olmak kaydıyla ekte isimleri belirtilen okulların Türkçe Öğretmenlerine yönelik uygulanması Valilik Makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu araştırma çalışmasının bitiminde araştırmacı tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Mustafa ALTINSOY
Millî Eğitim Müdürü

EK : İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)

DAĞITIM :

Gereği :

- Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi :

- Ekte İsimleri Bulunan Okul Müd.

Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:23 SİVAS
Elektronik Ağ: <http://sivas.meb.gov.tr>
E-posta: arge58@meb.gov.tr; istatistik58@meb.gov.tr

Bilgi için: L.KELDAL - Şef
Tel:0 346 2284800/132
Faks:0 346 2270639

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 15-6289-31 de-8e1e-37e7 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3: Okullar Listesi:**Ortaokullar:**

Şems-i Sivasî İmam Hatip Ortaokulu	Celal Bayar Ortaokulu
Yahyabey İmam Hatip Ortaokulu	Vali Aydın Güçlü Ortaokulu
Kazım Karabekir Paşa Ortaokulu	80.Yıl Ortaokulu
Ülkü İmam Hatip Ortaokulu	Başöğretmen Ortaokulu
Dört Eylül Ortaokulu	Danışment Ortaokulu
Yavuz Selim Ortaokulu	Recep Handan Ortaokulu
Cumhuriyet Üniversitesi Ortaokulu	Selçuk Ortaokulu
Mevlana Ortaokulu	Yahya Kemal Ortaokulu
Süleyman Demirel Ortaokulu	Yunus Emre Ortaokulu
Merkez Kız Yatılı Bölge Ortaokulu	Ziya Gökalp Ortaokulu
Kadıburhaneddin İmam Hatip Ortaokulu	Behrampaşa Ortaokulu
60. Yıl Ortaokulu	Lütfi Fikret Tuncel Ortaokulu
Muzaffer Sansözzen Ortaokulu	Kazancılar Ortaokulu
Kılavuz İMKB Ortaokulu	Gazipaşa Ortaokulu
Suşehri Aşağı Sarıca Ortaokulu	Suşehri Cumhuriyet Ortaokulu
Suşehri Yatılı Bölge Ortaokulu	Suşehri Çataloluk Ortaokulu
Suşehri Atatürk Ortaokulu	Suşehri Toki Kösedag Ortaokulu
Suşehri Esenyaka Ortaokulu	

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN			
Adı Soyadı	Ebru Aldıg		
Unvanı	Yüksek Lisans Öğrencisi		
Kurumu/Üniversitesi	Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü		
Araştırma Yapılacak İlçeler	Sivas İl Merkezi		
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Sivas il merkezinde bulunan listedeki Ortaokullar		
Araştırmanın Konusu	Türkçe dersi öğretim programındaki 6-7-8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısının değerlendirilmesi.		
Evrak Kayıt	Var	Onay Tarih/Sayı	24/11/2015-12050030
Araştırma/Proje/Ödev/ Tez Önerisi	Bitirme Tezi		
Veri Toplama Araçları	Türkçe dersi öğretim programındaki 6-7-8. sınıflar dinleme alanı kazanımlarının yaratıcı düşünme becerilerine ilişkin katkısının değerlendirilmesine yönelik anket açıklaması.		
Görüş İstenecek Birim/Birimler	REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ - STRATEJİ GELİŞTİRME SUBESİ		

KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Araştırma konusu tez çalışması Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü 07/03/2012 tarih ve 13 sayılı genelge çerçevesince incelenmiş ve uygulanması uygun görülmüştür. 27/11/2015	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır
Muhalef Üye/Üyelerin	
Adı Soyadı	Yoktur
Gerekçesi	

KOMİSYON

Murat TEMİR
Üye

Turgay DUZ
Üye

11 2015
Celal KABAHAĞI
Komisyon Başkanı